

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Iriina Kangur

**RAHVUSVAHELISTE FINANTSARUANDLUSE STANDARDITE
(IAS/IFRS) ARENG AASTATEL 2005–2015**

Magistritöö

Õppekava TARM, peaeriala majandusarvestus

Juhendaja: Lehte Alver, PhD

Tallinn 2018

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 17 841 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Iriina Kangur

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 153734TARM

Üliõpilase e-posti aadress: iriina.kangur@gmail.com

Juhendaja: Lehte Alver, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

SISUKORD	3
LÜHIKOKKUVÕTE	4
KASUTATUD LÜHENDITE LOETELU	5
SISSEJUHATUS	7
1. IASC/IASB ja IAS/IFRS	9
1.1. Organisatsiooni ajalugu	9
1.2. Standardite koostamise protsess	22
2. RAHVUSVAHELISED FINANTSARVESTUSE STANDARDID: ARENG, SAAVUTUSED JA PROBLEEMID 2005–2015	29
2.1. Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite põhilised arengusuunad.....	29
2.2. Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite peamised saavutused.....	35
2.3. Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite peamised ebaõnnestumised.....	39
2.4. Rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite arengu peamised takistused.....	44
3. RAHVUSVAHELISED FINANTSARVESTUSE STANDARDID FINANTSKRIISI VALGUSES	48
3.1. Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite oletatav mõju finantskriisile.....	48
3.2. Audiitorite arvamused rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite arengus aastatel 2005–2015	57
KOKKUVÕTE	67
SUMMARY	71
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	75
LISAD	80
Lisa 1. Intervjuu audiitoriga A, transkriptsioon.....	80
Lisa 2. Intervjuu audiitoriga B, transkriptsioon.....	93
Lisa 3. Intervjuu audiitoriga C, transkriptsioon.....	105
Lisa 4. Intervjuu audiitoriga D, transkriptsioon.....	115

LÜHIKOKKUVÕTE

Magistriöö pealkiri on „Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite (IAS/IFRS) areng aastatel 2005–2015“.

Finantsaruannete erinevus on süvenev probleem investorite jaoks, kes soovivad aruandeid võrrelda ning nende sisu üheselt tõlgendada. Magistritöös käsitletud perioodil on IFRS-i peamiseks arengusuunaks olnud paljude riikide finantsaruandluse standardite ühtlustamine ning piiriülese kaubanduse areng.

Magistritöö eesmärk on anda ülevaade IASC ja IASB ajaloost ning analüüsida rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite arengut aastatel 2005–2015. Selleks tuuakse välja peamised standardite kujunemist mõjutavad tegurid. Analüüsitakse finantskriisi mõju standardite arengule ning käsitletakse standardite oletatavat mõju finantskriisile.

Töös vaadeldakse IASC moodustamise tagamaid, organisatsiooni reorganiseerimise vajadust ja järgnevat arengut IASB-ks. Magistritöö autor tõdeb, et praegusel ajal on paljud tegevused poliitikast mõjutatud ning standardiloome ei ole siin erandiks. Töö autor arvab, et standardite muutmise ja arendamise peamised vajadused on seotud üleilmsete muutustega ühiskonnas ja majandusruumis ning minevikus toimunud sündmuse, näiteks finantskriisi tõttu. Töö autori arvates võib IASB edulugu mõõta IFRS-ide üha laialdasema aktsepteerimisega üle maailma.

Finantsaruannete läbipaistvus ja usaldusväärsus on väga tähtis tegur üleilmse finantsstabiilsuse ja majanduskasvu kujundamisel. Töö autori arvates juhtis finantskriis tähelepanu asjaolule, et riigiti erinevad nõuded finantsaruannetele muudavad kontrollorganitel keeruliseks jälgida ja inspekteerida üleilmseid organisatsioone. Vaatamata sellele, et rahvusvahelisi finantsaruandluse standardeid on süüdistatud finantskriisile kaasaaitamises, ei leia magistritöö autor, et need olid finantskriisi põhjustajaks.

Võtmesõnad: IASB, standardite koostamine, IFRS, rahvusvahelised finantsaruandluse standardid

KASUTATUD LÜHENDITE LOETELU

AICPA (*American Institute of Certified Public Accountants*) – Ameerika Ühendriikide atesteeritud majandusarvestusspetsialistide instituut

AISG (*Accountants International Study Group*) – kolme riigi (Kanada, Suurbritannia ja Ameerika Ühendriikide) raamatupidamisorganisatsioonide töögrupp

APB (*Accounting Principles Board*), FASB eelkäija – Ameerika Ühendriikide Raamatupidamisprintsipiide nõukogu

EC (*European Commission*) – Euroopa Komisjon

EFRAG (*International Financial Reporting Interpretations Committee*) – Euroopa finantsaruandluse nõuanderühm

EFS – Eesti Finantsaruandluse Standardid

EP – Euroopa Parlament

FASB (*Financial Accounting Standards Board*) – Ameerika Ühendriikide Raamatupidamisstandardite nõukogu

IAS (*International Accounting Standards*) – rahvusvahelised finantsaruandluse standardid

IASB (*International Accounting Standards Board*) – Rahvusvaheliste Arvestusstandardite Nõukogu

IASC (*International Accounting Standards Committee*) – Rahvusvaheliste Arvestusstandardite Komitee

IASCF (*International Accounting Standards Committee Foundation*) – Rahvusvaheliste Arvestusstandardite Komitee Sihtasutus

ICAEW (*Institute of Chartered Accountants in England and Wales*) – Inglismaa ja Walesi arvestusspetsialistide kutseorganisatsioon

IFAC (*International Federation of Accountants*) – Rahvusvaheline Arvestusspetsialistide Föderatsioon

IFRIC (*International Financial Reporting Interpretations Committee*) – Rahvusvaheliste Finantsaruandluse Standardite Tõlgendamiskomisjon

IFRS (*International Financial Reporting Standards*) – rahvusvahelised finantsaruandluse standardid

IFRS for SME, IFRS SME (*International Financial Reporting Standard for Small and Medium sized Entities*) – IFRS väike- ja keskmise suurusega majandusüksustele

IFRSF (*International Financial Reporting Standards Foundation*) – Rahvusvaheliste Finantsaruandluse Standardite Sihtasutus

IOSCO (*International Organization of Securities Commissions*) – maailma väärtpaberi- ja futuuribörse ühendav rahvusvaheline organisatsioon

SAC (*Standards Advisory Council*) – Standardite Nõuandekogu

SEC (*Securities and Exchange Commission*) – Ameerika Ühendriikide väärtpaberi- ja börsikomisjon

SIC (*Standing Interpretations Committee*) – Standardite Alaline Tõlgendamiskomisjon

SWP (*Strategy Working Party*) – IASC strateegia töörühm

US GAAP (*United States Generally Accepted Accounting Principles*) – Ameerika Ühendriikide üldtunnustatud raamatupidamispõhimõtted

VKE – väike- ja keskmise suurusega majandusüksused

SISSEJUHATUS

Rahvusvahelised finantsaruandluse standardid on muutumas tähtsaimateks finantsarvestust reguleerivateks standarditeks maailmas. IFRS on kavandatud ühtseks ülemaailmseks ärikeeleks, et ettevõtete finantsaruanded oleksid rahvusvaheliselt arusaadavad ja võrreldavad. Vajadus ühtlustatud standardite järele tuleneb jätkuvast ettevõtete üleilmastumisest ning piiriülese kaubanduse kasvust. (Tyler 2012, 1239) Finantsaruannete erinevus on süvenev probleem investorite jaoks, kes soovivad aruandeid võrrelda ning nende sisu üheselt tõlgendada. Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite areng on jätkuvalt aktuaalne teema, mille üle arutletakse üleilmselt.

Magistritöö eesmärk on anda ülevaade IASC ja IASB ajaloost ning analüüsida rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite arengut aastatel 2005–2015. Selleks tuuakse välja peamised standardite kujunemist mõjutavad tegurid. Analüüsitakse finantskriisi mõju standardite arengule ning käsitletakse standardite oletatavat mõju finantskriisile. Lisaks kajastatakse rahvusvaheliste audiitorbüroode Eesti audiitorite ühiseid seisukohti töös käsitletud temade kohta.

Magistritöö koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis antakse ülevaade standardiloo ajaloost. Vaadeldakse IASC moodustamise tagamaid ning organisatsiooni reorganiseerimise vajadust ja järgnevat arengut IASB-ks. Tutvustatakse IASB struktuuri ning tema järelevalve asutusi. Lisaks kirjeldatakse standardite koostamise põhimõtteid ja töö käiku ning neid mõjutavaid lobitöö meetodeid, tuuakse välja Euroopa Liidu standardite kinnitamise kord.

Teises peatükis jälgitakse standardite arengut, saavutusi ja probleeme aastatel 2005–2015. Paljude riikide finantsaruandluse standardite ühtlustamine ning piiriülese kaubanduse areng on olnud IFRS-i peamiseks arengusuunaks käsitletud perioodil. Siinses töös on rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite areng jaotatud sisuliselt neljaks peamiseks etapiks:

- 1) IFRS-i kasutusele võtmine või ühildamine kohalike standarditega endistes plaanimajandusega riikides 1990ndate aastate alguses.
- 2) IASB ja FASB koostöö IFRS-i ja US GAAP-i lähendamiseks ning finantsaruandluse standardite kvaliteedi tõstmiseks.

3) Euroopa Liidu 2002. aasta otsus IFRS-i kohustuslikuks kasutamiseks börsiettevõtete konsolideeritud aruannetele alates 2005. aastast.

4) IFRS *for* SME väljatöötamine 2009. aastal.

Magistritöö autor analüüsis rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite rakendamisest saadavaid võimalikke kasu- ja kahjutegureid ning koostas nende tulemuste alusel ülevaated. Lisaks käsitletakse töös standardite arengu peamiseid takistusi ning võimalikke põhjuseid.

Töö kolmas peatükk vaatlleb finantskriisi ning seonduvaid probleeme standardites. Osa ekspertidest on arvamusel, et rahvusvahelistel finantsaruandluse standarditel oli finantskriisile otsene negatiivne mõju ning standardid olid kriisi põhjustajaks. Standardite peamiseks kitsaskohtadeks peetakse õiglase väärtuse ja finantsinstrumentide kajastamise keerukust ebastabiilsetel ja mittelikviidsetel turgudel. Magistritöö autor soovib erialaste teadusartiklite kaudu leida vastust küsimusele, kas rahvusvahelised finantsaruandluse standardid põhjustasid finantskriisi. Lõpuks annab autor ülevaate rahvusvaheliste audiitorbüroode Eesti audiitorite ühistest seisukohtadest rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite arengust aastatel 2005–2015.

Magistritöös kasutatakse kvalitatiivset uurimismeetodit: tekstianalüüsi ja poolstruktureeritud individuaalintervjuud.

Magistritöö võiks huvi pakkuda neile, kes soovivad saada ülevaadet rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite arengust, IASC ja IASB ajaloost ning standardite koostamise korrast. Lisaks antakse ülevaade rahvusvaheliste audiitorbüroode Eesti audiitorite seisukohtadest töös käsitletud teemade kohta.

Töö autor tänab intervjuud andnud audiitoreid asjatundlike kommentaaride ja eksperdiarvamuste eest.

1. IASC/IASB ja IAS/IFRS

1.1. Organisatsiooni ajalugu

Pärast teist maailmasõda algas rahvusvahelise kaubanduse ja välisinvesteeringute kasvu ajastu ning ettevõtted laiendasid oma tegevust välismaale. Majanduse ja finantsturgude arenguks on vaja hästi toimivat raamatupidamissüsteemi. Raamatupidamistavad olid riigiti väga erinevad ning eri maade ettevõtete finantsaruannete võrdlemine oli keeruline. Teadusuuringute kohaselt on finantsarvestusel riikide majandusarengule otsene mõju ning arvestusala liidrid nägid, et rahvusvahelisest üleilmastumisest saab suur proovikivi.

1960ndatel aastatel toimusid ulatuslikud ettevõtete rahvusvahelised ühinemised ja ülevõtmised. Peamiselt võtsid Ameerika Ühendriikide suurettevõtted üle Euroopa ettevõtteid, tekkis palju hargmaiseid ettevõtteid. Rahvusvaheliste ettevõtete tekkimine ja eri riikide finantsaruannete võrdlemise vajadus tekitasid tarviduse ühtsete ja võrreldavate rahvusvaheliste standardite järele.

1966. aastal asutati kolme riigi (Kanada, Suurbritannia ja Ameerika Ühendriikide) raamatupidamisorganisatsioonide töögrupp (*Accountants International Study Group*, edaspidi AISG). AISG eesmärk oli võrrelda liikmesriikide raamatupidamistavasid, tuua välja erinevused ning anda soovitusi riiklike raamatupidamistavade ühtlustamiseks. AISG andis välja terve seeria rahvusvahelisi brošüüre, mis esimest korda väljendas jätkuvat riikidevaheliste raamatupidamisorganisatsioonide koostööd. Töögrupi eestvedaja oli Henry Benson, Inglismaa ja Walesi arvestusspetsialistide kutseorganisatsiooni president (*Institute of Chartered Accountants in England and Wales*, edaspidi ICAEW). Sir Bensoni eesmärk oli edendada raamatupidamisstandardite harmoniseerimist rahvusvaheliselt, et vähendada erinevusi eri riikide raamatupidamistavades. Tema juhtimisel alustati raamatupidamistavade erinevuste analüüsimisega. Järgnesid koosolekud ja kirjavahetus raamatupidamisorganisatsioonide vahel üle kogu maailma, mille tulemusena asutati 1973. aastal IASC. (Camferman, Zeff 2006, 6) Organisatsiooni kujunemise kronoloogia on esitatud tabelis 1.

Kuna AISG publikatsioonid ei olnud kohustuslikud, siis järgmisena oli vaja asutada organisatsioon, kellel oleks piisavalt võimu, et edendada raamatupidamistavade parendamist üleilmselt. 1970. aastal tekkis Inglismaal ja Iirimaaal mõte hakata välja andma selliseid juhendmaterjale, mis oleksid raamatupidamise standardid. See tõi kaasa rahvusvahelisi standardeid kehtestava organisatsiooni moodustamise idee. (Camferman, Zeff 2006, 6)

Tabel 1. Organisatsiooni ajalugu

Aasta	Organisatsioon	Tegevusvaldkond
1966	AISG rahvusvaheline raamatupidajate töögrupp	Kolme riigi (Kanada, Suurbritannia ja Ameerika Ühendriikide) raamatupidamistavade võrdlemine ning parandusettepanekute tegemine
1972	ÜRO juurde loodud töörühm <i>Group of Eminent Persons</i>	Töörühm kogus andmeid ja analüüsis erinevusi rahvusvahelistes finantsarvestuse meetodites ning uuris hargmaiste ettevõtete mõju rahvusvahelistele suhetele ning arengumaade iseseisvusele
1973–2000	IASC Rahvusvaheline Arvestusstandardite Komitee (IASB eellane)	Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite IAS väljatöötamine
1993–2001	G4+1 rahvusvaheline töögrupp, kuhu kuulusid viie riigi (Austraalia, Kanada, Uus-Meremaa, Suurbritannia ja Ameerika Ühendriigid) riiklikud finantsarvestuse standardite kehtestamise organisatsioonid	Töögrupi eemärk oli välja töötada kvaliteetsete rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite loomise meetodid
1997–2001	SIC Standardite Alaline Tõlgendamiskomisjon	Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite tõlgendamine
2001	Rahvusvaheline Arvestusstandardite Nõukogu IASB (IASC järeltulija)	Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite IFRSs väljatöötamine
2001–2010	IASCF Rahvusvaheliste Arvestusstandardite Komitee Sihtasutus IFRS Foundation on alates 2010. aastast IASCF uus nimi	Teostab järelevalvet IASB, SAC ja IFRIC tegevusele
2001	Rahvusvaheliste Finantsaruandluse Standardite Tõlgendamiskomisjon IFRIC (reorganiseeritud Standardite Alalise Tõlgendamiskomisjoni järeltulija nimetus alates 2001. aasta detsembrist)	Komisjoni eesmärk on tõlgendada rahvusvahelisi finantsaruandluse standardeid, avaldada tõlgenduste projekte ja saada IASB-lt nõusolek lõplike tõlgenduste jaoks
2001	EFRAG Euroopa finantsaruandluse nõuanderühm	Raamatupidamisekspertidest moodustatud töörühm, kes hindab standardite ja tõlgenduste tehnilist sobivust Euroopa Liidus

Allikas: Camferman, Zeff (2006), autori koostatud

1972. aasta mais kinnitas Ameerika Ühendriikide atesteeritud majandusarvestusspetsialistide instituut (*American Institute of Certified Public Accountants*, edaspidi AICPA) sõltumatu organisatsiooni Raamatupidamisstandardite Nõukogu (*Financial Accounting Standards Board*, edaspidi FASB) loomise. Uus organisatsioon asendas Raamatupidamisprintsipi Nõukogu (*Accounting Principles Board*, edaspidi APB). Sir Henry Benson kaalutles, kas luua sarnane standardite kehtestamise organisatsioon ka rahvusvahelisel tasemel, kus oleks esindatud rohkem riike kui AISG-is. Aastatel 1972–1973 kutsus ICAEW kokku kümne riigi raamatupidamisorganisatsioonid, et asutada Rahvusvaheliste Arvestusstandardite Komitee (*International Accounting Standards Committee*, edaspidi IASC). (Camferman, Zeff 2006, 6)

IASC on finantsarvestuse ja -aruandluse alaseid normatiivakte koostanud ja publitseerinud organisatsioon, mille asutasid kümne riigi arvestusspetsialistide kutseühingud. Asutajaliikmed olid Austraalia, Holland, Jaapan, Kanada, Mehhiko, Prantsusmaa, Saksamaa (tollal Saksa Liitvabariik), Suurbritannia ja Iirimaa (viimast kahte käsitleti kui „ühte riiki“) ning Ameerika Ühendriigid. Alates 1983. aastast olid IASC liikmeteks ka kõik arvestusspetsialistide erialaorganisatsioonid, kes kuulusid Rahvusvahelisse Arvestusspetsialistide Föderatsiooni (*International Federation of Accountants*, edaspidi IFAC). IASC põhikirjalised eesmärgid olid selliste arvestusstandardite formuleerimine ja publitseerimine, mida ülemaailmselt aktsepteeritaks ja järgitaks finantsaruannete koostamisel, ning finantsaruannete koostamist käsitlevate normatiivaktide, standardite ja protseduuride parendamise ja harmoniseerimise toetamine. (Alver, Alver 2011b, 288) Sir Benson oli IASC esimene esimees (aastail 1973–1976) ning paljude kõrgetasemeliste komisjonide (sh valitsuskomisjonide) liige. (Alver, Alver 2011a, 128)

IASC töötas välja rahvusvahelised finantsaruandluse standardid (*International Accounting Standards*, edaspidi IAS). Nairi ja Franki (1981, 66) sõnul olid esimesed IAS-i standardid üldsõnalised ja keskendusid peamiselt esitlusviisile ning avalikustamise küsimustele kui finantsinformatsiooni kajastamisele. IAS-i standarditega sooviti saavutada finantsaruannete suuremat võrreldavust ning vähendada arvestuspõhimõtete alternatiivsete käsitluste arvu.

1972. aastal loodi ÜRO juurde töörühm *Group of Eminent Persons*, kes kogus andmeid ja analüüsis erinevusi rahvusvahelistes finantsarvestuse meetodites ning uuris hargmaiste ettevõtete mõju rahvusvahelistele suhetele ja arengumaade iseseisvusele. Töörühma hinnangul on teabe avalikustamine finantsaruannetes kasutajatele määrava tähtsusega ning nad soovitasid ÜRO-l välja töötada rahvusvahelised finantsaruandluse standardid. Standardite ülesanne on tagada

rahvusvaheliselt võrreldav teave ning need on peamiselt suunatud rahuldama valitsuste informatsioonivajadusi. Standardid võivad eksisteerida koos riigisiseste standarditega, et tagada vajalik aruandlus aktsionäridele. *Group of Eminent Persons* soovitas ÜRO-l moodustada rahvusvaheliste standardite eksperdigrupi, kes sätestab hargmaiste ettevõtete info avalikustamise määra, mis on nõutav nii võõrustaja kui ka kodumaise valitsuse huvides. (Camferman, Zeff 2006, 187–189)

1974. aastal tegi ÜRO IASC-le ettepaneku kehtestada raamatupidamise hindamise eeskirjad ning lubas IASC-le töö eest tasu. Organisatsioonid ei jõudnud omavahel kokkuleppele ning 1975. aastal asutas ÜRO vastavalt *Group of Eminent Persons*'i soovitustele oma ekspertide rühma – *Group of Experts*. Rühma moodustamisega tekkis IASC-le potentsiaalne konkurent rahvusvaheliste standardite väljatöötamiseks. *Group of Experts*'i peamine eesmärk oli lahendada teabe avalikustamise määra küsimus standardites, sel ei olnud ambitsiooni kogu finantsarvestuse standardite paketi väljatöötamiseks. ÜRO soovis ühendada valitsusele ja investorile esitatava teabe, et ühtsete standarditega kehtestada kogu vajalik avalikustatav informatsioon investoritele ja valitsustele. Rahvusvaheline Kaubanduskoda (*International Chamber of Commerce*), Rahvusvaheline Tööandjate Liit (*International Organisation of Employers*) ja akadeemiline ringkond olid taoliste standardite vastu, kuna neid on raske rakendada ning need on poliitiliselt mõjutatud. Sir Benson nägi ÜRO ja IASC ühistegevuses standardite väljatöötamisel poliitilist survet ning oli kategooriliselt taolise koostöö vastu. Sir Bensoni kriitika kohaselt on ÜRO laiaulatuslik esindatus riikides, sealhulgas vasakpoolsetes kommunistlikes riikides, täis poliitilisi ohtusid. Ta arvas, et standardeid hakatakse kasutama poliitilise relvana, mitte finantsaruandluse teabe avalikustamise eesmärgil. Standardid peavad olema poliitiliselt sõltumatud ega allu ühelegi riigile. Sir Benson propageeris IASC loodud lühikesi, selgeid ja lihtsaid standardeid. (*ibid.*, 187–189)

Euroopa ja Ameerika Ühendriikide suurettevõtted enamasti ignoreerisid IASC poolt väljastatud IAS standardeid 1980ndate aastate keskpaigani ning IASC ei avaldanud märkimisväärset mõju suurriikide raamatupidamistavadele (Martinez-Diaz 2005, 1). Ükski IASC asutajariikidest ei võtnud samuti kasutusele IASC standardeid (Camferman, Zeff 2006, 181). IASC panus rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite arendamisel piirdus väikeste arengumaade abistamisega, kellel ei olnud oma riigisiseseid standardeid, raamatupidamisstandardite väljatöötamisel (Martinez-Diaz 2005, 1).

IASC sai aru, et tuleb astuda uusi samme selleks, et arenenud majanduse ja väärtpaberibörsidega riigid võtaksid kasutusele IAS-i standardid. 1987. aastal alustas IASC koostööd maailma väärtpaberibörse ühendava rahvusvahelise organisatsiooniga (*International Organization of Securities Commissions*, edaspidi IOSCO). IASC võttis vastu strateegilise otsuse vähendada erinevate arvestusmeetodite käsitluste võimalusi standardites, et seeläbi suurendada IAS-i standardite kasutuselevõttu. (Camferman, Zeff 2006, 293)

1993. aastal hakkasid Suurbritannia, Ameerika Ühendriikide, Austraalia ja Kanada standardite kehtestamise organisatsioonid korraldama mitteametlikke koosolekuid, et arutada aktuaalseid finantsarvestuse probleeme ning leida neile sobivaid lahendusi. Organisatsioonidel olid ühised kontseptuaalsed väljavaated ning seetõttu oli nende koostöö väga efektiivne. Nelja riigi standardikehtestajad andsid välja hulga töödokumente (*discussion papers*), mis puudutasid tähtsaid finantsarvestuse küsimusi. Grupp sai tuntuks kui G4 või G4+1, kui IASC-le anti luba G4 koosolekutest osa võtta. (*ibid.*, 14)

G4 oli orienteeritud kontseptuaalsetele küsimustele, kapitaliturgudele ning läbipaistvale raamatupidamisfilosoofiale. G4+1 ei soovinud hakata standardeid koostama, vaid püüdis kokku leppida üldisi põhimõtteid. G4+1 liikmelisus nõudis aktiivset osavõttu koosolekutest ning kõik arutelud pidid lähtuma IASC raamistikust. G4+1 liikmed võtsid endale rahvusvaheliste standardite arendamise kohustuse ja iga liikmesriik sai teistelt liikmetelt toetust, et parendada oma riigi standardeid, võttes vastu seisukohti, mis on kooskõlas nendega, mida toetavad teised liikmed. (Street 2006, 111)

Street (*ibid.*, 113) toob välja, et G4+1 peamine saavutus oli uus lähenemine kvaliteetsete üleilmsete standardite arendamiseks. G4+1 vaatenurgast tuleb standardite kehtestamisel lähtuda kontseptuaalsest raamistikust ja terminite defineerimisest. Standardites ei ole lubatud erandite tegemine, järeleandmine reeglites või nende sobitamine. Peab olema ettevaatlik ja skeptiline, aga samas ei tohi lasta ennast tagasi hoida konservatiivsusest. Standarditest tuleb elimineerida ettevõtte juhatuse võimalused teabega manipuleerida. Standardikehtestaja tugevus on tema koostöö võimekus.

G4 moodustamine tekitas rahulolematust ja kahtlusi IASC juhatuses. Rahulolematust, sest G4 riigid said juurde esindusõigusi IASC juhatuse koosolekul. Lisaks kahtlustasid osa IASC liikmetest, et G4 tegevus ei piirdu ainult töödokumentide avaldamisega, vaid lõpuks võib G4-st

kujuneda rahvusvaheline standardikehtestamise organisatsioon, mis võib IASC kõrvale tõrjuda. (Camferman, Zeff, 2006, 14)

IASC avaldas G4 töödokumente ilma G4-le viitamata. G4 oli seisukohal, et organisatsioonide koostöö ühise eesmärgi nimel on ülitähtis. Lisaks leidsid G4 liikmed, et olemasoleva struktuuriga ei ole IASC-l võimalust iseseisvalt tegutseda ning välja anda kõrgekvaliteedilisi üleilmseid standardeid. (Street 2006, 114)

Magistritöö autori arvates olid G4 ja IASC eesmärgid pisut erinevad. G4 peamine eesmärk oli arendada finantsaruannete võrreldavuse ja kvaliteedi saavutamiseks rahvusvahelisi finantsaruandluse standardeid. IASC keskendus enda kui organisatsiooni arendamisele ja seadmisele üleilmsete standardite koostajaks. G4 tegeles sisulise tööga, kuid samal ajal oli IASC huviorbiidis pigem tema väline vorm ning võimu säilitamine. G4 keskendus põhiprobleemide lahendamisele, identifitseeris võtmeküsimuse ning alles siis hakkas otsima parimat lahendust, mis tugines olemasolevale raamistikule.

1990ndate lõpus kritiseeris FASB korduvalt IASC töömeetodeid. Vastuseks kriitikale moodustas IASC strateegia töörühma (*Strategy Working Party*, edaspidi SWP), kelle ülesanne oli töötada välja IASC uus strateegia ja struktuur. SWP raskeim ülesanne oli lahendada probleem, kuidas viia vastavusse liikmete kompetentsus ja geograafiline esindatus. G4 nõudis, et nende liikmetel peab olema domineeriv roll restruktureeritud IASC-s. IASC ülejäänud liikmed ja Euroopa Komisjon väitsid, et nad ei aktsepteeri IASC standardeid, kui neil ei ole piisavalt mõjuvõimu standardite koostamise käigus. 1999. aastal otsustati, et IASC eraldatakse arvestusala organisatsioonidest ning moodustatakse väikene ekspertide grupp, mille nimetab ametisse sõltumatu hoolekogu. Peamised lahendamata küsimused olid, kas ekspertide grupp peab olema tasakaalus geograafilise esindatuse alusel ning kas eksperdid peavad olema täis- või osalise tööajaga töötajad. (Camferman, Zeff 2006, 15)

Geograafilise esindatuse ja osalise tööajaga ekspertgrupi pooldajad olid veendumusel, et IASC-st ei saa üleilmset standardikehtestajat ilma Ameerika Ühendriikide väärtpaberi- ja börsikomisjoni (*Securities and Exchange Commission*, edaspidi SEC) toetuseta. Personaliküsimuse lahendamiseks kaasati SEC arutellu. Tulemuseks oli sõltumatu juhatuse moodustamine ilma ettekirjutatud geograafilise esindatuse ja ainult kahe osalise tööajaga liikmega neljateistkümnest.

Pärast IASC restruktureerimisotsuse vastuvõtmist teatas IOSCO, et kinnitab IASC peamised standardid. (Camferman, Zeff 2006, 16)

1997. aastal moodustati Standardite Alaline Tõlgendamiskomisjon (*Standing Interpretations Committee*, edaspidi SIC), mis tegutses aastatel 1997–2001. Tema ülesanne oli tõlgendada rahvusvahelisi arvestusstandardeid. (Alver, Alver 2011b, 410) SIC-l oli 12 osalise tööajaga liiget, kellest kümme olid audiitorettevõtete esindajad. SIC-i tõlgenduste jõustamiseks oli tarvis kolme neljandikku IASB juhatuse liikmete poolthäälest. (Camferman, Zeff 2015, 44)

16. mail 2000. aastal kinnitas IASC uue põhikirja organisatsiooni restruktureerimiseks. Uue organisatsiooni eesmärk oli välja töötada ühtsed kõrgkvaliteedilised finantsaruandluse standardid, mis on arusaadavad ja üleilmsed. Lisaks sooviti edendada nende standardite ranget rakendamist ning harmoniseerida riiklikud standardid IAS-dega. 21. jaanuaril 2001. aastal jõustusid põhikirja muudatused ning IASC-st sai IASB. IASB esimeseks juhatase esimeheks valiti Sir David Tweedie. (Camferman, Zeff 2006, 496–498) Kohe pärast IASB moodustamist teatas G4, et nad ei korralda enam ühiseid koosolekuid ning hakkavad tegema koostööd IASB-ga (Street 2006, 110).

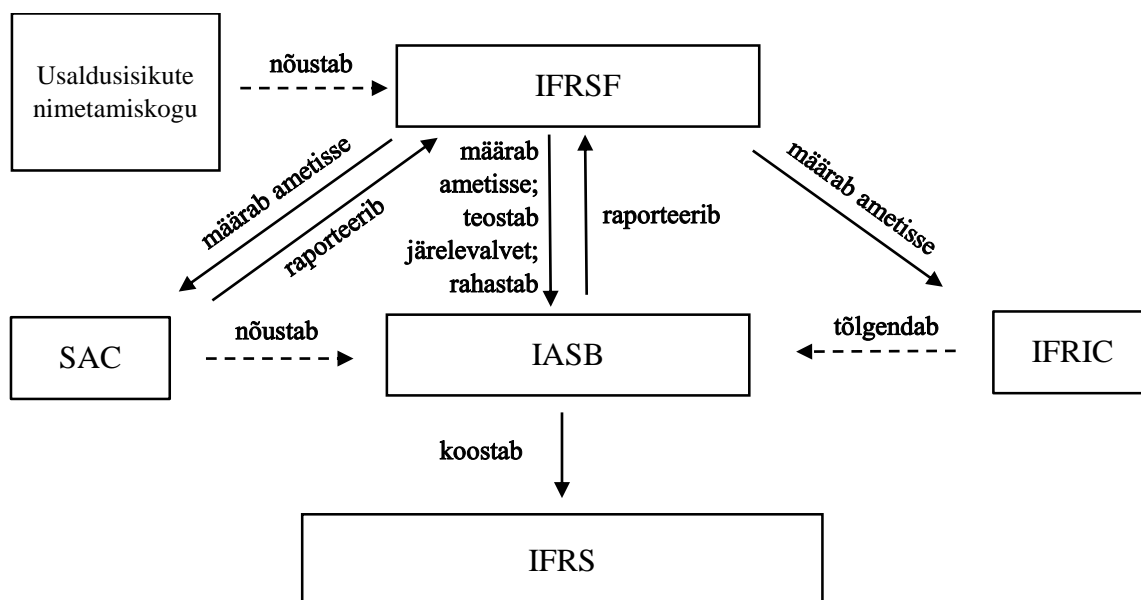
Martinez-Diaz (2005, 2) väitel ei olnud IASC kujunemine mõjuvõimsaks organisatsiooniks lihtne areng, vaid koosnes paljudest kaalukatest poliitilistest etappidest. Peamiselt mängisid rolli kaks pöördepunkti: IASC tegevuse heakskiit rahvusvaheliste organisatsioonide poolt aastatel 1997–2000 ja IASC reorganiseerimine ning SEC heakskiit 2001. aastal.

Magistritöö autori arvates oli IASC motiveerimisel suur roll G4-l, et saada rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite kehtestajaks. G4 ja SEC ühine sõnum oli, et aktsepteeritavate standardite kehtestaja peab olema oma otsustes sõltumatu ning tal peab olema järjepidev tööprotsess (*due process*) ja vajalikud tehnilised võimalused – töötajad. IASC mõistis, et ilma G4 ja SEC toetuseta ei saa temast rahvusvaheliste standardite kehtestajat.

Rahvusvaheline Arvestusstandardite Nõukogu (*International Accounting Standards Board*, edaspidi IASB) asutati 2001. aastal (aastatel 1973–2001 tegutsenud IASC järeltulija). Organisatsiooni eesmärk on kõrgtasemel rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite (*International Financial Reporting Standards* – IFRSs) väljatöötamine, avalikustamine, levitamine ning nende lähendamine kohalikele arvestusstandarditele. Paralleelnimetusena on kasutusel Rahvusvaheline Arvestusstandardite Toimkond. (Alver, Alver 2011b, 288) IASB töötab

välja ka IFRS *for* SME-temaatilise standardikogumiku väike- ja keskmise suurusega majandusüksustele (Alver, Alver 2011a, 405).

IASB tegutseb avalikust huvist lähtudes, edendades usaldust, majanduskasvu ja pikaajalist rahalist stabiilsust maailma majanduses. Joonisel 1 on kujutatud IASB struktuur.

Joonis 1. IASB struktuur

Allikas: IASB ... (2018), autori koostatud

Asutamise järel oli IASB-l 14 liiget. Liikmed määrab ametisse Rahvusvaheliste Arvestusstandardite Komitee Sihtasutuse hoolekogu (*International Accounting Standards Committee Foundation*, edaspidi IASCF) rangelt sätestatud ja avaliku protsessi käigus. 12 liiget on täiskohaga ning kaks on osalise tööajaga töötajad (praegusel ajal on kuni kolm liiget osalise tööajaga). Peamised nõuded liikmetele on erialane kompetentsus ja töökogemus. Organisatsiooni valitud inimesed esindavad parimat kombinatsiooni erialastest asjatundlikkusest ja praktilisest töökogemustest. Erialase tasakaalu tagamiseks organisatsioonis peavad vähemalt viis liiget olema audiitorid, vähemalt kolm finantsaruannete koostamise kogemusega ja sama palju finantsaruannete kasutamise kogemusega ning vähemalt üks akadeemilise taustaga liige. Rahvusvahelise esindatuse tasakaalu saavutamiseks peavad neli liiget olema Aasia-Ookeania piirkonnast, neli Euroopast, neli Ameerikast, üks Aafrikast ja üks liige mistahes piirkonnast. Tabelis 2 on kajastatud IASB asutamisjärgsed juhatuse liikmed geograafilise ja erialase tausta alusel. Liikmete erinev geograafiline ja ametialane taust aitab kaasa kõrgkvaliteediliste standardite väljatöötamisele. Liikmed valitakse ametisse viieks aastaks, liikmestaatust saab pikendada ühe

korra. Standardi eelnõu, IFRS-i standardi või IFRIC tõlgenduste vastuvõtmiseks on vajalik juhatuse liikme kaheksa poolthäält, kui hääletusel osaleb 13 või vähem liiget, ja üheksa poolthäält, kui hääletusel osaleb 14 liiget. Kvoorumiks on vajalik 60% liikmete kohalolek koosolekul. Muud otsused võetakse vastu lihthälteenamusega. (IFRS Foundation ..., 2018)

Tabel 2. IASB asutamisjärgsed juhatuse liikmed geograafilise ja erialase tausta alusel

	Põhja-Ameerika	Euroopa	Aasia-Okeania	Teised
Audiitorid	Herz O'Malley	Gélard Tweedie	Yamanda	–
Finantsaruannete koostajad	Jones	Bruns Schmid	–	–
Kasutajad	Cope	Whittington	–	Garnett
Akadeemiline taust	Barth	–	–	–
Teised	Leisenring	–	McGregor	–

Allikas: Camferman, Zeff (2015, 34), autori koostatud

Riikide esindatus IASB juhatuses muutus märgatavalt võrrelduna IASC-ga. IASC juhatuses oli iga riigi delegatsioonil üks hääl. IASB juhatuses oli Põhja-Ameerika liikmetel kuus häält. Kui liikmed lepivad omavahel kokku eelnõu või standardi punktides, siis on neil oma vaadete läbisurumiseks juhatuses kuus häält neljateistkümnest ning kui lisada veel Suurbritannia kahe liikme hääl, on Anglo-Ameerika ühendusel kokku kaheksa häält. Euroopa esindajad olid mures, et Anglo-Ameerika raamatupidamiskoolkonna esindajatel on rohkem häält, kui ülejäänud IASB juhatuse liikmetel, mis on vajalikud eelnõu või standardi heakskiiduks. IASCF hoolekogu selgitas, et liikmed hääletavad personaalsest seisukohast lähtudes, mitte oma riigi huve silmas pidades. Kritiseeriti Anglo-Ameerika liikmete ülekaalu IASB juhatuses ning nende eelnevat G4+1 liikmelisust, kus arutelud ja otsused tehti väikese rühma koostöös. (Camferman, Zeff 2015, 36) Uue juhatuse koosseisuga oli lihtne saada otsustes ühele nõule, kuid üks suurimaid möödalaskmisi oli esimesel valitsemisajal see, et liiga kiiresti sooviti leida parim lahendus (*ultimate answer*) (*ibid.*, 35).

Euroopa Parlamendi raporti (EP A6-0032/2008, 5) järgi on samuti tarvis suurendada Euroopa esindatust IASB-s, et tagada standardite väljatöötamisel rahvusvaheline lähenemine ja tasakaal. Raport rõhutab, et Euroopa Liit on suurim majanduspiirkond, kus kõige rohkem ettevõtteid rakendab IFRS-i standardeid, seetõttu peavad kõik IASB juhatuse liikmed olema pärit riikidest, mis kohaldavad või plaanivad kohaldada IFRS-i standardeid.

Magistritöö autori arvates tunnetas Euroopa Parlament liialt Ameerika Ühendriikide mõjuvõimu IFRS-i standardite väljatöötamisel. Euroopa Komisjoni liikmed tõstatasid küsimuse, kuidas suudab komisjon suurendada oma mõjuvõimu IASB juhatuses nii, et Euroopa Liidu huvid oleksid piisavalt esindatud ja kaitstud. Võib märkida, et Euroopa Liit on IFRS-i standardite suurim tarbija ja IASB peamine klient. Samas ei saa SEC aktsepteerida standardeid, mille väljatöötamisel ei ole tal piisavalt esindatust ning sellega kaasnevat mõjuvõimu IASB-s.

IASB teeb tihedalt koostööd paljude huvigruppidega, sealhulgas investorite, analüütikute, seadusandjate, ettevõtete juhtide, standardikehtestajate ja raamatupidamisvaldkonna spetsialistidega üle kogu maailma. IASB tegeleb IFRSs standardite väljatöötamise ja avaldamisega ning kinnitab IFRIC standardite tõlgendusi. IASB koosseisus on üle 70 spetsialisti, kes teevad koostööd IASB juhatuse ja projektimeeskondadega. Lisaks tegelevad nad uurimistegevusega, osalevad ümarlaudadel, analüüsivad saabunud kirjalikke ja suulisi kommentaare ning valmistavad ette soovitusi ja eelnõudokumente IASB juhatusele arutamiseks. (IFRS Foundation ..., 2018)

Euroopa Parlamendi töödokument (PE 386.323v01-00, 2) kritiseeris IASB tegevust. Dokument toob välja, et organisatsioon on läbipaistmatu ning juhtimisstiil ei ole demokraatlik. Puudub täielik selgus tööplaani koostamise ja mandaatide jagamise kohta. Lisaks ei ole kirjeldatud, kuidas võetakse arvesse sidusrühmade ettepanekuid, eriti veel nende omi, kes seadusest tulenevalt peavad kasutama IFRS-i standardeid.

IASB on eraõiguslik organisatsioon, mis sõltub suuresti vabatahtlike toetustest. 2001. aasta restruktureerimise käigus kindlustas IASCF IASB-d viieaastase rahastamise paljude organisatsioonidega. Sellest ajast peale on IASB-l üha raskem saada jätkusuutlikku rahastamist. IASCF hoolekogu töötab välja tegevuskava, et riigid oleksid nõus rahastama IASB-d, lähtudes nende sisemajanduse koguproduktist SKP-st. (Wagenhofer 2009, 72)

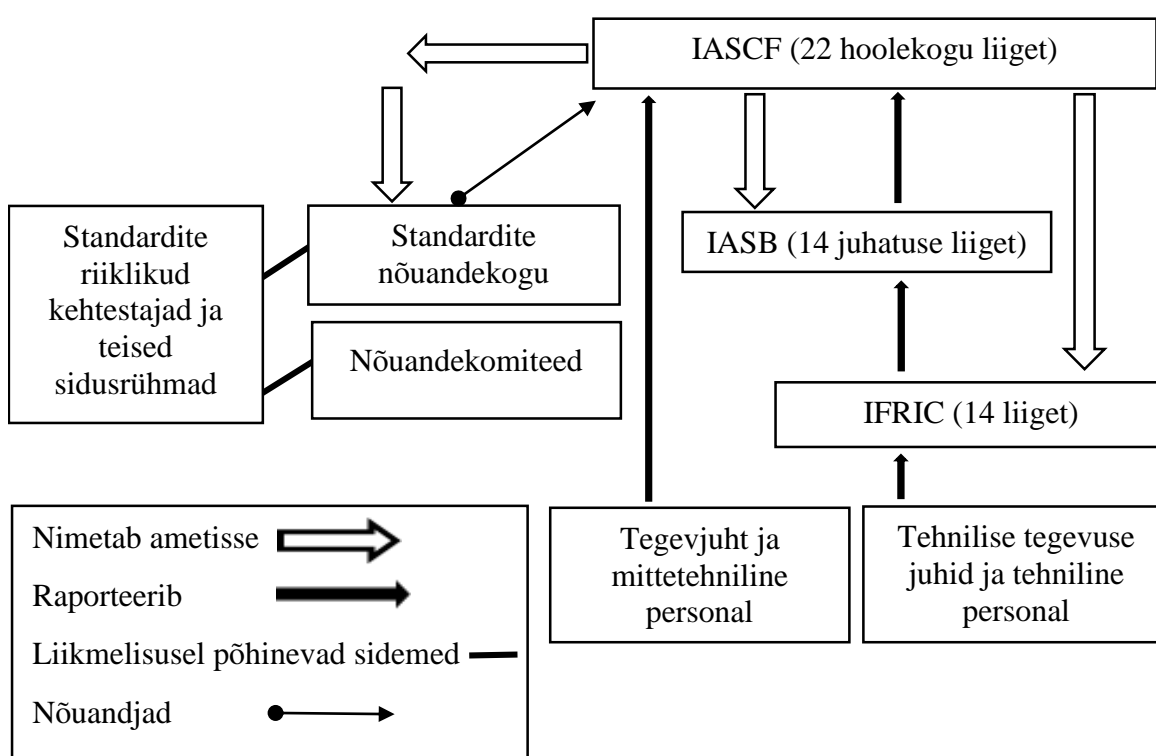
Euroopa Parlamendi töödokument (PE 386.323v01-00, 2) kritiseeris vabatahtlikel annetustel põhinevat IASB rahastamise süsteemi. Võimalik, et see muudab organisatsiooni oma rahastajatest sõltuvaks, mis omakorda mõjutab IASB objektiivsust.

IASB on pideva surve all raha leidmiseks. Organisatsioonil on alalõpmata vaja tõestada, kui hästi ta raha kasutab. Kui IASB ühtäkki ütleks, et nad on loonud maailma parimad standardid ning edasine standardite arendamine ei ole lähitulevikus vajalik, siis lõpetataks organisatsiooni

rahastamine päevapealt. Seetõttu on IASB sunnitud koostama uusi standardeid, et õigustada enda kui organisatsiooni rahastamist ja olemasolu. (Wagenhofer 2009, 72)

Magistritöö autor ei ole Wagenhoferiga nõus, et IASB koostab standardeid vaid organisatsiooni olemasolu õigustamiseks. Standardite muutmise vajadus on tingitud eelkõige pidevalt muutuvast majandusruumist.

IASCF on iseseisev üksus, kelle ülesanne on teostada järelevalvet IASB, SAC ja IFRIC tegevusele. Joonisel 2 on välja toodud IASCF-i järelevalveasutuste struktuur.

Joonis 2. Finantsaruandluse standardid ja IASB juhtimine

Allikas: Euroopa Parlamendi raport (EP A6-0032/2008, 15), autori koostatud

IASCF-l on 22 hoolekogu liiget. Hoolekogu liikmete valimisel on oluline jälgida valitavate geograafilist ja erialast tausta. Geograafiline ja erialane esindatus peab olema tasakaalus. Kuus hoolekogu liiget peavad olema Aasia-Okeania piirkonnast, kuus Euroopast, kuus Ameerikast, üks Aafrikast ja kolm liiget mistahes piirkonnast, et saavutada valitud liikmete rahvusvaheline tasakaal hoolekogos. Liikmed määratakse ametisse kolmeks aastaks, liikmestaatus saab pikendada ühe korra. Kvoorumiks on tarvis 60% hoolekogu liikmete kohalolekut koosolekul. Otsused võetakse vastu häälteenamusega, vaid hoolekogu liikmete või juhatuse valimiseks on vaja 75%

poolthäältest. Hoolekogu määrab ametisse IASB, SAC ja IFRIC juhatuse ning tegeleb oma järelevalve all olevate asutuste finantsküsimumustega. (IFRS Foundation ..., 2018)

IASCF hoolekogu liikmete valimisel järgitakse kindlaid protseduurireegleid. Hoolekogu avaldab vakantse koha täitmiseks vähemalt neljaks nädalaks kuulutuse oma koduleheküljel. Hoolekogu nomineerimiskomitee vaatab üle laekunud kandidaatide taotlused, teostab spetsiaalse protseduuri (*Conflict of Interest Policy*) ning teeb esmase valiku. Seejärel kohtuvad üks nomineerimiskomitee liige ja nomineerimiskomitee esimees kandidaatidega. Kui neile tundub, et kandidaat on sobiv, saadetakse talle täitmiseks nõusoleku vorm. Umbes sama, aga lühendatud protseduur tehakse kandidaadi tagasinimetamisel ametisse järgmiseks ametiajaks. (*ibid.*)

Euroopa Parlamendi töödokument (PE 386.323v01-00, 3) kritiseeris IASCF-i hoolekogu liikmete valimise käiku, nimetades seda ebausaldusväärseks. Juhatuse liikmete valimisel võivad liikmed ise oma kandidatuuri üles seada ning liikmetel endil on õigus sobivad kandidaadid ametisse määrata.

Magistritöö autori arvates ei ole selline hoolekogu liikmete valimine sõltumatu ja usaldusväärne, kus sisuliselt saab juhatuse liige ennast ise ametisse määrata.

„Rahvusvaheliste Finantsaruandluse Standardite Tõlgendamiskomisjon (*International Financial Reporting Interpretations Committee*, edaspidi IFRIC) on reorganiseeritud Standardite Alalise Tõlgendamiskomisjoni järeltulija nimetus alates 2001. aasta detsembrist. Komisjoni eesmärk on tõlgendada rahvusvahelisi finantsaruandluse standardeid, avaldada tõlgenduste projekte ja saada IASB-lt nõusolek lõplike tõlgenduste jaoks“. (Alver, Alver 2011b, 291) Vastavalt IASB uuele põhikirjale on IFRIC tõlgenduste jõustamiseks tarvis IASB juhatuse poolthäälte enamus, lisatingimusega, et mitte rohkem, kui kolm liiget on otsuse vastu (SIC-i tõlgenduste jõustamiseks oli tarvis kolme neljandikku IASB juhatuse liikmete poolthäältest). SIC-i reorganiseerimise mõte IFRIC-ks oli soov saada rohkem IFRS-i standardite tõlgendusi ning pakkuda juhiseid finantsaruandlusega seotud küsimustes, mida ei ole käsitletud IFRS-ides, kuid mis on kooskõlas IFRS-i raamistikuga. Esimene IFRIC 1 avaldati alles 2004. aastal. Reorganiseerimise käigus arvati, et standardite tõlgendamise vajadus on suur. (Camferman, Zeff 2015, 44–45)

IFRIC-l on 14 hääleõiguslikku liiget, kelle valib ametisse IASCF hoolekogu. Liikmed valitakse ametisse kolmeks aastaks. Liikmelisust saab uuendada veel kolmeks aastaks. Kvoorumiks on tarvis 10 hääleõigusliku liikme kohalolek koosolekul. IFRIC tõlgendused kiidetakse heaks, kui vastuhääli on mitte rohkem kui neli. IFRIC koosolekud on avalikud ning on kättesaadavad veebiülekannetena. (IFRS Foundation ..., 2018)

IFRIC peaülesanne on tõlgendada IFRS-i standardeid ning pakkuda juhiseid finantsaruandlusega seotud küsimustes, mida ei ole käsitletud IFRS-ides, kuid mis on kooskõlas IFRS-i raamistikuga. IFRIC peab tegema koostööd eri riikide standardikehtestajatega, et edendada standardite ühtlustamist IFRS-iga ning pakkuda kõrge kvaliteediga lahendusi. Lisaks avaldab IFRIC IASB eelnõu tõlgendusi avalikuks aruteluks ning käsitleb tehtud kommentaare enne lõplikku tõlgenduse formuleerimist.. (*ibid.*)

Euroopa finantsaruandluse nõuanderühm (*International Financial Reporting Interpretations Committee*, edaspidi EFRAG) on 2001. aastal raamatupidamiskspertidest moodustatud tööühm, kes hindab standardite ja tõlgenduste tehnilist sobivust Euroopa Liidus. EFRAG-i tähtsamad ülesanded on nõustada Euroopa Komisjoni uute või parendatud rahvusvaheliste standardite (IFRS-ide) ja nende tõlgenduste (IFRIC-de) kohta, kommenteerida rahvusvaheliste standardite (IFRS-ide) ja nende tõlgenduste (IFRIC-de) eelnõusid ning osaleda IASB töögrupi koosolekutel vaatljana. Lisaks tehakse koostööd Euroopa riikide standardeid väljaandvate organisatsioonidega. IASB andis EFRAG-ile vaatljastaatuse nende töögruppide koosseisus, kes tegelevad finantsinstrumentidega, kindlustuse raamatupidamisega, toimumisaruandlusega, väike- ja keskmise suurusega ettevõtete raamatupidamisega ning rentimisega. (Alver, Alver 2011a, 253)

Sisuliselt on EFRAG Euroopa Komisjoni tehniline nõustaja raamatupidamisarvestuse küsimustes. Organisatsioon on aegamööda võtnud endale rolli anda tulevikku suunatud, tehnilisi ja usaldusväärseid nõuandeid IASB-le standardite kehtestamisel. Näiteks koostatakse kokkuvõtteid standardite töödokumentide kohta ning avaldatakse aruteludokumente aktuaalsete raamatupidamisarvestuse küsimuste kohta. EFRAG-i arvamuskirju loetakse ja neile viidatakse kogu maailmas. (EL määrus 258/2014, 2–3)

EFRAG töötab välja läbipaistva menetluse, mis võimaldab Euroopa huvirühmadel esitada EFRAG-ile kaalumiseks oma vaateid, ning tagab, et Euroopa erinevad raamatupidamis- ja

majandusmudelid ning erinevad seisukohad võetakse arvesse. Samuti peab EFRAG seisma selle eest, et uued IFRS-d vastavad Euroopa Liidu vajadustele. (Euroopa Komisjon 2016, 6)

2014. aastal viidi läbi muudatused EFRAG-i juhtimisstruktuuris, põhikirjas ja sise-eeskirjades. EFRAG-il on 16 liiget. EFRAG-i uues nõukogus on võrdsustatud avalike ja erahuvide esindatus. EFRAG-i nõukogu võtab kõik oma otsused vastu konsensusel. (Euroopa Komisjon 2016, 7)

Magistritöö autori arvates peab standardiloomeprotsess ning sellega seotud organisatsioonid olema sõltumatud. Ühingu rahastamine ja liikmete valimine tuleb muuta läbipaistvaks. Organisatsioonidel peab olema rahalist ja intellektuaalset võimekust kõrgkvaliteediliste standardite väljatöötamiseks ning tugiteenuste pakkumiseks. Lisaks tuleb arvestada eri riikide õigussüsteemidega.

1.2. Standardite koostamise protsess

Standardite väljatöötamiseks ja raamatupidamiseskirjade arendamiseks konsulteerib IASB huvigruppide ja organisatsioonidega üle maailma. Standardite arendamine on läbipaistev, igas etapis on kaasatud avalik arutelu. Kõik IASB dokumendid ja koosolekud on avalikud ning veebiülekanetena jälgitavad. (How we set ..., 2018) IASB hääletamismõuded on toodud tabelis 3.

Kõrgkvaliteediliste finantsarvestuse standardite arendamiseks on IASB loonud nõuetekohase menetlusprotseduuri (*due process*), mis annab võimaluse eri sidusrühmadele, näiteks aruannete koostajatele ja kasutajatele, audiitoritele, akadeemilisele ringkonnale ning riiklikele standardikehtestajatele, osaleda standardiseadmise etappides. Selliselt soovib IASB julgustada huvitatud osapooli üle maailma kommenteerima IFRS-i arendus- ja muudatusettepanekuid standardites. *Due process*'i abil tahab IASB suurendada IFRS-i standardite aktsepteeritavust ning kasvatada oma legitiimsust üleilmse standardiseadjana. (Orens *et al.* 2011, 214)

Due process on üles ehitatud kolmel üldpõhimõttel (Due Process ..., 2018): läbipaistvus, konsulteerimine sidusrühmade ja huvitatud osapooltega, vastutus ning aruandekohustus (*accountability*).

Tabel 3. IASB hääletamismõuded

Avaldamine (<i>Publications</i>)	Avaldamiseks vajalike häälte arv
Teabe päring (<i>Request for Information</i>) Uurimustöö (<i>Research Paper</i>)	Lihthäälteenamus (<i>Simple majority</i>) avalikul koosolekul, kus osales vähemalt 60% IASB liikmetest
Töödokument (<i>Discussion Paper</i>)	Lihthäälteenamus (<i>Simple majority</i>), hääletamise teel
Eelnõu (<i>Exposure Draft</i>) IFRS for SMEs ettepanek (<i>Proposed IFRS for SMEs</i>) IFRS IFRS for SMEs	Kvalifitseeritud häälteenamus (<i>Supermajority</i>), hääletamise teel
Rakendamise juhised (<i>Practice Guidance</i>)	Kvalifitseeritud häälteenamus (<i>Supermajority</i>), hääletamise teel
Kontseptuaalne raamistik (<i>Conceptual Framework</i>)	Kvalifitseeritud häälteenamus (<i>Supermajority</i>), hääletamise teel
Eelnõu tõlgendamine (<i>Draft Interpretation</i>)	Mitte rohkem kui nelja IFRIC liikme vastuhäält, hääletamise teel
Tõlgendamine (<i>Interpretation</i>)	Mitte rohkem kui nelja IFRIC liikme vastuhäält, hääletamise teel IASB aktsepteerib, kui on saavutatud kvalifitseeritud häälteenamus avalikul koosolekul
Ettepanek IFRS-i taksonoomia uuendamiseks (<i>Proposed IFRS Taxonomy Update document</i>)	Kvalifitseeritud häälteenamus (<i>Supermajority</i>), hääletamise teel
IFRS-i taksonoomia uuendus (<i>IFRS Taxonomy Update document</i>)	Kvalifitseeritud häälteenamus (<i>Supermajority</i>), hääletamise teel

Allikas: Due Process ... (2018), autori koostatud

Läbipaistvus. IASB ja IFRIC koosolekud on avalikud ning neid kantakse internetis otse üle. Koosolekute ajakava ja salvestused on kättesaadavad IASCF-i kodulehel. Koosolekute esialgsed otsused avaldatakse kokkuvõtetena, mida nimetatakse vastavalt IASB *Update* või IFRIC *Update*. Korralised koosolekud on planeeritud piisava ajavaruga, et liikmetel ja huvitatud osapooltel oleks küllaldaselt aega koosolekuks ette valmistuda. IASB kvoorumiks on vajalik 60% liikmete ja IFRIC kvoorumiks 10 hääleõigusliku liikme füüsiline kohalolek või koosolekul osalemine telekommunikatsiooni kaudu. Kõigi oluliste IASB otsuste vastuvõtmise jaoks on kehtestatud minimaalsed hääletamismõuded. IASB lihthäälteenamuse (*Simple majority*) nõue on enamuse (vähemalt 60%) liikmete füüsiline kohalolek või koosolekul osalemine telekommunikatsiooni kaudu ning juhatusel (*Chair*) on täiendav otsustav hääl. IASB kvalifitseeritud häälteenamuse (*Supermajority*) nõue on, et üheksa liiget hääletab avaldatud dokumenti poolt, kui IASB-l on 15 või vähem ametisse määratud liiget, või 10 liiget hääletab avaldatud dokumenti poolt, kui IASB-l

on 16 liiget. Hääletamisest hoidumine on võrdsustatud vastuhääletamisega. Hääletamine ei toimu koosoleku ajal.

Konsulteerimine. IASB järgib põhimõtet, et konsulteerimine eri huvigruppide ja seotud osapooltega tagab standardite parema kvaliteedi. Konsulteeritakse kogu standardite menetluse vältel, et edendada IASB ja sidusrühmade koostööd kvaliteetsemate standardite väljatöötamisel.

Vastutus ja aruandekohustus. IASB hindab ning jagab teavet tõenäoliste kulutuste ja kasulikkuse kohta, mis kaasnevad uue standardi või standardi muudatuste väljatöötamise ning rakendamisega. Kokkuleppeliselt nimetatakse standardi koostamiseks, muutmiseks ja rakendamiseks tehtud kulutuste ja vastavalt saadava kasulikkuse vahetõrka mõjuks (*effects*). IASB avaldab oma seisukohad tõenäolise mõju kohta.

Standardi väljatöötamise etapid (vt joonis 3) on detailselt kirjeldatud nõuetekohase menetluse käsiraamatus (*Due Process Handbook*), mis avaldati esimest korda 2006. aasta märtsis. Esmalt peab IASB korraldama vähemalt iga viie aasta järel avaliku arutelu oma tööprogrammi üle (*Request for Information*). Tavaliselt annab IASB 120 päeva aega tööprogrammi avalikuks kommenteerimiseks. Seejärel kehtestatakse päevakord (*Setting the agenda*). Standardi koostamise idee olulisus sõltub selles sisalduva informatsiooni tähtsusest kasutajatele, olemasolevatest juhenditest ning võimaliku loodava standardi kvaliteedist ja ressursside piirangutest. Seejärel käivitatakse uurimisprogramm (*Research programme*), mille käigus selgitatakse, kas on tarvis välja töötada uus standard või on võimalik praegust standardit muuta. (Due Process ..., 2018)

Edasise tegevuse tarbeks moodustatakse projektimeeskond, kes hakkab esmalt projekti planeerima (*Planning the project*). Uurimistulemustele toetudes teeb IASB otsuse, kas on tarvis teha ettepanek uue standardi koostamiseks või praeguse muutmiseks. IASB peab avalikustama ajakohase uurimuse kokkuvõtte ning selle prioriteetid IASCF-i veebilehel. Uurimisprogrammi peamine väljund on töödokumendi väljatöötamine ja avaldamine (*Developing and publishing the Discussion Paper*) ning uurimistöö dokumentide avalikustamine (*Research Papers*). Need dokumendid toovad välja huvitatud osapoolte märkused ja kommentaarid, mis aitavad IASB-l otsustada, kas lisada projekt standardi väljatöötamise või muutmise programmi või mitte. (*ibid.*)

Kõik töödokumendid avaldatakse IASCF-i veebilehel. Huvitatud osapooltel on tavaliselt 120 päeva aega nende kommenteerimiseks. Laekunud kommentaarid avaldatakse samuti IASCF-i

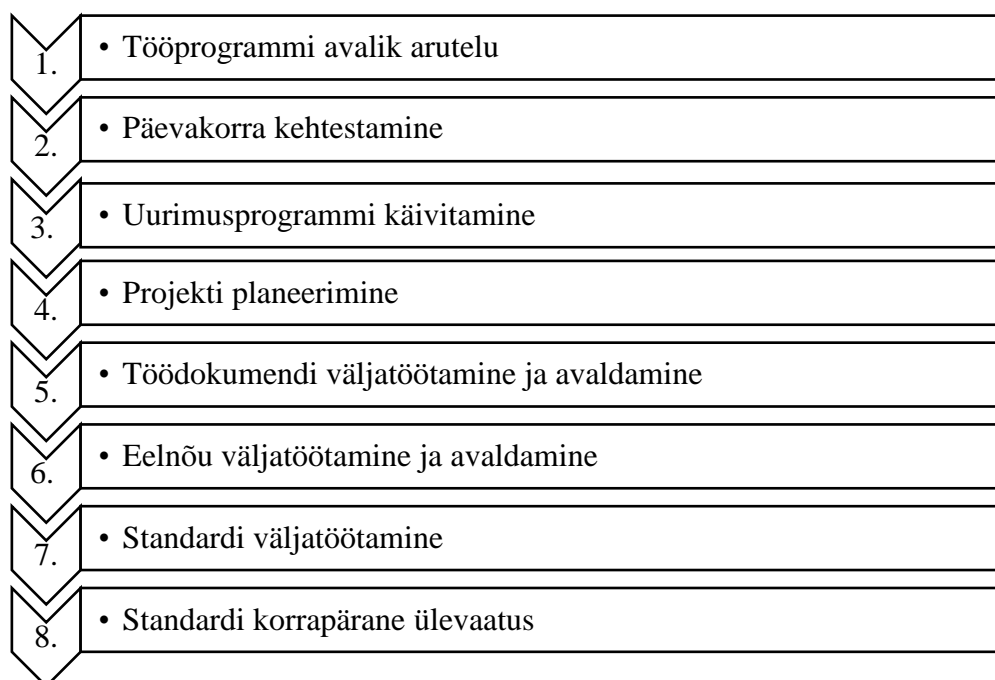
veebilehel. Pärast avaliku aruteluperioodi lõppu koostab projekti meeskond IASB-le põhjaliku analüüsi ja kokkuvõtte kommentaaridest. IASB kaalub võimalike projektide lisamist oma tööprogrammi, lähtudes standardite kasutajate vajadustest, kuid võtab otsustamisel arvesse ka projektiga seonduvad kulud. IASB võtab projekti töösse, kui on veendunud, et uuest standardist või praeguse standardi muudatusest saadav kasu on suurem kui sellega seonduvad kulud. (Due Process ..., 2018)

Eelnõu väljatöötamine ja avaldamine (*Developing and publishing the Exposure Draft*) on nõuetekohase menetluse kohustuslik element enne uue standardi väljaandmist või praeguse muutmist. Eelnõu väljatöötamine toimub avalikel aruteludel, mille tarbeks koostab IASB tehniline personal asjakohaste küsimustega dokumendid. Kui IASB saavutab üldise kokkuleppe projekti tehniliste küsimuste suhtes ning kaalub ettepanekute tõenäolist mõju projektile, koostab tehniline personal asjakohase kokkuvõtte, mis avaldatakse IASCF-i veebilehel. IASB annab tavaliselt 120 päeva aega eelnõu avalikuks kommenteerimiseks. Kui tegemist on eriti spetsiifilise ja kiireloomulise teemaga, võib IASB kommenteerimise aega piirata, kuid see ei saa olla lühem kui 30 päeva. Pärast kommentaariperioodi lõppu vaatab IASB selgitused läbi. Tehniline personal koostab kokkuvõtte, kus annab üldise ülevaate saadud kommentaaridest ning toob välja peamised esiletõstetud teemad. Selline töökorraldus aitab IASB-l keskenduda teemadele, mis vajavad enim tähelepanu ja täiendavaid arutelusid, ning annab vastuse küsimusele, kas IASB-l on üldse mõtet projektiga jätkata. (*ibid.*)

Standardi väljatöötamine toimub IASB koosolekute ajal (*Developing and publishing the Standard*). Standardi kohustuslikud osad on: põhimõtted ning nendega seotud juhendid, terminite definitsioonid ja standardi jõustumise kuupäev ning üleminekusätted. Jõustumiskuupäeva kehtestamisel arvestatakse, et riikidel oleks piisavalt aega uute põhimõtete rakendamiseks oma õigussüsteemidesse ning ettevõtetel oleks samuti piisav ajavaru, et muudatusteks ette valmistuda. Uute standardite ja oluliste muudatuste avaldamisele tuleb lisada projekti kokkuvõte (*Project Summary*) ja tagasiside kokkuvõte (*Feedback Statement*). (*ibid.*)

Pärast standardi väljatöötamist ning avaldamist toimub standardi korrapärase ülevaatus (*Post-implementation Review*) ning õppetegevus (*Procedures after a Standard is issued*). Standardi avaldamisele järel kohtuvad IASB liikmed ja tehnilised töötajad huvitatud osapooltega, sealhulgas teiste standardeid kehtestavate organisatsioonidega, et arutada probleeme, mis on kerkinud standardi või selle muudatuse rakendamisest, ning kaardistada uute sätete võimalik mõju.

Õppematerjalide koostamine ei toimu samade avalike koosolekute põhimõtete alusel, nagu seda on IFRS-ide väljatöötamine. (Due Process ..., 2018)

Joonis 3. Standardite koostamise protsess
Allikas: Due Process ... (2018), autori koostatud

IASB deklareerib oma veebilehel, et standardite koostamise käik on läbipaistev ning igas etapis on kaasatud avalik arutelu. Lisaks on kõik IASB dokumendid ja koosolekud avalikud ning veebiülekannetena jälgitavad. Sellele vaatamata on tehtud uurimusi, mis väidavad, et standardite koostajad on oma töös mõjutatavad. Orens *et al.* (2011, 214) on oma uurimuses välja toonud mitmesuguseid lobitöömeetodeid, mida saab kasutada IASB mõjutamiseks standardiloome eri etappides (vt tabel 4).

Magistritöö autor on audiitoritega (vt peatükk 3.2) ühel meelel, et praegusel ajal on paljud tegevused mõjutatud poliitikast ning standardiloome ei ole siin erand. Igas riigis on huvigrupid, kellel on võimalus osaleda standardite koostamisel ning neil on võimalus teha lobitööd ja sellega otseselt või kaudselt suunata standardite koostamise töökäiku või lõpptulemust.

Tabel 4. Lobitöömeetodid

	Ametlikud lobitöömeetodid	Mitteametlikud lobitöömeetodid
Otsesed lobitöömeetodid	<ul style="list-style-type: none"> • IASB teabepäringu (<i>Request for Information</i>) avalik kommenteerimine • Osalemine konsultandina projektimeeskonnas • Osalemine avalikus projekti ümarlauas 	<ul style="list-style-type: none"> • Osalemine eraviisilistel koosolekutel või telefonivestlustel IASB liikmetega
Kaudsed lobitöömeetodid	<ul style="list-style-type: none"> • Kommentaaride koostamine ja esitamine SAC liikmetele • Kommentaaride koostamine ja esitamine EFRAG-i liikmetele 	<ul style="list-style-type: none"> • Kommentaaride koostamine ja esitamine välisele audiitorile • Kommentaaride koostamine ja esitamine majandusharu organisatsioonile

Allikas: Orens *et al.* (2011, 215), autori koostatud

„Kuigi IASB välja antud standarditel puudub seaduse jõud, toetavad nende levikut ja rakendamist paljud rahvusvahelised organisatsioonid (sh IOSCO, Maailmapank, Euroopa Komisjon jt)“.
(Alver, Alver 2011b, 288)

Euroopa Liidus tuleb standardid ning nende tõlgendused eraldi jõustada, need ei hakka pärast vastuvõtmist kehtima automaatselt, sest need peavad vastama teatud nõuetele, et Euroopa Komisjon need kinnitaks. Standardid ei tohi olla vastuolus Euroopa Liidu raamatupidamise direktiiviga. Standardid peavad olema kooskõlas Euroopa Liidu huvidega ning vastama põhikriteeriumidele, mis on seatud finantsaruannetes esitatava informatsiooni kvaliteedile. Standardid ei tohi ohustada Euroopa Liidu finantsstabiilsust ega pidurdada majanduse arengut. (Euroopa Komisjon 2015, 9)

Euroopa Parlament nõuab oma raportis (EP A6-0032/2008, 8), et standardeid tohiks muuta või välja töötada ainult siis, kui on olemas põhjendatud vajadus. Samas dokumendis (*ibid.*, 17) käsitletakse ka rahastamise küsimust. IASCF-il ja IASB-l peab olema läbipaistev ja stabiilne rahastamissüsteem. Annetustel põhinev rahastamissüsteem ei ole jätkusuutlik ning välistatud ei ole ka huvide konflikti tekkimine (*ibid.*, 6).

Standardid kinnitab Euroopa Komisjon komiteemenetluse kohaselt. Spetsiaalne kinnitamisprotsess on tarvilik tagamaks, et eraõigusliku organisatsiooni IASB väljatöötatud standardid vastavad teatavatele kriteeriumidele ning sobivad Euroopa majandusele, enne kui need

muutuvad Euroopa Liidu õiguse osaks. Kinnitusmenetluse kriitikana võib välja tuua asjaolu, et see pikendab ajaliselt standardite vastuvõtmist Euroopa Liidus. Kinnitamisprotsessi eesmärk on tagada täielik arusaam standardite mõjust Euroopa Liidus. Mõju hindab ning annab tagasisidet EFRAG.

IASB deklareerib, et tegutseb avalikust huvist lähtudes, edendades usaldust, majanduskasvu ja pikaajalist rahalist stabiilsust maailma majanduses. Kõrgekvaliteediliste finantsarvestuse standardite arendamiseks on IASB loonud nõuetekohase menetlusprotseduuri, mis annab võimaluse eri sidusrühmadele, osaleda standardiseadmise etappides. Sellele vaatamata leiab magistritöö autor, et huvigruppidel on võimalus teha lobitööd ja sellega otseselt või kaudselt suunata standardite koostamise töökäiku või lõpptulemust. Lisaks kritiseeritakse IASB ning IASCF-i juhatuse liikmete valimise käiku, organisatsiooni rahastamise küsimusi, standardite muutmise põhjendatust ning liialt aeganõudvat Euroopa Liidu standardite jõustamist. Töö autor arvab, et IASB muudab standardeid vastavalt majanduspoliitilistele sündmustele, mitte organisatsiooni olemasolu õigustamiseks, nagu arvas osa IASB kriitikuid.

2. RAHVUSVAHELISED FINANTSARVESTUSE STANDARDID: ARENG, SAAVUTUSED JA PROBLEEMID 2005–2015

Maailma majandus on pidevas muutumises. Vabakaubandus areneb jõudsalt ning riikide majanduspiirid hägustuvad. Ettevõtted laiendavad oma tegevust rahvusvaheliselt. Paljude riikide finantsaruandluse standardite ühtlustamine ning piiriülese kaubanduse areng on olnud IFRS-i peamiseks arengusuunaks viimasel kümnendil. Umbes kaks kolmandikku maailma suurimatest ettevõtetest kasutab finantsaruandluse rahvusvahelisi standardeid IFRS. Välisinvestorid vajavad kapitalituru üleilmastumise tõttu rohkem teavet ja ühtlustatud finantsaruandluse standardeid. Välisturgudel investeerimiseks on investoritel tarvis informatsiooni, mis on usaldusväärne ning võrreldav. Magistritöö autor keskendub oma töös peamiselt muutustele aastatel 2005–2015.

ICAEW (The Future ..., 2012, 10) toob välja, et idee luua ühtsed rahvusvahelised finantsaruandluse standardid on viimastel kümnenditel leidnud laialdast toetust seoses rahvusvahelise kaubanduse ja kapitaliturgude kasvuga. Ettevõtted laiendavad oma tegevust uutes regioonides, otsivad toodetele ja teenustele alternatiivseid turge ning püüavad leida piirkondi, kus ettevõtlusega tegelda on kasulik. Zeghali ja Mhedhb'i (2006, 377) sõnul on rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite arengule peamise tõuke andnud üleilmsed audiitor- ja konsultatsioonibürood, raamatupidamisettevõtted, korporatsioonid, pangad, investeerimisfondid ja välisinvestorid.

2.1. Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite põhilised arengusuunad

IFRS-id on kavandatud ühtseks ülemaailmseks ärikeeleks, et ettevõtete finantsaruanded oleksid rahvusvaheliselt arusaadavad ja võrreldavad. Vajadus ühtsete standardite järele tuleneb jätkuvast ettevõtete üleilmastumisest ning piiriülesest kaubandusest ning on eriti oluline ettevõtetele, kellel on ärilised huvid paljudes riikides. IFRS-i standardid on järk-järgult asendamas paljude riikide finantsarvestuse standardeid. IFRS on standardid, millest raamatupidajad peavad juhinduma, et tagada arvestus, mis on võrreldav, arusaadav, usaldusväärne ja asjakohane nii ettevõtte sisestele kui ka välistele infotarbijatele. (Tyler 2012, 1239)

Magistritöö autor jaotab rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite arengu sisuliselt neljaks peamiseks etapiks:

- 1) IFRS-i kasutusele võtmine või ühildamine kohalike standarditega endistes plaanimajandusega riikides 1990ndate aastate alguses.
- 2) IASB ja FASB koostöö IFRS-i ja US GAAP-i lähendamiseks ja finantsaruandluse standardite kvaliteedi tõstmiseks.
- 3) Euroopa Liidu 2002. aasta otsus IFRS-i kohustuslikuks kasutamiseks börsiettevõtete konsolideeritud finantsaruannetele alates 2005. aastast.
- 4) IFRS *for* SME väljatöötamine 2009. aastal.

I etapp

Oluline läbimurre rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite arengus ja levikus toimus 1990ndate aastate alguses. Selleks ajaks katsid rahvusvahelised finantsaruandluse standardid suurema osa finantsarvestuse valdkondadest. Paljud nn sotsialismileeri riigid läksid käsumajanduselt üle turumajandusele ning neil oli vaja ajakohast arvestus- ja aruandlussüsteemi. Lihtsaim viis oli aktsepteerida ja (kasvõi osaliselt) üle võtta rahvusvahelised finantsaruandluse standardid. Lisaks olid arenenud Lääne-Euroopa riigid jõudnud seisukohale, et nende börsid võiksid aktsepteerida finantsarvestuse ja -aruandluse ühtseid arvestuspõhimõtteid, milleks rahvusvahelised standardid sobisid ülihästi. (Alver, Alver 2011b, 290)

Muutuvas majandusruumis tekkis tarvidus kättesaadava, usaldusväärse ja võrreldava finantsteabe järele. Magistritöö autori arvates on rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite kasutamine sobilik väga erineva majanduse, õigusliku ja kultuurilise taustaga riikides, sest standardid tuginevad põhimõtetel, mitte kindlatel juhistel, nagu näiteks US GAAP. Reeglite kohaldamine erinevates õigus- ja kultuuriruumides on keerulisem kui põhimõtete rakendamine, ilma et need läheksid vastuollu riiklike seaduste ja tavadega.

II etapp

Edasine rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite arengujärk on seotud IASB ja FASB koostööprojektiga. 2002. aastal sõlmiti Norwalki leping, mille järel alustas IASB koostööd FASB-ga, et lähendada IFRS-i ja US GAAP-i. Lepingu kohaselt sooviti välja töötada kõrgekvaliteedilised, ühtsed finantsaruandluse standardid, mida on võimalik rakendada kohalike ja piiriüleste finantsaruannete koostamisel ning mis kõrvaldavad mitu erinevust IFRS-i ja US GAAP-i vahel.

Hlaciuci *et al.* (2014, 1) arvates on IFRS-i ja US GAAP-i lähendamine eeliseks börsil noteeritud ettevõtetele, lähtudes eelkõige kahest aspektist. Esiteks kaob vajadus koostada finantsaruandeid lähtudes eri standarditest, hoides kokku kulusid ja aega. Teiseks oleks tagatud võrreldavus finantsaruannetes.

Magistritöö autor nõustub Hlaciuciga, et standardite lähendamisest saavad kasu hargmaised ja börsil noteeritud ettevõtted, kuidas on aga väike- ja keskmise suurusega ettevõtetega? Magistritöö autor arvab, et nemad ei saa standardite lähendamisest sama suurt kasu, vastupidi, nende kulud ja halduskoormus suurenevad ning ebamõistlik ressursi raiskamine aruannete koostamiseks pärsib nende arengut.

Kotlyari (2008, 231) arvates suurendaks Ameerika Ühendriikide üleminek IFRS-ile riigi konkurentsivõimet maailmamajanduses ning annaks tõuke maailma regulatiivsete ja õiguslike raamistike muutusteks, millest saaksid kasu kõik maailmaturu osapooled. Kotlyar (*ibid.*, 235) on seisukohal, et suured IFRS-ile ülemineku kulud kompenseerib investoritele aja ja raha kokkuhoid. Neil kaob vajadus koostada finantsaruandeid lähtudes mitmesugustest finantsaruandluse standarditest. Lisaks saavad investorid kasu sellest, et ettevõtete finantsaruandeid on lihtsam võrrelda, mis omakorda suurendab usaldusväarsust ja võimaldab neil rohkem rahvusvaheliselt investeerida.

Ameerika Ühendriikide üldtunnustatud raamatupidamis põhimõtete ühildamisest rahvusvaheliste finantsaruandluse standarditega kirjutas oma magistritöös Elisabeth Niinepuu (2016). Ta tõi välja ülevaatliku tabelina (vt tabel 5) üleilmse raamatupidamisstandardi positiivse mõju.

2007. aastal kõrvaldas SEC vastavusse viimise nõuded välisriikide noteeritud ettevõtetele, kes koostavad oma raamatupidamisaruanded IFRS-i põhiselt. 2008. aastal tegi SEC ettepaneku koostada tegevuskava, misjärel läheksid kõik Ameerika Ühendriikides noteeritud ettevõtted üle IFRS-i põhisele aruandlusele. Sellist arengut ei osanud keegi paar aastat tagasi prognoosida. (Wagenhofer 2009, 70)

Wagenhoferi (*ibid.*, 73) arvates on peamiste projektide liikumapanevaks jõuks IASB ja FASB ühine soov ühtlustada finantsaruandluse standardeid ning muuta need võrdväärseks. IASB ja FASB vastastikune lähendamine varade ja kohustiste käsitlemise ning õiglase väärtuse kajastamise

suunas annab tugeva baasi ühtsetele standarditele, kuna koostöös tegeletakse tõsiselt nende teemade vastuolude kõrvaldamisega.

Tabel 5. Üleilmse raamatupidamisstandardi positiivse mõju

Mõju	Tulemus
1. Globaalsete tehingute ja rahastamise lihtsustamine	Soodustab kapitali akumulierimist ja piiriülest rahastamist, vähendab kulusid, parendab konkurentsivõimet
2. Äriprotsesside lihtsustamine	Efektiivsem, vähendab kulusid, süsteemide ja protsesside standardiseerimine vähendab keerukust
3. Sisekontrolli standardiseerimine	Efektiivsem ja tugevam sisekontroll
4. Majandusharu finantsandmete võrreldavuse tagamine	Võrreldavus on kasulik kõigile huvigruppidele, lihtsustab investorite jaoks otsuste tegemist

Allikas: Elisabeth Niinepuu (2016, 28)

Euroopa Parlamendi töödokument (PE 386.323v01-00, 2) kritiseeris IASB koostööd FASB-ga. Euroopa Parlament nägi ohtu kahe eraõigusliku standardite koostamise organisatsiooni ühistegevuses IFRS-i ja US GAAP-i lähendamiseks. Peamine muret tekitav asjaolu oli kahtlus, kas ühistööna valminud standardid on sobilikud rakendamiseks Euroopa Liidu majandusruumis ja kaitsevad Euroopa Liidu huve samas ulatuses nagu Ameerika Ühendriikide omi. Magistritöö autori arvates on Euroopa Parlamendi ebakindlus IASB ja FASB koostöö objektiivsuse suhtes õigustatud. IASB-l on subjektiivne huvi koostööst FASB-ga, sest koostöös soovitakse luua standardid, mis aitavad kaasa IFRS-i üleilmastumisele ning omakorda ka IASB tähtsuse kasvule üleilmselt. Euroopa Parlamendi subjektiivne huvi on aga tagada uute standardite sobivus eelkõige Euroopa Liidu majandus- ja õigusruumi.

Benston *et al.* (2006, 237–238) kritiseerib samuti IASB ja FASB koostööd ühtsete standardite väljatöötamise suunas. Ta toob välja, et ühtsete standardite puhul on ainus standardiloome organisatsioon suure poliitilise lobitöö sihtmärk. Konkurents, st mitme standardiloome-organisatsiooni olemasolu, on ainukene vahend, mis on võimeline tõrjuma tagasi poliitilise ja ärilise mõju standardite koostamisel. Selline vaatenurk paneb IASB ja FASB ühisprojekti olemasolu vajalikkuse kahtluse alla. Peale selle saab praeguseid finantsarvestuse meetodeid alati täiendada ja leida uusi võimalusi, kuidas finantsinformatsiooni investoritele edastada. Monopoolses standardiloomekeskkonnas ei pruugi uutel alternatiividel avaneda võimalust, et ennast näidata ja tõestada, kuna monopol on teada-tuntud oma aeglase uuenduste kasutuselevõtu

poolest. Lisaks ei ole võimalik teha uurimusi, kus kõrvutatakse ja võrreldakse erinevaid standardeid, et tuua välja nende positiivseid ja negatiivseid mõjutegureid ning kulusäästvaid võimalusi. Uuringute ning võrdlevate andmete puudumine on samuti pigem negatiivne aspekt standardiloome arengus, kuna pole midagi võrrelda ja millegi parema poole püüelda.

Wagenhofer (2009, 71) lisab kriitikat IASB ja FASB koostöö objektiivsusele. Ta märgib, et varjatud viis, kuidas avaldada mõju standardite lõpptulemusele nende väljatöötamise käigus, on pakkuda ressursse IASB-le, näiteks tehnilist personali projektide jaoks, mis tegelevad standardite arendamisega. Näitena võib välja tuua IASB ja FASB standardite kontseptuaalse raamistiku arendamise ühisprojekti, kus FASB panustab projekti ressursse rohkem kui IASB. Ta toonitab, et standardit väljatöötavate inimeste taustal (haridusel, töökogemusel ja poliitilisel kuuluvusel) võib olla suur mõju standardite arutelude tulemustele.

IFRS-i üleilmastumine mõjutab oluliselt SEC-i, eriti silmas pidades SOX-i (*Sarbanes-Oxley Act*) nõuet börsil noteeritud ettevõtete kontrolliks vähemalt üks kord kolme aasta jooksul. SOX on tuntud kui börsiettevõtete raamatupidamisstandardite reformi ja investorite huvide kaitsmise seadus, mille eesmärk on maksimeerida ettevõtete vastutust ja avalikustatava teabe kvaliteeti, lisaks võidelda pettuste vastu. SOX annab SEC-le loa FASB tegevuse suunamiseks, et ta võtaks kaalumisele uute kõrge kvaliteediga rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite kasutusele võtmise. Rahvusvaheliste kõrgekvaliteediliste standardite lähendamine on vajalik ja asjakohane avalikust huvist lähtudes ning investorite kaitseks. (Pacter 2003, 67)

Magistritöö autori arvates ei ole liikumine ühtsete rahvusvaheliste standardite suunas lähiajal tõenäoline, sest IASB ja FASB sisuline koostöö on katkenud. Organisatsioonidel ei ole hetkel pooleli ühtegi ühist projekti. Kahe standardi lähendamise eesmärk oli välja töötada ühtsed kvaliteetsed finantsarvestuse standardid, mida saab kasutada üleilmselt. Praegusel ajal ei saa IFRS-i kogumikust rääkida kui üleilmsetest finantsaruandluse standardite kogumikust, kui Ameerika Ühendriigid neid ei rakenda, sest Ameerika Ühendriikide majandus on üks maailma suurimaid.

III etapp

Järgmise tõuke rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite arengule andis Euroopa Liidu otsus, millega kehtestati, et börsil noteeritud ettevõtted peavad alates 2005. aastast esitama oma konsolideeritud finantsaruanded, lähtudes IFRS-st. Samuti loodi Euroopa Liidu liikmesriikidele võimalus lubada või kohustada IFRS-i kasutamist noteerimata ettevõtete finantsaruannetele, mille

tulemusena läksid paljud riigid üle IFRS-ile. (EP ja nõukogu määrus (EÜ) 1606/2002) Sisuliselt muutusid selle Euroopa Liidu otsusega rahvusvahelised finantsaruandluse standardid kõige ulatuslikumalt kasutatavateks arvestusstandarditeks maailmas.

Wagenhoferi (2009, 71) arvates muutis IFRS kasutusele võtmine Euroopa Liidus IASB peaaegu seadusandjaks. Benstoni *et al.* (2006, 151–152) arvates Euroopa Liit sama hästi kui delegeris selle otsusega finantsarvestuse standardite koostamise ja arendamise rahvusvahelisele eraõiguslikule organisatsioonile, mille üle liidul puudub otsene kontroll. See oli märkimisväärne samm, kuna oli vastand tavalisele standardite koostamise mudelile, kus poliitilised huvigrupid said standardiloomelise töökäiku mõjutada. Kontrolli kaotamine standardite koostamise üle on paratamatu, kui soovitakse saada tõeliselt rahvusvahelisi standardeid. Paljud kriitikud kardavad, et kaotavad mõjuvõimu standardite seadmise üle või seda, kas standardite koostamise kohustuse üleandmine IASB-le on üldse kooskõlas Euroopa Liidu põhiseadusega. Kahtluste hajutamiseks on Euroopa Liit kehtestanud spetsiaalse standardite jõustamise mehhanismi. Standardid ei jõustu liidus kohe pärast nende vastuvõtmist, vaid alles pärast Euroopa Komisjoni kinnitamist. Euroopa Liidu standardite jõustamise protseduur on kirjeldatud magistritöö peatükis 1.2.

IV etapp

Edasine rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite arengujärk on seotud rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite väljatöötamisega väike- ja keskmise suurusega majandusüksustele, edaspidi VKE (*International Financial Reporting Standard for Small and Medium Sized Entities*, edaspidi IFRS *for* SME). IFRS-i rakendamine seadis VKE-dele ebamõistliku halduskoormuse. 2001. aastal algatas IASB projekti VKE-dele sobiliku standardite paketi väljatöötamiseks ning 2009. aastal võttis IASB vastu IFRS *for* SMEs, mis on sisuliselt lihtsustatud versioon IFRSs standarditest. IFRS *for* SME annab VKE-dele võimaluse rakendada rahvusvahelisi finantsaruandluse standardeid, aga tunduvalt lihtsamal moel. IFRS *for* SME sisaldab oluliselt vähem detailseid juhiseid, lihtsustatud on kajastamise ja hindamise reeglid, alternatiivsete kajastamise meetodite arvu on vähendatud ning avalikustamise nõudeid on palju vähem. IFRS *for* SME maht koos lisadega on umbes 350 lehekülge, võrrelduna IFRS-iga, kus on üle 2700 lehekülge.

Magistritöö autori arvates võimaldab rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite ühtlustamine kõikjal maailmas tagada majandusotsuste tegijatele ja investoritele võrreldavad ning usaldusväärsed finantsandmed. Finantsturgude üleilmastumine eeldab ühtseid finantsaruandluse standardeid, millest on kasu finantsaruannete koostajatele ja asjatundlikele infotarbijatele.

Magistritöö autori arvates on lähenemine IFRS-i standarditele progresseeruv, sest standardite üleilmne kasutus või eri riikide standardite lähendamine IFRS-ile kasvab.

2.2. Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite peamised saavutused

IFRSs on printsiipidel (*principles-based*) põhinev finantsaruandluse standardite kogumik. Standardites ei ole välja toodud konkreetseid juhiseid. Standardid eeldavad juhtkonnapoolsete hinnangute andmist. Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite järgi koostatud aruanded võimaldavad aruannete kasutajatel saada ettevõtte finantsolukorrast ja juhtimisstiilist üksikasjaliku ülevaate, sest nõuavad suurema hulga informatsiooni avalikustamist. IFRS-i järgi koostatud aruannetes tuleb lisaks finantsinformatsioonile avalikustada ettevõttega seonduvaid riske ning tegevusi nende maandamiseks. IFRS-i pooldajate sõnul aitavad rahvusvahelised finantsaruandluse standardid kaasa majanduse arengule tänu laialdasele teabe avalikustamisele ning sellega kaasnevale suuremale usalduse tekitamisele investorites. Ka ICAEW (The Future ..., 2012, 10) toob oma raportis välja, et IFRS-i kasutuselevõtt annab ettevõtetele usaldusväärust ja läbipaistvust rahvusvahelistel turgudel. Magistritöö autor arvab samuti, et IFRS-i rakendamisega kaasneb mitu kasutegurit (vt tabel 6).

ICAEW (*ibid.*, 7) raporti järgi on IASB printsiibipõhine lähenemine standardite koostamisel taganud IFRS-i edu. Järjest rohkem on standardeid vastu võetud riikides, kus õigus- ja poliitiline süsteem on erinevad.

Praeguses, omavahel tihedalt seotud maailmas on üha keerulisem veenvalt selgitada, miks finantsarvestus peaks riigiti erinema. Oluline ajend, mis toetab pikaajalist liikumist ühtsete standardite väljatöötamiseks, on see, et paljud riigid ei soovi endale võtta suurt rahalist kohustust, et luua ja finantseerida riigisiseseid standardite kehtestamise organisatsioone. IASB väljatöötatud standardid pakuvad praegu kvaliteetset alternatiivi riigisisestele standarditele ning viimastel aastatel on paljud väiksemad riigid juba võtnud kasutusele IFRS-i või väikestele ja keskmistele ettevõtetele mõeldud IFRS *for SME*.. (*ibid.*, 10)

Magistritöö autori arvates ei ole riigid, kes võtsid (kasvõi osaliselt) kasutusele rahvusvahelised finantsaruandluse standardid või IFRS *for SME*, standardite koostamist täielikult IASB-le jätnud. Eri riikide standardiloojad ja teised huvitatud osapooled saavad sellegipoolest standardiloomes

kaudselt osaleda läbi IASB standardite koostamise nõuetekohase menetlusprotseduuri (*due process*).

Tabel 6. Rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite rakendamise võimalik kasu

Kasu	Mõjutegur	Kasu saajad
Printsiibipõhine lähenemine	Laialdane teabe avalikustamine, erinevate kajastamisvariantide väiksem hulk, ettevõtte eripära täpsem arvestamine	Aruannete kasutajad, investoriid, konkurendid
Majanduslik kasu	Kulub vähem aega ja raha aruannete koostamiseks	Aruannete koostajad, ettevõtte juhtkond, investoriid
Usaldusvääruse suurenemine	Laialdane teabe avalikustamine, IFRS-i üleilmne tuntus ja kasutajate suur hulk	Aruannete kasutajad, investoriid
Üleilmse tegutsemise lihtsustamine	IFRS-i üleilmne tuntus ja kasutajate suur hulk, hargmaistel ettevõtetel on lihtsam tegutseda	Aruannete kasutajad, ettevõtte juhtkond, investoriid
Aruande koostamise lihtsus	Vähem reegleid. Tehingu kajastamine vastavalt selle sisule	Aruannete koostajad, ettevõtte juhtkond
Parem teave juhtimisotsuste tegemiseks	Aruande nõuetekohaseks koostamiseks on tarvis koguda enam informatsiooni	Aruannete kasutajad, ettevõtte juhtkond, investoriid
Paindlikkus	Printsiibipõhine lähenemine on sobilik erinevates õigus- ja majandusruumides. Tehingu kajastamine vastavalt tema sisule	Aruannete koostajad, ettevõtte juhtkond
Kapitali odavnemine	Usalduse suurenemise toel laenatakse või investeeritakse parematel tingimustel	Ettevõtte juhtkond, investoriid
Raamatupidamise kvaliteedi parenemine	Suurem avalikustamine nõuab detailsemat raamatupidamis-süsteemide ülesehitust	Investoriid, aruannete koostajad ja tarbijad, ettevõtte juhtkond
Vähem erinevusi finantsaruannetes	Finantsaruandeid koostatakse, lähtudes samadest printsiipidest	Investoriid, aruannete koostajad ja tarbijad
Võrdlevanalüüs (<i>Benchmarking</i>)	Enda ja teiste ettevõtte või majandusharude finantsaruannete kõrvutamine	Investoriid, aruannete koostajad ja tarbijad, ettevõtte juhtkond, konkurendid
Majanduskasv	Finantsaruandeid koostatakse investoritele tuttavas raamistikus, nad julgevad investeerida ning see soodustab majanduskasvu	Investoriid, arengumaad, aruannete koostajad ja tarbijad

Allikas: autori koostatud

Investoriid on huvitatud osaluse omandamisest rahvusvahelistes ettevõtetes, samas eelistavad ettevõtteid kaasata uusi investeringuid kapitaliturgudel, mis on neile olenemata asukohast kõige

kasulikumad. Nimetatud asjaolud on loonud vajaduse ühtsete kõrgekvaliteediliste üleilmsete finantsarvestuse standardite järele. Ettevõtted, kes tegutsevad piiriülevalt, peavad aru saama potentsiaalsete äripartnerite finantsaruannetest ning investoritel on tarvis, et neil oleks võimalik võrrelda eri ettevõtete aruandeid, leidmaks sobivaid investeerimisvõimalusi, ning teostada järelvalvet senistele investeringutele. Vajadus mõista ja hinnata aruandeid, mis on koostatud eri alustest lähtuvalt mitte ainult ei suurenda ettevõtjate ja investorite kulutusi, kes soovivad laiendada tegevust välismaale või teha välisinvesteeringuid, vaid võivad lausa pärssida investeerimistegevust. (The Future ..., 2012, 10) Ka Jermakowiczi ja Gornik-Tomaszewski (2006, 187) väitel aitab rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite rakendamine piiriülese finantsarvestuse erinevusi vähendades kaasa rahvusvahelise kauplemisega seotud takistuste vähendamisele.

Balli (2006, 11) sõnul saab rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite abil koostada usaldusväärseid ja võrreldavaid finantsaruandeid, mille põhjal saavad välisinvestorid ja finantsaruannete kasutajad paremini otsuseid langetada. IFRS-i rakendamine kõrvaldab finantsaruannete võrreldamatuses tingitud, infoga seotud välismõju. Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite rakendamise eelistena töid Jermakowicz ja Gornik-Tomaszewski (2006, 187) välja usaldusväärseuse ning paremini võrreldavad finantsaruanded.

Investorid vajavad investeerimisotsuste tegemiseks täpset, õigeaegset ja võrreldavat teavet. Balli (2006, 11) arvates vähendavad rahvusvahelised finantsaruandluse standardid investorite kulutusi seoses finantsaruannete töötlemisega. Ühtsed standardid kõrvaldavad riikidevahelised erinevused raamatupidamisstandardites, ühtlustavad aruandlusformaate, vähendavad ebakõla finantsandmetes ning võimaldavad juurdepääsu võrreldavale, täpsele, põhjalikule ja õigeaegsele teabele. Lisaks suurendavad turgude likviidsust, konkurentsivõimet ja tõhusust. Riikidevaheliste erinevuste vähendamine finantsarvestuse standardites hõlbustab investoritel piiriüleste investeerimisotsuste tegemist. Uuringute kohaselt suurendab rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite rakendamine finantsaruannete läbipaistvust ja avalikustamist (Leuz, Verrechia 2000; Ball 2006; Lambert *et al.* 2007; Barth *et al.* 2008). Lisaks märgib Ball (2006, 12), et IFRS-i aruannete läbipaistvus vähendab „juhtide ja aktsionäride vahelisi agendikuluseid (*agency costs*) ning tõhustab ettevõtte juhtimist“. Investorite kasu agendikulude vähenemisel on teadmine, et juhid tegutsevad nende huvides.

Arengumaades ei ole kättesaadav piisaval hulgal informatsiooni, mis on usaldusväärne ning millele investorid saavad kindlalt toetuda. Paljud majandusteadlased leiavad, et arengumaade majanduskasv sõltub suuresti usaldusväärse finantssteabe kättesaadavusest. Zeghali ja Mhedhbi (2006, 378) arvates on finantsaruanded investorite jaoks oluline teabeallikas nii arengumaade kui ka arenenud riikide puhul. Belkaoui (1988, viidatud Othman, Kossentini 2015, 70–71, 91) kinnitab samuti, et rahvusvahelised finantsaruandluse standardid soodustavad majanduskasvu. Kui arengumaa läheb üle kohalike raamatupidamistavade ja arvestuspõhimõtetele võrreldes palju usaldusväärsematele rahvusvahelistele finantsaruandluse standarditele, suurenevad välisinvesteeringud sellesse riiki, kuna rahvusvahelistel investoritel on juurdepääs võrreldavale ja usaldusväärsele teabele. Ka Tyrralli *et al.* (2007, 92) uurimistööst andmetel on rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite rakendamise eeliseks arengumaade suurem atraktiivsus välisinvestorite ees. Läbipaistvad ja usaldusväärsed aruanded annavad arengumaadele lihtsama juurdepääsu rahvusvahelisele rahastamisele.

Chamisa (2000, 274) on arvamisel, et finantsaruannete ühtlustamine võimaldab lisaks kvaliteetsele teabele luua ka parema arvestusraamistiku ning see on arengumaadele väga kasulik. Arengumaad vajavad majanduskasvu kiirendamiseks välisinvesteeringuid. Välisinvestorid aga vajavad investeerimisotsuste tegemiseks omakorda usaldusväärset teavet, mida rahvusvahelised finantsarvestuse standardid ka võimaldavad. Seetõttu on paljud arengumaad rahvusvahelised finantsarvestuse standardid juba kasutusele võtnud. Enamik areneva majandusega riike on teinud seda siiski põhjusel, et neil endal puuduvad riiklikud standardite koostamise organisatsioonid.

Jermakowiczi (2004, 67) uuring Belgias ning Jermakowiczi ja Gornik-Tomaszewski (2006, 187) uuring Euroopa Liidus osutab sellele, et enamiku vastanute arvates muudavad rahvusvahelised finantsaruandluse standardid finantsaruanded võrreldavamaks ja läbipaistvamaks. Kvaliteetsemad, võrreldavamad ja läbipaistvamad finantsaruanded aitavad langetada paremaid investeerimisotsuseid, vähendada aruannete koostamise kulusid ning tõhustada majanduse arengut. Ka ICAEW (The Future ..., 2012, 4) seisukoha järgi on enam tõendeid, et laialdane IFRS-i rakendamine on muutnud finantsinformatsiooni läbipaistvamaks ja võrreldavamaks.

Paljud uuringud näitavad, et ettevõtted, kes on üle läinud IFRS-i põhisele arvestusele, on täheldanud raamatupidamiskvaliteedi märgatavat parenemist. Lisaks on tõusnud nende ettevõtete likviidsus ning väärtus turul. Tähtis on märkida, et positiivne efekt üleminekust IFRS-ile ilmnes ainult nendes riikides, kus oli sobiv õiguslik ja poliitiline taust. (Beke 2010, 87)

Magistritöös kasutatud teadusartiklitele toetudes võib kokkuvõtvalt öelda, et rahvusvahelised finantsaruandluse standardid on oluline osa majandusarvestusest ning soodustavad riikide majanduskasvu. Uuringute kohaselt suurendab rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite rakendamine finantsaruannete läbipaistvust ja avalikustamist, tänu millele vähenevad agendikulud, teabe asümmeetria, kapitalikulud ja hinnanguriskid. Suureneb usaldusväärsus, võrreldavus ja täpsus, teabe ja raamatupidamisarvestuse kvaliteet ning paraneb ettevõtte juhtimine.

2.3. Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite peamised ebaõnnestumised

Paratamatult ei saada IFRS-i üleilmastumist ainult edu, mitmesugused tegurid pärsivad ühtsete rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite arengut. IFRS-i standardid on kõige tõenäolisemalt olulised hargmaistele ettevõtetele ning hoopis väiksema tähtsusega kohalikele väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele ning organisatsioonidele, kes ei ole äriühingud.

Mir ja Rahaman (2005, 820) väidavad, et suur osa rahvusvahelisi finantsarvestuse standardeid on Ameerika Ühendriikide või Ühendkuningriigi heade raamatupidamistavade koopiad ning on koostatud peamiselt aktsionäride huve silmas pidades, mitte arvestusala arengu edendamiseks. IFRS-i projekti edukus tekitab samuti edasisi proovikivisid. Üha rohkem riike võtab kasutusele IFRS-i standardid, mis kahtlemata muudab raskemaks IASB töö. Olukorras, kus standardeid on tarvis muuta, tuleb standardite muudatuste suhtes jõuda ülemaailmsele konsensusele. Kas ja kuidas on IASB võimeline rahuldama standardite kasutajate nõudmisi üleilmselt? (The Future ..., 2012, 9)

Wagenhofer-i (2009, 68) sõnul võib rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite tohutu edu kujunemisel ülemaailmselt tunnustatud standarditeks põhjustada probleeme tulevikus. IASB on kohustatud arendama uusi standardeid, et areneda ja õigustada organisatsiooni rahastamist. Samas, mida suuremaks ja võimsamaks organisatsioon kasvab, seda enam on ta poliitilise järelevalve all. Wagenhofer (*ibid.*, 71) leiab, et mida olulisemaks muutub IASB tegevus, seda suurem poliitiline surve organisatsioonil lasub. Pärast standardite jõustamise ja vastuvõtmise otsuste vastuvõtmist võivad riigid tahta suuremat mõjuvõimu IASCF-is ja IASB-s.

Tavaliselt on finantsarvestuses õigeid vastuseid rohkem kui üks. Huvigrupidel on erinevad seisukohad, kuidas tehinguid kajastada või milliseid hinnanguid anda. See muudab standardite väljatöötamise keeruliseks. On oht, et standardi koostaja võib seetõttu olla oma otsustes liiga aeglane või võtab vastu kiire otsuse, mis ei ole parim lahendus kõigile. Pikas perspektiivis võib see diskrediteerida standardite kehtestamise töökäiku. (The Future ..., 2012, 10)

Magistritöö autori arvates on standardite koostamise töökäik läinud ajas pikemaks, aga see on loogiline tagajärg kehtivale IASB standardi koostamise korrale (*due process*). IFRS-i kasutamine üleilmselt on kasvanud ning seetõttu on suurenenud ka osapoolte arv, kes soovivad avaldada arvamust ja teha ettepanekuid standardite koostamise kohta. IASB peab läbi vaatama ja kaaluma kõik saabunud kommentaarid ja tähelepanekud. Töö autor toob välja rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite rakendamise võimalikud kahjutegurid (vt tabel 7).

Tabel 7. Rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite rakendamise võimalik kahju

Kahju	Mõjutegur	Kahju saajad
Standardi välja-töötamise pikk aeg	Ajakohase standardi puudumine, õige kajastamise meetodi puudumine	Ettevõtted, aruannete koostajad ja kasutajad, juhtkond, investorid
Keeruline rakendada	Ebamõistlik ajaline ja rahaline kulu	Väike- ja keskmise suurusega, kohalikud ettevõtted
Kulukas rakendada	Ebamõistlik rahaline kulu	Väike- ja keskmise suurusega, kohalikud ettevõtted
Mahukas	Ebamõistlik ajaline kulu	Väike- ja keskmise suurusega, kohalikud ettevõtted
Printsiipidel põhinev	Puudub kindel reegel, mille järgi juhinduda, tuleb anda hinnang	Väike- ja keskmise suurusega, kohalikud ettevõtted
Standardite ühetaoline rakendamine	Standardeid ei rakendata igal pool ühetaoliselt	Ettevõtted, aruannete koostajad ja kasutajad, juhtkond, investorid
Ebapiisavate teadmistega aruannete koostajad ja hinnangute andjad	Aruannete koostajad ei oska tehinguid kajastada ja juhtkonna hinnangud ei ole adekvaatsed	Väike- ja keskmise suurusega, kohalikud ettevõtted, aruannete koostajad ja kasutajad, juhtkond, investorid
Ei võta arvesse riikide õiguslikku ja kultuurilist eripära	Standardeid ei rakendata igal pool ühetaoliselt	Ettevõtted, aruannete koostajad ja kasutajad, juhtkond, investorid
Õiglase väärtuse kajastamine (<i>fair value</i>)	Volatiilsus finantsaruannetes	Ettevõtted, aruannete koostajad ja kasutajad, juhtkond, investorid
IASB ja FASB koostöö lõpp	IFRS-i ja US GAAP-i alusel koostatud aruannete erinevus	Ettevõtted, aruannete koostajad ja kasutajad, juhtkond, investorid

Allikas: autori koostatud

Wagenhoferi (2009, 72) arvates on IASB tegevus suunatud kapitaliturgudele üle maailma, pakkudes ühtseid, kõrgekvaliteedilisi üleilmseid finantsarvestuse standardeid. IFRS saab kinnitada ja suurendada oma üleilmset tähtsust ainult standardite ületootmisega, luues kunstlikult standardite muutmise vajaduse, näiteks keskendudes kindlate tehingute, sündmuste või tegevusharude regulatsioonide täiustamisele. Samas viitab see pigem reeglitel põhinevatele standarditele, mis ei ole kooskõlas IASB standardite koostamise põhimõtetega.

Magistritöö autor ei nõustu Wagenhoferi arvamusega standardite ületootmise kohta. Maailma majandus on pidevas muutumises ning tagamaks IFRS-ide ajakohasuse, tuleb neid vastavalt muuta. Mõned IAS-id on asendatud uute IFRS-idega, sest vananenud standardite abil ei ole võimalik tänapäevastele tehingutele hinnanguid anda ning neid kajastada, näiteks IAS 14 asendati IFRS 8-ga, IAS 17 asendati IFRS 16-ga, IAS 22 asendati IFRS 3-ga, IAS 27 asendati IFRS 10-ga, IAS 30 asendati IFRS 7-ga, IAS 31 asendati IFRS 11-ga, IAS 35 asendati IFRS 5-ga, IAS 39 asendati IFRS 9-ga, IFRS 4 asendati IFRS 17-ga. Ettevõtete äriprotsessid muutuvad järjest keerukamaks, seetõttu on tarvidus ka standardeid ajakohastada või töötada välja uusi. Magistritöö autor arvab, et IASB standardite muutmise valmidus on organisatsiooni suur kordaminek. IFRS-i jätkuva üleilmastumise poolt räägib asjaolu, et IASB suudab ajaga kaasas käia ning arendada standardeid vastavalt muutuvale majanduskeskkonnale, mitte ei taheta muudatusi suruda seniste standardite raamidesse, mis on selge viide reeglitel põhinevatele standarditele.

ICAEW (The Future ..., 2012, 10) toob oma raportis välja, et ühtse üleilmse seadusandja puudumine võib takistada ühetaoliste standardite vastuvõtmist ja jõustamist ning kokkuvõttes vähendada ühtsete standardite eeliseid. Mõned riigid on üle võtnud IFRS-i oma riigisisestesse standarditesse, kuid seejärel on nad mugandanud standardid kohalikele oludele vastavaks või muutnud neid lihtsalt selles suhtes, millega nad nõus ei ole.

Magistritöö autori arvates ei saa me rääkida ühtsetest üleilmsete standardite arengust, kui riigid, kes on vastu võtnud IFRS-i, hakkavad neid oma oludele vastavalt mugandama. Pigem on siis tegemist riikide enda mugavuse ja kulude kokkuhoiuga. Tahetakse küll kasutada IFRS-i ning saada osa standardite kasutamisega kaasnevast suuremast usaldusväärst, kuid täiel määral IFRS-i rakendada ei soovita. Autor arvab, et selline lähenemine ei ole IFRS-i progressile kasuks, pigem on sellisel juhul tegemist taandarenguga. Kui standardeid ei rakendata ühtsetel alustel, ei ole võimalik teha ka üheseid analüüse ja järeldusi standardite kasutamismugavuse ja -probleemide suhtes ning saadud järeldusi kasutada standardite parendamiseks.

Praegune komplekt IFRSs on täiuslikkusest kaugel. Kritiseeritakse standardite liigset keerukust ning kahtluse alla on seatud ka standardite kvaliteet, seoses kiirustamisega lähendada standardid Ameerika Ühendriikide üldtunnustatud raamatupidamispõhimõtetega. (The Future ..., 2012, 7) IASB suureks takistuseks, et saada üleilmseks standardikehtestajaks, on jätkuv Ameerika Ühendriikide kõhklevus IFRS-i ja US GAAP-i lähendamise suhtes. Lisaks on SEC otsustamatus, kuidas ja millal ühtlustada US GAAP IFRS-iga, leidnud laialdast negatiivset kajastamist, kus seatakse kahtluse alla kogu IFRS-i lähendamise projekt US GAAP-iga. (*ibid.*, 11) SEC heakskiitev otsus annaks IFRS-ile üleilmsete finantsaruandluse standardite staatuse. Lõplik ajakava otsuse langetamiseks puudub. Sedalaadi kõhklevus on avaldanud mõju ka teistele riikidele, kes samuti on edasi lükatud otsused IFRS-i vastuvõtmiseks. (*ibid.*, 8)

Paljud arvavad, et IFRS ei ole ühine „finantskeel“, vaid üleilmselt on kasutusel paljud IFRS-i „dialektid“, seetõttu aktsepteeriks SEC vaid IASB poolt välja antud standardeid, mitte eri riikide IFRS-ide imitatsioone. Standardite erinevus tuleneb sellest, et kõik riigid ei jõusta IFRS-i sellisel kujul, nagu IASB need välja töötab. Riigid mugandavad standardeid vastavalt oma vajadustele või lubavad riigi sees kasutada standardite erandeid. Praegusel ajal on standardite lähendamise projekt lõppenud ning SEC ei ole teinud positiivset otsust IFRS-i vastuvõtmiseks Ameerika Ühendriikides. IASB ja FASB koostöö katkemine tekitab kahtluse, kas ühtsed kõrgekvaliteedilised ülemaailmsed finantsarvestuse standardid on üldse saavutatav ülesanne.

Üha enam pööratakse tähelepanu sellele, kuidas IFRS-i rakendatakse praktikas eri õigusruumides. Ühesugused rakendamismeetodid ei ole kõikidele riikidele sobilikud. Lisaks standardite mugandamisele ja mitmetaoliste tõlgendustele eri riikides on lahknevusi ka riiklikes jõustamissüsteemides, õigussüsteemides, auditeerimises, ettevõtete juhtimises, eetilistes normides, finantssektoris ning haridus- ja koolitustasemetes. Kokkuvõtvalt võib see tähendada, et IFRS-i standardid ei suuda tagada finantsarvestuse ühetaolisust kogu maailmas, vähemalt lähitulevikus. (The Future ..., 2012, 10) Ka Baker ja Barbu (2007, 273) toovad oma uurimuses välja, et IFRS-i kujunemist üleilmseks standardiks takistavad riikide kultuurilised, majanduslikud ja õiguslikud erinevused. Daske *et al.* (2008, 1120) lisab samuti, et standardite rakendamise ühetaolisuse määrab paljuski majandus- ja õigusruum, kus ettevõtted tegutsevad. Rakendades samu finantsarvestuse standardeid erinevates õigusruumides, ei saavuta me soovitud kvaliteeti ja võrreldavust finantsaruannetes üle kogu maailma. Olulised lahknevused audiitorkontrollis, standardite jõustamises ja kohtusüsteemis mõjutavad suuresti standardite rakendamise kvaliteeti eri riikides. Soderstrom ja Sun (2007, 690) lisavad, et IFRS-ile ülemineku järel mängib

raamatupidamisarvestuse kvaliteedi tõstmisel üliolulist rolli riigi õigussüsteem. Lisaks osutab Ball (2006, 25), et riikidega seotud poliitilised ja majanduslikud tegurid mõjutavad oluliselt ka finantsaruandluse tavasid. Birāu hoiatab, et rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite rakendamise mõju ei saa õiglaselt hinnata enne, kui kasutusele on võetud kohane standardite jõustamise mehhanism. Üleminekul IFRS-ile esineb suuri probleeme standardite tõhusa ja järjepideva rakendamisega. (Birāu *et al.* 2014, 3)

ICAEW (The Future ..., 2012, 23) toob välja, et IASB ülesanne ei ole standardite jõustamine. Seadusandjad peavad samuti andma oma panuse IFRS-i üleilmastumisele. IASB vajab aktiivsemat toetust, sealhulgas IOSCO-lt ja teistelt reguleerivatelt asutustelt üle maailma. Seadusandlikud organisatsioonid peavad tegema tihedamat koostööd, et võimaldada standardite järjekindlat jõustamist.

Magistritöö autor kahtleb, kas on võimalik saavutada standardite ühetaolisus, kui eri riikidel ei ole samaseid standardite jõustamise ja rakendamise struktuure, samal tasemel audiitorkontrolli ning finantsarvestuse spetsialistide koolitamise tase on riigiti erinev.

Rahvusvahelised finantsaruandluse standardid eeldavad õiglasel väärtusel põhinevate arvestuspõhimõtete kasutamist. Ball (2006, 12–14, 24) märgib, et IFRS-i suunatus varade ja kohustiste õiglase väärtuse (*fair value*) kajastamisele võib põhjustada volatiilsust finantsaruannetes. Varade ja kohustiste kajastamine õiglasel väärtuses annab ajakohasema teabe, kui kajastamine soetusmaksumuses. Volatiilsus on negatiivne näitaja juhul, kui see väljendab „müra“ hinnangutes või juhtkonna manipulatsioonide teabega. Lisaks on varade ja kohustiste õiglase väärtuse kajastamine probleemiks vähem arenenud riikides. Jermakowicz (2004, 60) ning Jermakowicz ja Gornik-Tomaszewski (2006, 192) leiavad samuti, et varade ja kohustiste hindamine õiglase väärtuse meetodil on üks suuremaid probleeme üleminekul rahvusvahelistele finantsaruandluse standarditele. Õiglase väärtuse meetodi kasutamine võib suurendada hinnatava vara ja kasumi väärtuste kõikumist.

Magistritöö autor arvab, et volatiilsus finantsaruannetes ei pruugi olla aruannete tarbijate jaoks negatiivne näitaja. Kui aruannetes on järgitud teabe avalikustamise nõudeid, siis on volatiilsuse mõju seal selgitatud. Küsimus on selles, mis annab parema pildi, kas volatiilsus koos seda põhjustavate selgitustega või stabiilsus? Stabiilsus ei tohi olla aruannete koostamisel omaette eesmärgiks, peamine on anda ettevõttest võimalikult täpne ning ajakohane ülevaade.

2.4. Rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite arengu peamised takistused

Järjest rohkem riike läheb üle IFRS-ile ja seda enam seisab IASB silmitsi probleemidega organisatsiooni tegevustasandil. IASB-l ei ole õigust standardite jõustamiseks. Üheks probleemiks on, et paljud riigid ei taha või ei saa kohe IFRS-i jõustada, kuid peavad langetama aktsepteerimisotsuse standardite vastuvõtmise suhtes. Euroopa Liidu standardite kinnitamise protsess on heaks illustreerivaks näiteks. Peale Euroopa Komisjoni on kaasatud veel kolm komiteed: tehniline, poliitiline ja järelevalvekomitee. Lisaks hõlmab standardite kinnitamine ka Euroopa Parlamendi ja Euroopa Nõukogu osavõttu. Paljude institutsioonide kaasamine suurendab tõenäosust, et standardit ei jõustata, mis toob endaga kaasa IFRS-i erineva rakendamise üle maailma. (Wagenhofer 2009, 71)

Ball (2006, 15) ning Soderstrom ja Sun (2007, 690) märgivad samuti, et kuigi IASB koostab rahvusvahelisi finantsaruandluse standardeid, ei ole tal õigust standardeid jõustada. Standardite jõustamise õigus on täielikult jäetud riikidele. Ball (2006, 17) lisab, et olukorras, kus huvitatud osapooled ei saa rahvusvahelisi finantsaruandluse standardeid täies mahus rakendada, puudub IASB-l õigus vastavat riiki karistada.

La Porta *et al.* (1997, 1132) arvavad, et standardite jõustamine on sama tähtis kui standard ise. Ka Mir ja Rahaman (2005, 833) leiavad, et standardite jõustamine, auditeerimine ja distsiplinaartõimingute rakendamine standardite eiramise korral mõjutavad rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite üleilmset kasutuselevõttu ja rakendamist. Daske *et al.* (2008, 1120) väidavad, et kapitaliturgude parenemine saab toimuda ainult riikides, kus on sisse seatud ranged standardite jõustamismehhanismid.

Standardite jõustamise protsess on standardite arengu mõjutamiseks võimas vahend. Näiteks 2008. aastal survestas Euroopa Liit IASB-d, et piirata õiglase väärtuse valikuvõimalusi IAS 39-s, vastandades samaväärsele SFAS 159-le ning hiljuti IAS 39 muutmiseks koos võimalusega klassifitseerida teatud finantsinstrumendid välja kategooriast „õiglase väärtuse kajastamine läbi kasumiaruande“. See muudatusettepanek oli reaktsioon finantskriisile ning võeti vastu rekordiliselt lühikese aja jooksul, vaid paari päevaga. Teine rekord püstitati standardi jõustamisega, mis võeti vastu kolme päevaga, kusjuures tavaliselt võtab standardi vastuvõtmine aega umbes ühe aasta. Kui IASB ei oleks kiiresti tegutsenud, siis oleks Euroopa Liit ise välja töötanud õiglast väärtust reguleeriva õigusakti. See on endiselt üks võimalustest, kuna IASB

kriitikud Euroopa Liidus arvavad, et muudatusi IFRS-ides ei viida sisse piisavalt kiiresti. (Wagenhofer 2009, 71)

IFRS-i üleilmastumise kritiseerijad küsivad, kuidas saab pidada IFRS-i tõeliselt globaalseks standardite kogumiks, kui paljud tähtsad standardilooje osalised jätkuvalt venitavad oma lõpliku otsusega, kas, millal ja kuidas IFRS-i kogukonnaga liituda. Teised, sealhulgas SEC, on mures selle üle, kui järjepidevalt rakendatakse standardeid riikides, kus IFRS on juba vastu võetud. Kas IFRS on ühetaoline igal pool, kus standardeid rakendatakse? (The Future ..., 2012, 9)

Paela (2013, 260) märgib, et G 20 riigid, poliitikud ja eri riikide standardiseadjad mängivad olulist rolli IFRS-i üleilmastumisel. IFRS-i kujunemine ülemaailmseteks rahvusvahelisteks finantsaruandluse standarditeks sõltub poliitikutest ja valitsusasutustest, mitte IASB-st. Paela arvab, et poliitilisest mõjust tingituna saab IFRS-ist „ühtne globaalne keel paljude kohalike murrakutega“.

Magistritöö autori arvates ei kaalu IFRS-i rakendamise mõningad erinevused üle kasu, mida me saame ühtsetest standarditest. Üleilmsed finantsaruandluse standardid võivad parendada ettevõtete juhtimise, finantsaruannete koostamise, auditeerimise ja informatsiooni tarbijate taset.

Paljud uuringud (Leuz, Verrecchia 2000; Jermakowicz 2004; Ball 2006; Jermakowicz, Gornik-Tomaszewski 2006; Lambert *et al.* 2007; Armstrong *et al.* 2008; Barth *et al.* 2008; Zaidi, Huerta 2014) on näidanud, et rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite rakendamisel on võimalik hõlbustada piiriüleste finantsaruannete võrreldavust, tõsta aruandluse läbipaistvust ning vähendada teabega seotud kulusid ja teabe asümmeetriat, suurendades ühtlasi turgude likviidsust, konkurentsivõimet ja tõhusust.

Mir ja Rahaman (2005, 832–833) toovad oma uuringus välja, et rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite vastaste väitel eiratakse IFRS-i standarditega kultuuride- ja riikide vahelisi erinevusi. Uuringus osalenud on seisukohal, et arenenud riikide ja arengumaade vaheliste kultuuriliste ja sotsiaalmajanduslike erinevuste tõttu pole rahvusvahelised finantsaruandluse standardid arengumaade jaoks sobivad. Ka ICAEW (The Future ..., 2012, 13) arvab, et üheks barjääriks ühetaoliste standardite arendamisel ja jõustamisel on riigiti erinev ühiskondlik tava ning kultuur.

Jermakowiczi (2004, 59–60), Jermakowiczi ja Gornik-Tomaszewski (2006, 187), Tyrralli *et al.* (2007, 95), Balli (2006, 7) ning Larsoni ja Streeti (2004, 99) kohaselt on rahvusvahelised finantsarvestuse standardid keerukad, nende väljatöötamine on pikaajaline ja kulukas ning see asjaolu on üks peamisi põhjuseid, mis takistab standardite rakendamist üleilmselt. Wagenhoferi (2009, 73) ja Balli (2006, 7) arvates võtab standardite väljatöötamine samuti liialt aega. Väljatöötamise aja jooksul muutub IASB personal ning majanduslik olukord maailmas, mis kõik mõjutavad standardite koostamist, eriti järjepidevust standardites. Lisaks on üleminek kohalikele standarditelt IFRS-ile töömahukas ja kallis.

Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite kasutuselevõtul on veel kaks suuremat takistust: standardite rakendamiseks puuduvad detailsed suunised ning standardeid tõlgendatakse erinevalt (Jermakowicz 2004, 59–60; Jermakowicz, Gornik-Tomaszewski 2006, 173). Jermakowiczi ja Gornik-Tomaszewski (2006, 192) uuringus osalenute arvates takistab rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite rakendamist ja kasutuselevõttu eelkõige puudulik haridus ja väljaõpe ning ebapiisavad teadmised standarditest. Jermakowicz (2004, 60) märgib, et nii keerukate standardite tundmaõppimine eeldab pidevat enesetäiendamist ning tähendab aruannete koostajate jaoks IFRS-i standarditele ülemineku ajal topelttööd.

Larson ja Street (2011, 318–319, 331) toovad välja, et IFRS-i laialdase kasutuselevõttuga tekkis suur nõudlus IFRS-i-alase hariduse ja vastavate õppematerjalide järele. Raamatupidamise eriala õppurid, raamatupidajad, audiitorid ja finantsaruannete kasutajad vajavad vastavat koolitust ning õpilased vajavad kõrgel tasemel pedagooge. IFRS-i ülikoolihariduse pakkumine erineb riigiti mitmesugustel põhjustel, näiteks kas õppurid hakkavad finantsaruandeid ise IFRS-i põhiselt koostama või on nad ainult aruannete info tarbijad, kas õpetatavas riigis on kasutusel IFRS või IFRS *for* SME või mitte. Erinev on ka õppurite pakutav tase ehk kas koolitus on ülevaatlik või spetsiifiline. Kiiresti arenevas maailmas peavad kõik finantsarvestuse õppurid saama vähemalt baasülevaate IFRS-ist. Suuremad audiitorettevõtted pakuvad suures mahus IFRS-i-alaseid e-õppematerjale.

Magistritöö autori arvates on tänapäeval vähe IFRS-i kajastavaid eestikeelseid teabeallikaid. Lisaks ei ole IFRS-i eestikeelsed tõlked piisavalt täpsed ning audiitorid ja pedagoogid soovivad selguse huvides pöörduda IFRS-i ingliskeelsete algtekstide juurde, et asjakohast teavet saada. Seevastu ingliskeelseid materjale on piisavalt.

IASB peab muutuma üleilmseks organisatsiooniks, et tema tegevusel oleks piisav mõjuvõim. IASB üheks suuremaks proovikiviks on luua organisatsiooni parem tegevusstruktuur. Ennekõike tuleb leida tõhus tagasisidemehhanism, mis võimaldab IASB-l teha koostööd teiste organisatsioonidega, ilma et see aeglustaks organisatsiooni tööd ja võimekust. See nõuab suuremat tähelepanu aruteludele ja eksperimenteerimist organisatoorsel tasemel. Eesmärk on kujundada IASB organisatsiooniks, mis kuulab ja arvestab sidusrühmade arvamust, areneb ning on eeskujuks. IASB peab looma töökorra, mis teeb rakendamisjärgsed uuringud ja analüüsid kohustuslikuks. (The Future ..., 2012, 3)

Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite areng on jätkuvalt aktuaalne teema, mille üle diskuteeritakse üle kogu maailma. Ameerika Ühendriikide kõhklus üleminekuks IFRS-ile on suur tagasilöökk standardite arengus ja üleilmastumisel. Kas üleminek IFRS-ile avaldab riikidele ja finantsaruannetele positiivset või negatiivset mõju? Uuringute kohaselt suurendab IFRS-i rakendamine finantsaruannete läbipaistvust ja avalikustamist, mis omakorda parendab aruannete usaldusväärsust ja võrreldavust. Lisaks pareneb raamatupidamisarvestuse kvaliteet, mis soodustab õigemaid juhtimisotsuseid. Rohkelt on arvamusi, et IFRS on liialt keeruline ja standardeid on raske rakendada. Magistritöö autor arvab, et IFRSi-põhiste aruannete keerukus võib pärssida mõningate riikide täielikku üleminekut IFRS-i standarditele, näiteks riigid, kus vastav haridussüsteem on puudulik. IASB peaks püüdma vähendada tarbetut keerukust standardites ning pidama kinni printsiipidel põhinevate standardite visioonist, mis nõuab kasutajatelt mõistlikul määral otsustusvõimet ning hinnangute andmist. IASB sihiks omaette ei tohiks olla standardite täieliku ühtsuse tagamine üleilmselt, vaid eesmärk võiks olla tagada finantsaruandluse lihtsus, et standardite liigne keerukus ei oleks takistuseks rahvusvahelisele kaubandusele ja investeringutele.

3. RAHVUSVAHELISED FINANTSARVESTUSE STANDARDID FINANTSKRIISI VALGUSES

Finantsaruannete läbipaistvus ja usaldusväärsus on üleilmse finantsstabiilsuse ja majanduskasvu puhul väga tähtsad tegurid. Viimase finantskriisi järel on palju arutletud selle põhjuste üle. Osa ekspertidest on arvamusel, et rahvusvahelistel finantsaruandluse standarditel oli finantskriisile otsene negatiivne mõju ning standardid olid kriisi põhjustajad. Standardite peamiseks kitsaskohtadeks peetakse õiglase väärtuse ning finantsinstrumentide kajastamise keerukust ebastabiilsetel ja mittelikviidsetel turgudel. Magistritöö autor soovib erialaste teadusartiklite kaudu leida vastust küsimusele, kas rahvusvahelised finantsaruandluse standardid põhjustasid finantskriisi.

3.1. Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite oletatav mõju finantskriisile

IASB reageeris finantskriisile, moodustades 2008. aastal arvestusala ekspertidest ja teadlikest aruannete kasutajatest koosneva nõuandekoja (*IASB Expert Advisory Panel*). Organisatsiooni eesmärk oli analüüsida õiglase väärtuse ja finantsinstrumentide arvestuse ja avalikustamise põhimõtteid puudutavaid probleeme mittelikviidsetel turgudel ning anda IASB-le nõu standardite parendamise suhtes. Nõukoja soovitude põhjal avaldas IASB ettepanekud õiglase väärtuse avalikustamise täiustamiseks standardis IFRS 7. (Measuring ... 2008)

Kahjuks ei olnud viimane finantskriis lokaalse, vaid globaalse mõjuga ning selle leevendamiseks oli tarvis koondada jõud rahvusvahelisel tasemel. 2009. aastal moodustasid IASB ja FASB koostöös Finantskriisi Nõuanderühma (*Financial Crisis Advisory Group*, edaspidi FCAG). FCAG ülesanne oli nõustada IASB-d ja FASB-d finantskriisi ja üleilmse regulatiivse keskkonna võimalike muutuste mõju kohta standardite koostamisele. Lisaks tuli FCAG-l analüüsida kriisist tulenevaid finantsaruandluse probleeme ning nende mõju standarditele. Nõuanderühm aitas tuvastada olulisi finantsarvestuse probleeme, mis nõuavad IASB ja FASB kiiret tähelepanu. Nõuanderühm analüüsis, kuidas finantsarvestuse parendamine võiks suurendada investorite

usaldust finantsturgude vastu. Lisaks tegi FCAG ettepanekuid IASB-le ja FASB-le standardite muutmise suhtes. (Report ... 2009, 1)

FCAG avaldas 2009. aastal raporti IFRS-i ja US GAAP-i standardite rakendamise mõjust finantskriisile. FCAG rõhutas finantsarvestuse olulisust majanduse arengule ning tõi välja põhjalused, mille järgimisel on finantsaruandluse roll võimalikult hästi täidetud: finantsaruannete tõhusus, finantsaruandluse piirangud, finantsaruandluse standardite lähendamine ja standardite koostajate sõltumatus. Finantsaruanded peavad pakkuma erapooletut, läbipaistvat ja asjakohast teavet ettevõtte majandustulemuste ja -seisundi kohta. Tõhusate finantsaruannete koostamiseks on tarvis kõrgekvaliteedilisi finantsaruandluse standardeid ning standardite järjepidevat rakendamist, lisaks toimivat audiitorkontrolli ja ranget standardite jõustamise protseduuri. Finantsaruanded on olulised teabeallikad investoritele ning teistele turuosalistele finantsotsuste tegemisel. Investorite usalduse tõstmine ja investeerimisotsuste stimuleerimine on väga oluline üleilmse finantsstabiilsuse ja majanduskasvu jaoks. Samal ajal tuleb silmas pidada finantsaruandluse piiranguid. Kuigi finantsaruanded pakuvad investoritele usaldusväärset ja läbipaistvat teavet, ei saa investorid toetuda oma otsustes üksnes finantsaruannetele. Finantsaruanded kajastavad ainult aruandekohuslase bilansipäeva hetkeseisu ega anna ülevaadet selle arengust makromajanduslikul tasemel. Finantsaruanded saavad anda adekvaatset infot hästi toimivatel turgudel, millel on korralik infrastruktuur ja järelevalve. Finantsturgude üleilmastumise tõttu on väga oluline finantsaruandluse standardeid üksteisele lähendada. Kõrgekvaliteediliste, erapooletute, läbipaistvate ja asjakohaste standardite väljatöötamiseks peavad standardikehtestajad olema sõltumatud äriühingute ja poliitilisest survest. Standardite väljatöötamisel tuleb kinni pidada nõuetekohasest protseduurist ning kaasata standardiloomesse võimalikult palju huvigruppe. (*ibid.*, 2)

FCAG jõudis järeldusele, et finantsaruandluse standardid ei ole finantskriisi peamiseks põhjustajaks, aga tões, et finantskriis tõi välja palju olulisi puudusi rahvusvahelistes finantsaruandluse standardites ning standardite rakendamises. (*ibid.*, 3) Magistritöö autor arvab samuti, et finantsaruandluse standardid ei ole kriisi peamine põhjus, pigem viisid aruannete koostajate ebatäpsed hinnangud ja manipulatsioonid teabe avalikustamisega eksitavate aruanneteni, mille alusel ei saanud investorid teha asjakohaseid finantsotsuseid, eelkõige puudutab see tehinguid ebastabiilsetel ja mittelikviidsetel turgudel. Lisaks eskaleerus kriis finantssektoris, kus aruandeid ei koostata ainult finantsaruandluse standardeid järgides, vaid kinni tuleb pidada ka sektori spetsiifilistest avalikustamise ja arvestuse nõuetest.

Barth ja Landsman uurisid finantsaruannete mõju pankadele ning seda, millist rolli mängisid õiglase väärtuse arvestus, varade väärtpaberistamine (*asset securitizations*) ning tuletisinstrumentide ja laenukahjumite ettenägemine finantskriisi tekkimisel. (Barth, Landsman 2010) Varade väärtpaberistamine võimaldab pankadel saada teisele ettevõtjale üle kantud varaobjektide eest raha. Tüüpilise väärtpaberistamise korral asutab laenu väljastanud pank spetsiaalse ettevõtte, mis emiteerib väärtpabereid kolmandatele isikutele. (*ibid.*, 408) Väärtpaberistamise turu kiire kasv põhjustas „kinnisvaramulli“ lõhkemise. Barth ja Landsman (*ibid.*, 417) leidsid oma uurimuses, et vastupidi õiglase väärtuse arvestuse paljude kriitikute väidetele, õiglase väärtuse arvestuse roll finantskriisi tekkimises oli väike või olematu. Varade väärtpaberistamise ja tuletisinstrumentidega seotud teave oli aga tõenäoliselt ebapiisav selleks, et investorid saaksid pankade varaobjektide ja kohustiste väärtusi ja riskantsust korralikult hinnata. Lisaks järeldasid Barth ja Landsman (*ibid.*, 417–418), et finantsarvestuse ja pangandusregulatsioonide eesmärgid on erinevad, samuti nende muutmise vajadused.

Muudatused rahvusvahelistes finantsaruandluse standardites peavad parendama kapitaliturgudele suunatud teabe läbipaistvust, pangandusregulatsioonide ülesanne on tugevdada finantssektori stabiilsust. Finantsaruandluse standardite koostajad ja pangandussektori järelevalveorganisatsioonid peavad kindlasti koostööd tegema, kuid sektori stabiilsuse tagamine ei ole otseselt standardite koostajate vastutusala. Magistritöö autori arvates ei avalikustanud pangad finantskriisi ajal oma finantsaruannetes teavet piisaval määral, eksitades investoreid. See oli pankade teadlik valik, milles ei tohiks süüdistada finantsaruandluse standardeid. Barth ja Landsman (*ibid.*, 403) lisasid, et õiglast väärtust puudutavad uurimused, sealhulgas pankadele keskendunud uurimustööd annavad üsna põhjalikud tõendid selle kohta, et õiglase väärtuse kasutamine koos lisateabe avalikustamisega on investoritele vajalik ning piisavalt usaldusväärne.

Paljud pankurid, poliitikud ja arvestusala eksperdid tunnistasid, et õiglase väärtuse kasutamisel oli suur mõju pankade varade ja seetõttu ka nende aktsiate väärtuse langusele eluasemeturu „mulli“ lõhkemisel. Samas tõdeti, et on ka teisi rahvusvahelistes finantsaruandluse standardites sätestatud arvestusmeetodeid, millele osutati vähem tähelepanu, aga mis võisid sellest hoolimata aidata kaasa finantskriisi tekkimisele. (*ibid.*, 400) Barth ja Landsman (*ibid.*, 410–411) tõdesid, et IASB tegeleb varade väärtpaberistamist puudutava teabe läbipaistvuse suurendamisega, parendades sellega aruannete läbipaistvust ja usaldatavust. Pangandust reguleerivatel asutustel on samuti võimalik läbipaistvuse suurendamiseks midagi ette võtta. (*ibid.*, 410–411)

FCAG tõdeb, et IASB ja FASB muutsid finantskriisi järel oma standardeid, ning soovib finantssektorit reguleerivatel asutustel nõuda finantsarvestuse standardite nõutust karmimate regulatiivsete sätete või reservide vastuvõtmist oma haldusala üksustele. Finantssektorile kehtestatud nõuded peavad aruandluses olema selgelt eristatud ning finantsarvestuste nõuetest eraldatud. (Report ... 2009, 7)

Magistritöö autor arvab, et finantsaruandluse standardite koostajad ja pangandust reguleerivad asutused peavad tegema koostööd läbipaistvate ja kvaliteetsete finantsaruannete nimel, sellest saab kasu majandust tervikuna. Kõigest hoolimata vastutavad finantsüsteemi stabiilsuse eest pangandust reguleerivad asutused, mitte finantsaruandluse standardite koostajad.

Vaatamata süüdistustele finantskriisile kaasaaitamises on õiglase väärtuse ja finantsinstrumentide arvestuse meetodite kasutamisel märkimisväärseid eeliseid ja toetajaid. Ball (2006, 13) ja O'Hara (O'Hara 2009, 3, viidatud Mala, Chad 2012, 34) arvavad, et kui turuhinnad on kättesaadavad, annab kaubeldavate varade ja kohustiste kajastamine õiglases väärtuses investoritele asjakohasema teabe kui soetusmaksumusel põhinevad väärtused. Ball (*ibid.*, 13) lisab, et vastav kajastamine vähendab ettevõtte juhtkonna võimalusi finantsaruannetega manipuleerimiseks.

Mala ja Chad (2012, 34) toovad välja, et õiglase väärtuse meetodit on samuti toetanud arvestusala eksperdid. 2008. aastal arvas Vannutatud Finantsanalüütikute Instituudi CFA (*Chartered Financial Analyst Institute*) liikmete korraldatud uurimuse kohaselt 79 protsenti vastanutest, et õiglase väärtuse arvestusmeetodid parendavad aruannete läbipaistvust ning aitavad investoritel finantsriske paremini hinnata. Rankin (Rankin 2009, viidatud Mala, Chad 2012, 34) leiab, et kriisiaegsetes turutingimustes võib õiglase väärtuse määramine olla raske, aga sellel on ilmne kasu finantsaruannete läbipaistvusele ja võrreldavusele. Rankin väidab: „Õiglase väärtuse ülesanne sarnaneb termomeetri omaga – see kajastab reaalsust, aga ei loo seda.“ Samas tunnistavad õiglase väärtuse arvestuse pooldajad, et arvestuse põhimõtted ei ole täiuslikud, kuid on paremad senistest alternatiividest ning annavad investoritele finantsotsuste tegemiseks vajaliku selguse. (*ibid.*, 34)

Magistritöö autor nõustub O'Hara, Balli ja Rankiniga osaliselt. Õiglase väärtuse meetodi kasutamine on õigustatud ning annab täpsema ülevaate ettevõtte finantsseisundist likviidsetel turgudel, aga kuidas leida kindlus ebastabiilsetel ja mittelikviidsetel turgudel kaubeldavate varade ja kohustiste kohta? Mallet (2008, 1) arvab, et likviidse turu puudumine paljude varade ja kohustiste puhul raskendab usaldusväärsete õiglase väärtuse meetodite väljatöötamist. FCAG

osutas samuti tähelepanu õiglase väärtuse ja finantsinstrumentide kajastamise keerukusele mittelikviidsetel turgudel, bilansiväliste varade ja kohustiste arvestusele ja kajastamisele ning finantsarvestuse standardite rakendamise üldisele keerukusele. (Report ... 2009, 3)

Vastupidiselt O'Harale leiab Ball (2006, 13), et kui turuhinnad ei ole kättesaadavad, kasutatakse õiglase väärtuse leidmiseks õiglase väärtuse arvestamise mudeleid, see tähendab, et ettevõtte näitavad hinnangulist turuhinda, millega kaasneb „müra“ leitud väärtustes. Ball lisab, et õiglase väärtuse arvestus võib suurendada juhtkonna võimalusi manipuleerida finantsaruandeid, kui arvestusse kaasatakse erinevaid õiglase väärtuse arvestamise mudeleid, et leida hinnanguliselt õigeim hind, sest juhtkond saab valida nii arvestuse mudeli kui ka hinnangu andmiseks vajalikke lähteandmeid. Magistritöö autor arvab, et Balli märgitud „müra“ on teadlikul finantsaruannete kasutajal võimalik otsuste tegemisel arvesse võtta. IFRS nõuab laialdast lisainformatsiooni avalikustamist ning valitud arvestuspõhimõtete põhjendamist. Eelnevat arvesse võttes saab anda subjektiivse hinnangu leitud väärtusele ning otsustada vastavalt. Kahjuks ei kaitse finantsaruandluse standardite rakendamine juhtkonna võimalike manipulatsioonide ja pettuste eest. Standardid on koostatud eelkõige adekvaatse informatsiooni edastamiseks, mitte pettuste avastamiseks.

Finantsaruandluse standardid lubavad kasutajatel valida õiglase väärtuse ning soetusmaksumuse kajastamise vahel. Peamine on leida sobiv meetod, mis annab asjakohase ülevaate ettevõtte seisukorrast, põhjendada tehtud valikut ning avalikustada täiendavat teavet määral, mis aitab mõista valitud meetodi eelistamist. Škoda ja Slavikova (2015, 244) arvavad, et soetusmaksumuse arvestus ja õiglase väärtuse arvestus ei ole omavahel võrreldavad, kuna nende meetodite kasutamisel on erinevad eesmärgid. Üks on selgesti mõõdetav, teine aga hoopis tuletatav. Soetusmaksumuse meetod annab investoritele informatsiooni investeeringu maksumuse kohta, aga õiglane väärtus on summa, mida juhtkond loodab saada vastutasuks investeeringu eest sõltumatute osapoolte vahelises tehingus.

Mala ja Chad (2012, 35) arvavad, et teave finantsvarade ja kohustiste õiglase väärtuse kohta on asjakohasem kui nende soetusmaksumus. Õiglane väärtus kajastab summat, mille eest saab vara osta või müüa, ning annab hetkeriskist täpsema pildi. See võimaldab investoritel ja juhtkonnal teha kiireid ja õigemaidsid otsuseid. Magistritöö autori arvates ei ole meetodite võrreldavusel tähtsust. Peamine, et valitud meetodit rakendatakse järjepidevalt. See annab õigema pildi ettevõttest ning on abiks ettevõtte juhtkonnale ja investoritele otsuste langetamisel. Mala ja Chadi (2012, 35)

arvates aitab õiglase väärtuse arvestuse meetodi kasutamine ning teabe suurem avalikustamine kiiremini avastada problemaatilisi kohti ning neile vastavalt reageerida. Nad on seisukohal, et praegune finantsolukord maailmas on stabiilsem just tänu õiglase väärtuse arvestuse kasutamisele. Lisaks on nad veendunud, et õiglase väärtuse arvestuse varasem kasutuselevõtt ning krediidiriski kaasamine turuväärtuse arvutamisel oleks olnud võimalik finantskriisi hoopis ära hoida. Mala ja Chadi (*ibid.*, 42) uurimustöös tehtud järeldused on olulised, sest need aitavad mõista, kuidas õiglase väärtuse arvestus finantskriisi algatas või süvendas ning kuidas reguleerivad asutused õiglase väärtuse kasutamist piiravad või määratlevad.

Škoda ja Slavikova (2015, 244) leiavad, et finantsaruannetes tuleb kasutada soetusmaksumuse ning õiglase väärtuse arvestuse meetodit üheskoos, sest ainult siis on investoritele tagatud terviklik ja asjakohane teave. Nad teevad ettepaneku, et standardite kehtestajad peaksid kaaluma vastava „duaalsüsteemi“ kasutuselevõttu finantsaruandluse standardites. Magistr töö autor ei nõustu Škoda ja Slavikova ettepanekuga. Kahe paralleelse meetodi kasutamine aruannetes ei ole otstarbekas. See suurendab ettevõtete halduskoormust ning aruannete koostamise ajalist ja rahalist kulu. Õigeid järeldusi saab finantsaruannete põhjal teha ainult teadlik aruannete tarbija, kes mõistab aruannetes esitatud lisainformatsiooni abil teabe asjakohasust. Kui rakendada aruandes kõiki lubatud arvestuspõhimõtteid ning nende alusel tuuakse välja võrdlev informatsioon, kuid aruande tarbija ei ole piisavalt pädev, ei välista see vale otsuse langetamise riski. Škoda ja Slavikova (2015, 245) ning FCAG (Report ... 2009, 18) toonitavad, et eri kajastamismeetodite valimine bilansikirjete kajastamisel võib viia asjaoluni, et samu kirjeid kajastatakse eri üksustes isemoodi, mis omakorda vähendab finantsaruannete võrreldavust. Magistr töö autor on sellega osaliselt nõus. Olukorras, kus enamik tegureid kattuvad, on loogiline, et kasutatakse samu kajastamise meetodeid. Aruannete võrreldavus suurendab investorite usaldust ning soodustab majanduse arengut üldiselt. Magistr töö autor arvab, et peamine on valitud meetodi järjepidev kasutamine, mitte meetodi valik vastavalt teistele sarnastele üksustele. Pigem järjepidevus, kui kasutatavate meetodite mitmekesisus, mis annab aruannete teadlikule kasutajale asjakohasema teabe.

Lisaks õiglase väärtuse kajastamisele finantskriisi ajal tuleb pöörata tähelepanu probleemidele standardite kontseptuaalse raamistiku tasandil. FCAG tegi IASB-le ja FASB-le ettepaneku, et IASB ja FASB ühises kontseptuaalse raamistiku projektis tuleb selgelt välja tuua finantsaruandluse piirangud. Finantsaruannete kasutajad peaksid otsuste tegemisel piirangutega arvestama. (Report ... 2009, 19) Magistr töö autor nõustub FCAG arvamusega, et investorid ja teised huvitatud

osapooled peavad arvesse võtma finantsaruandluse piiranguid. Finantsotsuste tegemisel tuleb lisaks finantsaruannetele arvesse võtta ka muid makromajanduslikke tegureid.

Kriisisituatsioonis toimitakse tihtipeale rutakalt, püüdes rasket olukorda leevendada, haarates kinni igast õlekõrrest. Stice ja Stice (2012, 1–4) kirjeldasid Euroopa pankade päästeteed finantskriisi ajal läbi rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite. IFRS-i kohaselt ei olnud pankadel võimalik kauplemisportfellis olevaid väärtpabereid ümber klassifitseerida lõpptähtajani hoitavateks, see võimalus oli US GAAP-i rakendajatel, aga ainult äärmiselt harvadel asjaoludel. Sellest hoolimata kurtsid Euroopa pangad Euroopa Liidule, et võrreldes US GAAP-i kasutajatega on nad surutud ebasoodsasse konkurentsiolukorda. Euroopa Komisjon survestas IASB-d standardite muutmise suhtes, et see lubaks IFRS-i kasutajatel klassifitseerida oma väärtpaberid kaubeldavatest samuti ümber lõpptähtajani hoitavateks. Kui võlakirjad liigitada lõpptähtajani hoitavatena, siis ei pea realiseerimata kasumit või kahjumit kajastama. Zeff (2012, 829–830) lisab, et Euroopa Komisjon teatas IASB-le, et nad peavad kohe, kolme päeva jooksul, ilma vastavat standardite muutmise korda järgimata, andma välja standardi muudatuse väärtpaberite ümberklassifitseerimise lubamiseks ning muudatus tuleb kehtestada tagasiulatuvalt. Mala ja Chad (2012, 35) lisavad, et algul oli IASB standardi muutmise vastu, väites, et reeglites järeleandmine muudaks olukorra investorite ja pankade järelevalveasutuste jaoks ebaselgemaks ning võib panna aluse järgmisele kriisile. Zeff (2012, 829–830) jätkas, et komisjon ähvardas IASB-d, et kui viimane ei vii nõutud uuendust standardisse sisse, siis teeb komisjon seda ise.

Olukord oli äärmiselt kiireloomuline, sest pangad pidid juba mõne päeva pärast väljastama oma kolmanda kvartali aruanded. Lõpuks allus IASB survele ning viis nõutud muudatused standardisse sisse, mis hakkasid kehtima tagasiulatuvalt (nagu Euroopa Komisjon nõudis) 1. juulist 2008 ehk ajast, kui võlainstrumentide turuväärtused ei olnud oluliselt väiksemad kui nende bilansiline maksumus. (*ibid.*, 829–830) Euroopa Komisjon kiitis standardi heaks kõigest kolm päeva hiljem, püstitades sellega tegutsemiskiiruse rekordi. IASB alistumine Euroopa Liidu nõudmistele tekitas kahtlusi Ameerika Ühendriikides ning SEC-s, kas IASB on usaldusväärne partner, kes suudab oma põhimõtetele kindlaks jääda. IASB kriitikud Ameerika Ühendriikides tõdesid, et poliitilise surve korral, eriti kui see tuleb Euroopa Liidu poolt, ei saa IASB-d usaldada. (*ibid.*, 830) Bloom ja Schirm (2010, 37) juhtisid samuti tähelepanu lubamatule survele, millega sunniti IASB-d oma standardeid kiiresti muutma, ning rõhutasid, et kehtestatud reeglite mittejärgimine kahjustab standardite kehtestamise töökäiku ning koostajate sõltumatust. FCAG lisas, et finantskriis tõi väga selgelt välja standardite ühildamise vajaduse. Ühildatud standarditest on märkimisväärne kasu

maailma majandusele nii tava- kui ka kriisiolukorras, tagades läbipaistva, võrreldava ja asjakohase teabe finantsasutuste ja teiste ettevõtete kohta. Lisaks rõhutas raport IASB ja FASB koostöö tähtsust, võitlemaks poliitilise surve vastu. (Report ... 2009, 11)

IASB kiireloomuline tegutsemine leidis ka positiivset vastukaja. Mala ja Chad (2012, 36) arvasid, et vaatamata IASB-le osaks saanud G20 riikide, finantsasutuste, poliitikakujundajate ja rahandusministrite suurele survele vastas IASB kriisile enneolematute ja läbimõeldud sammudega. Standardite muutmise kiirus kajastas olukorra pakilisust ning näitas IASB võimekust kriisisituatsioonis tegutsemiseks ja suurt tähtsust finantskriisi leevendaja rollis.

Magistritöö autori arvates on kahtlemata õige järgida vastavat standardite muutmise korda, aga kriisisituatsioonis võib IASB kiiret tegutsemist õigustada. Millisel viisil oleks finantskriis võinud kulgeda, kui IASB ei oleks erandkorras standardeid muutnud? Võimalus paljude finantsasutuste pankrotistumiseks oli suur ning sellega kaasnev finantskriisi eskaleerimine samuti.

IASB-d kritiseeriti, et ta ei andnud õiglase väärtuse arvestuse kasutamiseks piisavalt läbimõeldud juhtnööre. Paljud IASB-le aruandlusnõudmiste täiustamiseks antud soovitused said alguse finantskriisist ja IASB on need arvesse võtnud. Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite IFRS 1, IFRS 2, IFRS 7 ja IAS 39 muutmise ja täiustamine aitavad edendada ülemaailmset finantsstabiilsust ja tugevat majanduslikku kasvu, suurendada finantsaruannete läbipaistvust, vähendada aruannete keerukust ning taastada turu usaldusväarsuse. (Mala, Chad 2012, 42) FCAG tegi samuti IASB-le ja FASB-le ettepaneku standardite muutmiseks ning liialt keeruliste standardite lihtsustamiseks ja parendamiseks, aga järgides kohast standardite väljatöötamise protseduuri. Finantskriisi järel alustasid IASB ja FASB koostööd uue standardi väljatöötamiseks. Koostööna valmis IFRS 13 „Õiglase väärtuse mõõtmine“. (Report ... 2009, 18) FCAG andis IASB-le ja FASB-le mõista, et kõrge kvaliteediliste, erapooletute, läbipaistvate ja asjakohaste standardite väljatöötamiseks peavad standardikehtestajad olema äriühingute ja poliitilisest survest sõltumatud. Samal ajal tuleb võimaldada konsulteerimine huvigruppidega, nagu kohases standardite koostamise korras on kehtestatud. Kui standardite muutmise vajadus on suur ja kiireloomuline ning korralisest standardite koostamise protsessist kinnipidamine ei ole otstarbekas, tuleb töötada välja erikord, millest IASB ja FASB peavad tulevikus kinni pidama, kui ilmneb erakorraline standardite muutmise vajadus. Lisaks peab IASB saama endale korraliku rahastamise, et saavutada täielik sõltumatus ja usaldusväarsus. (*ibid.*, 21)

FCAG selgitas IASB-le ja FASB-le, et finantsturgude üleilmastumise tõttu on oluline finantsaruandluse standardeid lähendada. Väga tähtis on töötada välja kõrgekvaliteedilised, erapooletud, läbipaistvad ja asjakohased standardid, mis annavad aruannete kasutajatele järjepideva, sõltumatu ja läbipaistva informatsiooni ning on üheselt kohaldatavad erinevates üksustes, olenemata nende geograafilisest asukohast. Samas toonitas FCAG, et kui standardid on lähendatud, võivad finantsaruanded lahkneda erinevuste tõttu riiklikes auditeerimise nõuetes ning riiklike standardite jõustamise juhistes. (Report ... 2009, 20)

Magistritöö autori arvates ei piisa läbipaistvate ja võrreldavate finantsaruannete jaoks ainult standardite lähendamisest. Kvaliteetsete aruannete tarvis on sama suure osatähtsusega riiklike auditeerimise ja jõustamise juhiste lähendamine. Lisaks on tarvis kehtestada IFRS riiklikul tasandil, nii nagu IASB standardid välja andis, ilma riigisiseste paranduste ja erandite lubamisega. Vastav standardite muutmine pigem killustab standardeid, mitte ei lähenda, mis omakorda ei edenda majanduskasvu ja investeringuid sellisel määral, nagu on standardite koostajate ettekujutus.

IASB peab kiiremas korras täiustama bilansivälise objektide ja kohustiste arvestuse standardeid, õiglase väärtuse hindamise meetodikat, avalikustamisnõudeid ja rakendusjuhendeid standardites. Lisaks peab tegema koostööd standardite ühildamise nimel teiste standardikehtestajatega. (Mala, Chad 2012, 36)

Mala ja Chadi (*ibid.*, 42) uurimus näitas, et finantskriis tegi finantsaruandluse standardite ühildamise riiklike standarditega atraktiivsemaks kui varem ning standardite ühildamist kavandanud riigid tahavad IFRS-i vastu võtta plaanipäraselt. IASB tehtud muudatused rahvusvahelistesse finantsaruandluse standarditesse olid väga kiireloomulised, kuid IFRS-ile üleminekut planeerivate riikide reaktsioon IASB tegevusele oli positiivne ning näitab, et IASB reaktsioon finantskriisiga seotud kriitikale on parandanud tema mainet ning suurendanud usaldusväarsust.

Teatud ringkonnad peavad rahvusvahelisi finantsaruandluse standardeid vastutavaks üleilmse kriisi põhjustamise eest, kuid teaduslikud uurimustööd ei ole seda kinnitanud. Lisaks ei ole tuvastatud olulisi seoseid õiglase väärtuse arvestuse ja finantskriisi vahel. FCAG kinnitab, et rahvusvahelised finantsarvestuse standardid ei põhjustanud finantskriisi. Škoda ja Slavikova (2015, 245) arvavad samuti, et õiglase väärtuse arvestus ei ole vastutav üleilmse finantskriisi eest.

Pigem näitas kriis, et õiglase väärtuse arvestus on tähtis instrument, et eristada jätkusuutlikke ettevõtteid hääbuvate seast. Samas muutusid finantskriisi ajal teatud finantsinstrumentide turud mittelikviidseks, mille tulemusena õiglase väärtuse arvestus kaotas oma usaldusväärsuse.

Viimane üleilmne finantskriis näitas, kui oluline on finantsaruannete läbipaistvus ning kui suurt poliitilist mõju peavad taluma standardikehtestajad. Hästi funktsioneeriva üleilmse kapitalituru jaoks on vaja võrdseid tingimusi ning finantsaruannete läbipaistvust ja võrreldavust. Ulatuslikku analüüsi ja vastavaid parandusi on tarvis teha õiglase väärtuse arvestuse põhimõtetes ning finantsinstrumentide arvestamisel ja avalikustamisel. Eriti tähtsaks muutus vajadus ühtsete kvaliteetsete üleilmsete finantsaruandluse standardite järele. Finantskriis juhtis tähelepanu, et riigiti erinevad nõuded finantsaruannetele muudavad kontrollorganitel keeruliseks jälgida ja inspekteerida üleilmseid organisatsioone. Lisaks majanduslikult rasketele aegadele võivad finantssektorit reguleerivate asutuste huvid minna vastuollu finantsaruandluse standardite koostajate omadega ning standardikehtestajatele võidakse avaldada suurt poliitilist survet.

3.2. Audiitorite arvamused rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite arengus aastatel 2005–2015

Magistritöö autor toob välja audiitorite arvamused rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite arengute kohta töös käsitletud perioodil.

Töö autor viis läbi nelja rahvusvahelise audiitorbüroo audiitoritega poolstruktureeritud intervjuud. Selle tarbeks esitas töö autor neile ühesuguseid küsimusi, mis on seotud magistritöö kõigi peatükkidega. Lisaks võrdlesid audiitorid rahvusvaheliste finantsaruandluse standarditega seonduvaid probleeme Eestiga. Üldjuhul ei ole magistritöös käsitletud otseselt Eestiga seonduvaid küsimusi, kuid magistritöö autori arvates ning teema aktuaalsust ja töö lugejate huve silmas pidades on vastavad vaatenurgad kajastatud.

Audiitorbüroode ja intervjuueeritavate nimed on kodeeritud. Magistritöö autor kajastab oma töös peamiselt audiitorite ühiseid seisukohti. Parema ülevaate andmiseks on küsimused ja vastused grupeeritud lähtuvalt magistritöö ülesehitusest viie valdkonna vahel. Täismahus intervjuude transkriptsioonid on esitatud magistritöö lisadena.

Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite koostamist hõlmavate teemade kohta esitas töö autor audiitoritele järgnevad küsimused:

1. *Kas standardite koostamise protsess on liiga pikk, lühikene, paras?*
2. *Kas standardiloome protsess võib olla poliitikast mõjutatud?*
3. *Millised on tähelepanekud standardiloome tulevikusuundades või kuhu poole standardid liiguvad? Standardite põhilised arengusuunad?*

Audiitorid täheldasid, et standardite koostamise ja muutmise aeg pikeneb aastast aastasse ning mõne standardi puhul on koostamise protsess liialt pikk. (Intervjuu A, B) Eeskätt on see tingitud IFRS-i järjest suureneva kasutuselevõtuga ning sellega kaasneva arvamuste paljususega standardite koostamisel. (Intervjuu B, C, D) Audiitorid tõid välja liialt pika koostamise protsessi ning kritiseerisid, et standardi koostamise ajal muutub majanduskeskkond sedavõrd, et osalt tuleb varem kokkulepitu taas üle vaadata, et standard oleks ajakohane. (Intervjuu A, B) Samas arvasid nad, et protsess võib olla pigem pikem, kui lõpptulemusena on standard kvaliteetsem, kiirustades ei saa kvaliteetseid standardeid koostada. (Intervjuu A, B) Lisaks, mida keerulisem on standard, seda rohkem selle üle vaieldakse. (Intervjuu B) Tähelepanu tuleb pöörata standardi koostamise, vastuvõtmise ja rakendamise ajale. (Intervjuu D) Ettevõtetele ja audiitoritele peab jääma piisavalt aega muudatustega kohaneda ja vastavat teavet omandada. (Intervjuu C, D)

Eesti kohta märgiti, et muutused standardites viiakse läbi väga kiiresti, mis ei ole alati kasutajasõbralik. (Intervjuu A) Eriti, kui kiirustatakse muudatuste rakendamisega, sest sellega pannakse ettevõtted, aruannete koostajad ja audiitorid ebavajaliku surve alla. (Intervjuu D)

Praegu on paljud tegevused poliitikast mõjutatud ning standardiloome ei ole siin erandiks. Igas riigis on huvigrupid, kellel on võimalus osaleda standardite koostamisel, neil on võimalus teha lobitööd ning sellega otseselt või kaudselt suunata standardite koostamise töökäiku või lõpptulemust. (Intervjuu A, B, C, D)

Standardite muudatuste suunamine võib olla ka täiesti avalik tegevus. Kui Eestis võeti vastu IFRS for SME, nii nagu IASB selle koostas, siis peagi said standardid ettevõtete kriitika osaliseks. Standardeid muudeti vastavalt kasutajate põhjendatud nõudmistele. (Intervjuu D)

Standardid arenevad vastavalt olukorrale majanduses, liikudes kaasa muutustega. Need püüavad olla ennetavad, aga tuleb tõdeda, et paraku tegelevad paljuski tagajärgedega, õppides

minevikuvigadest, mis on igati loogiline tegevus. Aegamööda on kujunemas tõhusamalt ja eesmärgipärasemalt kasutatavad standardid. (Intervjuu B, C) Standardid on muutumas järjest hinnangulisemaks. (Intervjuu A, B, C) Eesmärk on peegeldada äritegevuse kõiki detaile, riske ja äritegevuse olemust. Juhtkond peab andma väga palju hinnanguid ning neid põhjendama. Tuleb selgitada tulevikuperspektiive, võttes arvesse minevikus toimunud sündmusi. (Intervjuu A, B, D) Hinnangute ja prognooside põhjalikud selgitused suurendavad lisades avalikustatava teabe mahtu olulisel määral, mis ühelt poolt on aruande lugejale koormav, teisalt ei ole ilma põhjalike lisadeta võimalik aruandes esitatud teavet asjakohaselt mõista. Samas ei ole aruande risustamine ebavajaliku teabega lubatud. (Intervjuu A, D) IFRS-i arengu peamine suund on jätkuvalt standardite lihtsustamine ja erandite vähendamine. (Intervjuu D)

Eesti Finantsaruandluse Standardite (edaspidi EFS) kohta võib välja tuua, et suure tõenäosusega kaovad need ühel hetkel ära ja asendatakse IFRS *for* SME-ga, kui SME-sse ei võeta vastu põhimõtteid, mis Eesti majandus- ja õigusruumi on sobimatud. (Intervjuu A)

Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite arengut ja muudatusi käsitlevate teemade kohta esitas autor järgnevad küsimused:

4. *Millised on standardiloomes kordaminekud ning ebaõnnestumised?*
5. *Mis on standardite arengu peamised takistused (uute väljatöötamisel ja rakendamisel)?*
6. *Miks standardeid muudetakse?*
7. *Kuidas standardite muudatused ja uued standardid on audiitorite tööd ja auditeerimise protsessi mõjutanud?*
8. *Kas meil kunagi on ühtsed üleilmsed standardid?*

Positiivne areng standardiloomes on seotud IASB ja FASB koostööga, standardite lähendamise protsessi ning IFRS *for* SME väljatöötamisega. (Intervjuu A, B) Kordaminekuks võib lugeda IFRS-i koostajate üksmeelt uute kontseptsioonide rakendamisel standardites, näiteks uus müügitulu- või rendistandard (Intervjuu B), ning arvamuste paljusust standardite koostamisel. (Intervjuu C)

Standardite arengu ebaõnnestumisena tõid audiitorid välja liialt pika standardi väljatöötamise aja, näiteks kindlustuste standard. (Intervjuu B) Tekib küsimus, kui standard ei saa mõistliku aja jooksul valmis, kas seda teevad ebakompetentsed inimesed või on kellegi eriline huvi, et standard ei valmiks? (Intervjuu B) Lisaks toodi standardite koostamisel välja huvigruppide arvamuste

paljus, mis ühtlasi pikendab standardite väljatöötamise aega, aga sellest tulenevalt on standardid kvaliteetsemad, mis omakorda on standardiloomel üks olulisimaid kordaminekuid. (Intervjuu B, C) Standardite liigne keerukus pälvis samuti kriitikat, näiteks finantsinstrumentide standard. (Intervjuu A, B, C, D) Kui aruannete koostajatel on raske standardi nõuetest juhinduda, siis kuidas see võib mõjutada aruannete lugejate arusaama kajastatud teabe kohta? (Intervjuu D) Aruannete koostajad ja audiitorid soovivad, et standardid oleksid lihtsamad ja arusaadavamad. (Intervjuu A, B, C, D)

Tuues võrdlusena EFS-i kiireloomulised muudatused, näiteks laenu kasutuskulutuste kapitaliseerimise keelustamine ja kinnisvarainvesteeringute kajastamine ainult õiglasel väärtuses, võib seda nimetada ebaõnnestumiseks. (Intervjuu A) Nende muudatuste raames ei arvestatud piisavalt ettevõtjate huve. Edaspidi võeti kriitika arvesse ning EFS muudeti taas kord kiiresti ära. Vastav läbikaalumata ja kiireloomuline tegevus tekitas ettevõtetele ebameeldiva olukorra. (Intervjuu A, D)

Eesti ettevõtete suur takistus üleminekul IFRS-ile on keelebarjäär. Aruannete koostajad kardavad, et nad ei saa IFRS-i ning sellega seonduvate muudatuste ja uuendustega ennast IFRS-i aruande koostamiseks vajalikul tasemel kurssi viia. (Intervjuu A) Praegused IFRS-i eestikeelsed tõlked on 2000ndate aastate algusest ega ole enam ajakohased, lisaks puudub kindlus tõlgete kvaliteedi suhtes. (Intervjuu A)

Standardite muutmise peamised vajadused on seotud üleilmsete muutustega ühiskonnas ja majandusruumis ning minevikus toimunud sündmuse tagajärjel, näiteks finantskriisi järel. (Intervjuu A, B, C, D) Üldiselt audiitorid ei arva, et IASB muudab standardeid, õigustamaks organisatsiooni olemasolu, et tagada endale järjepidev rahastus. Standardite muutmisel on sisulised põhjused. Selleks, et tagada standardite ajakohasus, tuleb neid ümber kujundada, sest vananenud standardite alusel ei ole võimalik tänapäevaseid tehinguid kajastada ning hinnanguid anda, samuti auditeerida. (Intervjuu A, B, C, D)

Uued standardid ja standardite muudatused on mõjutanud audiitorite tööd, aga mitte nii suures mahus kui muudatused auditeerimise standardites, rahapesuga seonduvates nõuetes ja Euroopa Liidu direktiivides. Audiitorid arvasid, et nende töömaht seoses muudatustega kasvab, auditeerimine on mahukam ja keerukam. (Intervjuu A, B, C, D) IFRS-i muudatused toovad kindlasti kaasa ajalise ja rahalise lisakulu aruannete koostajatele, kes peavad ennast vastavalt

koolitama ning vajaduse korral muutma arvestussüsteeme, aga ka audiitoritele, kes samuti peavad oma teadmised ja protseduurid ajakohastama. (Intervjuu A, B, C, D) Audiitorid lisisid, mida rohkem kliente koolitada, seda lihtsam on aruandeid auditeerida. Samal ajal tuleb silmas pidada, et audiitoritel on lubatud jagada ainult üldist teavet, seevastu otseselt suunata ja äriprotsesside muudatuste suhtes ettepanekuid teha ei ole lubatud. (Intervjuu A, B, C, D) Võib täheldada, et standardite reorganiseerimine soodustab ettevõtlust ja majanduskasvu. Iga uus standard või muudatus pakub lisatööd IFRS-i konsultantidele ja audiitoritele. (Intervjuu B, C, D)

Eestis on audiitoritel päris suur roll aruannete koostajate koolitamisel. Spetsiaalset IFRS-i koolitust peale audiitorbüroode eesti keeles Eestis ei pakuta. Seetõttu on audiitoritest saanud koolitajad. (Intervjuu A, B, C)

Arvamused ühtsete üleilmsete standardite suhtes jagunesid kaheks. Audiitorid pooldasid IASB ja FASB koostööd ning selle tulemusena tehtud muudatusi standardites ja standardite lähendamist. (Intervjuu A, B, C, D) Üks audiitor arvas, et IFRS-ist saab üleilmne standard (Intervjuu A), teised (Intervjuu B, C, D) oletasid, et IFRS-ist saab enim kasutatav standard, aga mitte ainus, sest selleks on riigid liialt erinevad. Praegusel ajal ei täheldata konkurentsi IASB-le, sest teist organisatsiooni, kellel on ambitsioon arendada nii suuremahulisi standardeid nagu IFRS, ei ole. (Intervjuu B)

IFRS *for* SME väljatöötamise ja rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite rakendamisega seonduvate teemade kohta esitas autor järgnevad küsimused:

9. *Mis on IFRS for SME standardi loomise tagamaad. Mis tingis IFRS for SME vajaduse?*
10. *Miks Euroopa Liit ei võta standardeid vastu kohe pärast nende väljatöötamist?*
11. *Kas standardeid saab igal pool üheselt rakendada? (kultuurilised ja poliitilised erinevused, arengumaad, korrupsioon)*

IASB töötas välja IFRS *for* SME – ühise rahvusvahelise raamatupidamise standardi väikeettevõtetele (edaspidi VKE), see on standardiloome üks viimase aja suurimaid saavutusi. (Intervjuu A, B, C, D) IFRS *for* SME loodi VKE-de halduskoormuse vähendamiseks. (Intervjuu B, C) IFRS *for* SME võrrelduna IFRS-iga on palju lühem. Kokku on lepitud, et kolme aasta jooksul IFRS *for* SME-s muudatusi ei tehta. (Intervjuu D) IFRS *for* SME-d on lihtsam lugeda, mõista ja rakendada, sest avalikustamise nõudeid ja alternatiivse kajastamise meetodeid on vähem. IFRS *for* SME põhiline suunitlus on IFRS-iga samane – arvestuse lihtsustamine ja alternatiivide vähendamine. (Intervjuu B, D) IFRS on tulevikus kasutusel suurtel ja börsiettevõtetel, ülejäänud

koostavad aruandeid pigem IFRS *for* SME järgi, ent kui IFRS *for* SME ei paku vajalikku juhust, saab seda IFRS-ist otsida ja rakendada. (Intervjuu A, B, C, D). Väikeettevõtete puhul ei ole isegi asjakohane, et nad täidaks kõiki IFRS-i avalikustamise nõudeid. (Intervjuu D) Arvatavasti lootis IASB, et Euroopa Liit jõustab IFRS *for* SME oma liikmesriikides, kuna IFRS on Euroopa Liidus jõustatud, aga Euroopa Liidu arusaam VKE-de aruannetest oli midagi veel lihtsamat ja lühemat kui IFRS *for* SME. (Intervjuu C)

EFS on suures osas IFRS *for* SME, aga teatud modifikatsioonide ja erisustega, näiteks tulumaksu, mikro-, väike- ja keskmise suurusega ettevõtete tõlgendused, lisaks mõned erikäsitlused. (Intervjuu B)

IASB koostatud standardid ei rakendu Euroopa Liidus automaatselt pärast nende vastuvõtmist. Euroopa Liit esmalt analüüsib, kas standardi rakendamine on liidu õigus- ja majandusruumis sobilik, mis pikendab standardi jõustumise aega. (Intervjuu A, C) Audiitorid kritiseerisid Euroopa Liidu ebamõistlikku venitamist, bürokraatiat ja võimu demonstreerimist. (Intervjuu A, B, C) Samas on olukord, kus Euroopa Liit ei jõusta standardit, pigem erandlik. Selguse huvides on parem, kui standardid jõustuvad kõigile kasutajatele samal ajal, pärast IASB jõustamist ning ilma riiklike jõustamismehhanismide sekkumiseta. (Intervjuu A, B, C, D)

Teoreetiliselt on võimalik IFRS-i igal pool samaselt rakendada, aga praktikas võib täheldada, et riikides, kus ei ole vastava haridustasemega aruannete koostajaid või neil napib kogemusi, on rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite alusel koostatud aruanded ebaühtlase kvaliteediga. (Intervjuu A, B, C, D). Riigiti erineva IFRS-i rakendamine on seotud vastava riigi audiitorkontrolli tasemega. (Intervjuu C, D) Eelduste kohaselt rakendatakse standardeid üheselt, aga lõpuks sõltub ühetaolisus ja kvaliteet inimestest, kes aruandeid koostavad. (Intervjuu A)

Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite mõju kohta finantsaruannetele esitas autor järgnevad küsimused:

12. *Kas IFRS-i on keeruline ja kulukas rakendada?*
13. *Kas pärast IFRS-i kasutuselevõttu on ettevõtete raamatupidamise kvaliteet paranenud?*
14. *Kuidas on auditeeritavate ettevõtete finantsaruannete kvaliteet paranenud?*
15. *Mis võiksid olla need kvaliteedimõõdikud, mille järgi arvata, et aruanded on muutunud kvaliteetsemateks?*
16. *Kuidas on informatsiooni avalikustamine ajas muutunud?*

17. *Kas IFRS-i printsiibipõhine lähenemine võib soodustada manipulatsioone finantsandmetega? Kas sellist situatsiooni on täheldatud praktikas?*

Esmalt tuleb panna konteksti levinud arusaam, et IFRS-i standardite rakendamine on keeruline ja kallis. Tõenäoliselt on rakendamine kulukam, kuna aruande koostamisele ja auditeerimisele kulub rohkem aega, aga enamasti sõltub ajaline ja rahaline kulu eelkõige ettevõtete tegevusest, mitte IFRS-i rakendamise faktist. (Intervjuu D) Olulist rolli mängib ettevõtte tegevusala, milliseid standardeid eelnevalt rakendati, kas need erinesid IFRS-ist olulisel määral või mitte. (Intervjuu A, B, C, D) Kallim ja ajamahukam on IFRS-i rakendamine ettevõtetel, kellel on palju finantsinstrumente ning tehingute kajastamist õiglasel väärtuses, mis nõuab juba investeeringuid tarkvarasse. (Intervjuu A, B, C, D) IFRS-i aruannete koostamiseks on tarvis pädevaid spetsialiste ning arvestussüsteeme, mis seda tegevust toetavad. (Intervjuu A, B, C, D)

Üleminek Eesti Healt Tavalt IFRSi-põhisele arvestusele ei tohiks hinnanguliselt endaga kaasa tuua ebamõistlikult suuri kulutusi. EFS on sisuliselt IFRS *for* SME, mis omakorda on IFRS. (Intervjuu A, B, D)

Finantsaruande kvaliteet ei sõltu arvestuspõhimõtete valikust, pigem aruande koostajast ehk sellest, kas inimesed on arvestuse valdkonnas kohusetundlikud, hoolsad, teadlikud, haritud ja kogenenud. (Intervjuu A) Esmatähtis ei ole, millise tava järgi aruandeid koostada. Kui aruanded on koostatud valitud tava järgides, siis on juba tegemist kvaliteetse aruandega. Ei saa väita, et IFRS-i standardite alusel koostatud aruanded on kvaliteetsemad, kui mis tahes teisi arvestuspõhimõtteid rakendades. (Intervjuu A, B, C, D) Samuti ei saa märkida, et Eesti Hea Tava järgi koostatud aruanne on vähem kvaliteetne, kui IFRS järgi koostatud. Sinna vahele kvaliteedi võrdusmärki panna ei saa, neid tuleb vaadata eraldi. (Intervjuu D) IFRS-i järgi koostatud aruande avalikustamisele kuuluv teabe hulk on väga suur. Teabe maht sõltub suures osas ettevõtte tegevusalast ning sellest, mil määral on juhtkond panustanud tegevusaruande koostamisele ja kui üksikasjalikult oma tegevust kirjeldanud. (Intervjuu A, B) Kindlasti ei ole lehekülgede arv aruande kvaliteedi näitaja. (Intervjuu A, B, C, D) Esmalt on audiitorite jaoks oluline aru saada ettevõtte tegevusest, seejärel on võimalik esitatud arvandmete ja lisateabe põhjal otsustada, kas kõik tarvilik on arvesse võetud ja avalikustatud ning selle alusel saab anda esialgse hinnangu aruande kvaliteedi kohta. Aruannete kvaliteeti mõjutab kindlasti see, kuidas eri riikides on reguleeritud audiitorkontroll. Mida rohkem on ala reguleeritud, seda kõrgema kvaliteediga on finantsaruanded. (Intervjuu A)

IFRSi-põhiste aruannete koostamine aitab luua parema ettekujutuse ettevõtte äritegevusest. IFRS annab võimaluse aruannete koostamisel valida arvestuspõhimõtete vahel, mis on sobilikud konkreetse ettevõtte varaobjektide ja kohustiste avalikustamiseks. (Intervjuu A) Auditeeritavate ettevõtete aruannete kvaliteet pareneb aja jooksul vastavalt aruande koostajate vilumusele. (Intervjuu A, B, C, D) Parema kvaliteediga aruanded on ettevõtetal, kellel on tugev IFRSi-alane toetus kontserni poolt. (Intervjuu B) Aruannete kvaliteedi ja standardite arengu vahel on samuti seos. Uuendused ja muudatused on aktuaalne teema, sellest räägitakse erialaringkondades, palju on koolitusi – see kõik kokku mõjub positiivselt aruannete kvaliteedile. (Intervjuu C)

Tuleks välja töötada kvaliteedi mõõdikud, millega aruande kvaliteeti mõõta. (Intervjuu C) Üheks finantsaruannete kvaliteedi mõõdikuks võiks olla näiteks audiitori ilma märkuseta järeldusotsus. (Intervjuu A) Märkuseta järeldusotsus on pigem aktsepteeritavuse, mitte kvaliteedi näitaja. (Intervjuu B). Pelgalt fakt, et aruannet koostatakse IFRSi-põhiselt, ei muuda aruannet kvaliteetsemaks. Määrav on sisu, mitte vorm. Korralikus finantsaruandes on loogilised, hästi loetavad, sisulised selgitused. (Intervjuu C, D) Tihtipeale ei saa aruannete koostajad avalikustamise vajadusest aru ning seetõttu ei kirjeldata ega analüüsita piisavalt, mistõttu kannatab aruande kvaliteet. (Intervjuu B) Arvatavasti aruannete kvaliteet kasvab, kuna avalikustatava teabe hulk suureneb. (Intervjuu C)

Teabe avalikustamise muutumine on seotud peamiselt muudatustega standardites, üleilmsetest või kohalikest ning sektorispetsiifilistest majanduspoliitilistest sündmustest. Asjakohase teabe avalikustamise nõudeid tuleb järk-järgult juurde ning ebavajaliku info avaldamine aruannetes ei ole lubatud. (Intervjuu A, B, C, D) Lisaks oleneb avalikustamine aruande koostajatest, sest osa neist soovib avalikustada nii vähe kui võimalik ja nii palju kui vajalik. (Intervjuu D)

Audiitoritel on keeruline vaielda juhtkonnaga valitud arvestuspõhimõtete ja hinnangute üle ning määratleda, kas tegemist võib olla tahtliku manipulatsiooniga või juhtkonna teadmatusega. Konkreetsele valdkonnale spetsialiseerunud spetsialistidel on lihtsam mõista, kas tegemist on juhtkonnapoolse manipulatsiooni või ettevõtte tegevusalast lähtuva eripäraga. (Intervjuu A) Samas, kui ettevõtte valib tema tegevusalale ebatavalise arvestuspõhimõtte, siis ei ole tegemist kaheldava otsusega, vaid kui tehtud valik annab juhtkonna hinnangul ettevõtte majandustulemustest õigema pildi, on vastav valikuvabadus IFRS-i põhimõtetega kooskõlas. (Intervjuu C, D) Kuidas valikut tõlgendada? Kas arvestuspõhimõtte valiku tegemine on

manipuleerimine finantsandmetega? (Intervjuu C) Teoreetiliselt on igal pool võimalik manipuleerida. (Intervjuu B) Manipulatsiooni riski suurus sõltub konkreetse ettevõtte sisekontrolli süsteemi olemasolust ja tõhususest. (Intervjuu A) Pettuste uurimine ei ole finantsaudiitorite ülesanne, aga kui audiitorkontrolli käigus tekib audiitoril kahtlus või sisekontrollisüsteem ei ole usaldusväärne, siis kindlasti teavitatakse sellest huvitatud osapooli. (Intervjuu A)

Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite informatiivsuse ja finantskriisi teemade kohta esitas autor järgnevad küsimused:

18. *Kas IFRSi-põhised aruanded on investoritele informatiivsemad ja läbipaistvamad ning seetõttu ka IFRS-i kasutavad ettevõtted investorile atraktiivsemad?*
19. *Majanduskriisi mõju IFRS-ile. Kas IFRS on majanduskriisis süüdi?*
20. *Kas õiglase väärtuse arvestust kuritarvitati?*
21. *Mida Te arvate IASB-st kui organisatsioonist, kui finantskriisi ajal muudeti standardit kolme päevaga?*

Ettevõtted, kes koostavad aruandeid rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite alusel, on investorile atraktiivsemad. (Intervjuu A, B, C, D) IFRS-is nõutavad teabe avalikustamise nõuded ning võimalike riskide analüüsid ja kirjeldused lisavad aruannetele läbipaistvust. (Intervjuu A, B, C, D) Investorid oskavad IFRS-i alusel koostatud aruandeid lugeda ning neid võrrelda. IFRS loob investorile võrreldavuse baasi ning annab seeläbi investoritele olulist lisandväärtust. (Intervjuu B)

IFRS võrrelduna EFS-ga on palju informatiivsem, sest IFRS-is on oluliselt rohkem avalikustamise nõudeid, lisaks tuleb kirjeldada etteulatuvalt, milline mõju on tulevikus muutuvatel standarditel ettevõtte majandustulemuste kajastamisele. Lisaks tuleb analüüsida ja avalikustada turu-, likviidsus-, krediidiriskide mõju ettevõtte majandustulemustele. (Intervjuu A). Investorid üldjuhul ei tea, mis on EFS (Intervjuu B)

Audiitorid arvasid, et rahvusvahelised finantsaruandluse standardid ei ole süüdi majanduskriisi tekkimises. (Intervjuu A, B, C, D) Pigem tuleb analüüsida, kas finantsaruannete kasutajate teadlikkus oli piisav, et aruannete põhjal õigeid majandusotsuseid langetada. Kas otsuste langetamisel lähtuti põhjaruannetest või võeti arvesse ka lisades avalikustatav teave? (Intervjuu A) Ei saa eeldada, et aruandeid kasutavad ainult finantseksperdid, aga tuleb mainida, et majanduskriisi epitsenter oli finantssektoris, kus vastavad spetsialistid on olemas. (Intervjuu A) IFRS ja IASB ei saa vastutada selle eest, et pangandusasutused ei täitnud finantssektorile seatud

reegleid. (Intervjuu B) IFRS annab aruannete koostamiseks üldiseid suunised ja juhised ega saa võtta vastutust selle eest, et ettevõtted ei oska neid tõlgendada või lausa kuritarvitasid neid, nagu näiteks tegi pangandussektor. IASB konkreetne vastus majanduskriisile tuli IFRS 9-ga, kus antakse paremaid juhiseid finantsinstrumentide kajastamiseks. (Intervjuu C) Konkreetsete tehingute taga, mille järel olid ettevõtted ja pangad maksejõuetud, olid inimesed, mitte standardid. (Intervjuu D)

Õiglase väärtuse hindamine on keeruline ning nõuab juhtkonnapoolseid hinnanguid. Õiglases väärtuses kajastatud varad ja kohustised annavad ettevõtte tegevusest ja majandustulemustest parema ülevaate. (Intervjuu A, B, C, D) IFRS 13 andis õiglase väärtuse kajastamisele selgemaid juhiseid, kuid ei võta ära subjektiivsust õiglase väärtuse hindamisel. (Intervjuu C) Kindlasti oli õiglase väärtuse arvestuse kuritarvitajaid, näiteks finantskriisi ajal, aga see oli tingitud ettevõtte juhtkonnast, nende aususest või kuritahtlikest kavatsustest, mitte standarditest. (Intervjuu C) Manipuleerida andmetega õiglase väärtuse leidmisel on võimalik, aga tihtipeale ei saa ettevõtte ise ka aru, kas nad on teabega kuritarvitanud või oma hinnangute andmisega lihtsalt eksinud. Kuritarvitamine võib olla pahatahtlik, aga tegu võib olla ka lihtsalt eksimisega. (Intervjuu D)

Kriisisituatsioonile reageeris IASB kiiresti ja professionaalselt. Viis sisse muudatused standardites ning hoidis ära paljud pankrotid ja seonduva kriisi eskaleerumise. (Intervjuu A, B, C, D) Kahjuks näitab selline tegevus, et IASB-d on võimalik survestada. (Intervjuu D)

Magistritöö autor arwab, et audiitorite arvamused annavad töös käsitletud teaduskirjandusele hea praktilise vaatenurga ning tõid välja standardite rakendamise seonduvad kitsaskohad. Audiitorid oskasid nimetada olulisi probleeme ja tähelepanekuid aruannete koostajate ja tarbijate seisukohast.

KOKKUVÕTE

Rahvusvahelised finantsaruandluse standardid on enim kasutatud standardid maailmas. Paljude riikide finantsaruandluse standardite ühtlustamine ning piiriülese kaubanduse areng on olnud magistritöös käsitletud perioodil IFRS-i peamiseks arengusuunaks.

Magistritöö eesmärk oli anda ülevaade IASC ja IASB ajaloost ning analüüsida rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite arengut aastatel 2005–2015. Selleks toodi välja peamised standardite kujunemist mõjutavad tegurid. Analüüsiti finantskriisi mõju standardite arengule ning käsitleti standardite oletatavat mõju finantskriisile. Lisaks kajastati rahvusvaheliste audiitorbüroode Eesti audiitorite ühiseid seisukohti töös käsitletud temade kohta.

Magistritöö käigus anti ülevaade IASC moodustamise tagamaadest ning organisatsiooni kujunemisest IASB-ks. Rahvusvaheliste ettevõtete tekkimine 1960ndatel aastatel ja eri riikide finantsaruannete võrdlemise vajadus tekitasid tarviduse ühtsete ja võrreldavate rahvusvaheliste standardite järele. 1970. aastal kerkis esimest korda üles idee moodustada rahvusvahelisi standardeid kehtestav organisatsioon rahvusvahelisel tasemel. 1973. aastal asutati IASC, kes töötas välja IAS-i standardid, millega sooviti saavutada suuremat võrreldavust finantsaruannetes ning vähendada arvestuspõhimõtete alternatiivsete käsitluste arvu. Kahjuks ei saavutanud IAS-i standardid soovitud üleilmset tunnustust ja kasutuselevõttu ning IASC sattus mitme mõjuka organisatsiooni poliitilise surve alla ning pidi silmitsi seisma konkureerivate standardiloome organisatsioonidega. IASC restruktureerimise järel moodustati 2001. aastal IASB, kelle eesmärk on kõrgh tasemel rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite IFRS-i väljatöötamine, avalikustamine, levitamine ning nende lähendamine kohalikele arvestusstandarditele. IASB töötas välja ka IFRS *for* SME.

IASB deklareerib, et tegutseb avalikust huvist lähtudes, edendades usaldust, majanduskasvu ja pikaajalist rahalist stabiilsust maailma majanduses. Magistritöö käigus selgus, et IASB on samuti poliitilise surve all, nagu oli tema eelkäia IASC. Kritiseeritakse IASB ning IASCF-i juhatuse liikmete valimise käiku, organisatsiooni rahastamise küsimusi ning standardite muutmise

põhjendatust, samuti lobitöö mõju standardite koostamisele ja muutmisele. Töö autor leidis, et IASB ja IASCF juhatuse liikmete valimine ei ole täiesti sõltumatu ning usaldusväärne, kui sisuliselt saavad liikmed ise oma kandidatuuri üles seada ning liikmetel endal on õigus sobivad kandidaadid ametisse määrata. Töö autor arvab, et IASB muudab standardeid vastavalt majanduspoliitilistele sündmustele, mitte organisatsiooni olemasolu õigustamiseks, nagu arvas osa IASB kriitikuid. Magistritöö autor tõdeb, et praegusel ajal on paljud tegevused poliitikast mõjutatud ning standardiloome ei ole siin erandiks, standardid on poliitiliste kompromisside ja surve tagajärg.

Paljude riikide finantsaruandluse standardite ühtlustamine ning piiriülese kaubanduse areng on olnud IFRS-i peamine arengusuund viimasel kümnendil. Umbes kaks kolmandikku maailma suurimatest ettevõtetest kasutab IFRS-i. Magistritöö autor keskendus töös peamiselt standardite arengule aastatel 2005–2015. IASB peamised saavutused tööd käsitleval perioodil olid IASB ja FASB koostöö IFRS-i ja US GAAP-i lähendamiseks ja finantsaruandluse standardite kvaliteedi tõstmiseks, Euroopa Liidu 2002. aasta otsus IFRS-i kohustuslikuks kasutamiseks börsiettevõtete konsolideeritud aruannetele alates 2005. aastast ja IFRS *for* SME välja töötamine. Töö autori arvates võib IASB edulugu mõõta IFRS-i üha laialdasema aktsepteerimisega üle maailma.

Magistritöö autor leidis, et IFRS-i rakendamisega võib kaasneda mitmesuguseid kasu- ja kahjutegureid. Kasuteguritena võib näiteks välja tuua järgmist: võimalik majanduslik kasu, usaldusvääruse suurenemine, üleilmse tegutsemise lihtsustamine, aruannete koostamise lihtsustamine, parem teave juhtimisotsuste tegemiseks, paindlikkus, kapitali odavnemine, raamatupidamise kvaliteedi paranemine, vähem erinevusi finantsaruannetes, aruannete parem võrdlemise võimalus ja majanduskasv. Kahjuteguritena võib välja tuua näiteks standardi väljatöötamiseks kuluv pikk aeg, standardit on keeruline ja kulukas rakendada, IFRS on liialt mahukas, printsiipidel põhinev standardite kogumik, standardeid ei rakendata igal pool ühetaoliselt, ebapiisavate IFRS-i teadmistega aruannete koostajad ja hinnangute andjad, IFRS ei võta arvesse riikide õiguslikku ja kultuurilist eripära, õiglase väärtuse kajastamise liigne keerukus.

Paratamatult ei saada IFRS-i üleilmastumist ainult edu, mitmesugused mõjurid pärsvad ühtsete standardite arengut. IFRS-i standardid on kõige tõenäolisemalt olulised hargmaistele ettevõtetele ning hoopis väiksema tähtsusega kohalikele väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele ning organisatsioonidele, kes ei ole äriühingud. Kritiseeritakse standardite liigset keerukust ning kahtluse alla on seatud ka standardite kvaliteet, seoses kiirustamisega lähendada standardid US

GAAP-iga. Magistritöö autori arvates on standardite koostamine läinud ajas pikemaks, aga see on loogiline tagajärg vastavalt kehtivale IASB standardi koostamise korrale. IFRS-i kasutamine üleilmselt on kasvanud ning seetõttu on suurenenud ka osapoolte arv, kes soovivad avaldada arvamust ja teha ettepanekuid standardite koostamise käigus. Töö autori arvates ei saa me rääkida ühtsetest üleilmselt standardite arengust, kui riigid, kes on vastu võtnud IFRS-i, hakkavad neid oma oludele vastavalt mugandama. Autor arvab, et selline lähenemine ei ole IFRS-i progressile kasuks, pigem on sellisel juhul tegemist taandarenguga. Kui standardeid ei rakendata ühtsel alustel, ei ole võimalik teha ka üheseid analüüse ja järeldusi standardite kasutamismugavuse ja -probleemide kohta ning kasutada saadud järeldusi standardite parendamiseks. Magistritöö autor kahtleb, kas on võimalik saavutada standardite ühetaolisus, kui eri riikidel ei ole samaseid standardite jõustamise ja rakendamise struktuure, samal tasemel audiitorkontrolli ning finantsarvestuse spetsialistide koolitamise tase on riigiti erinev.

Finantsaruannete läbipaistvus ja usaldusväärsus on väga tähtis tegur üleilmselt finantsstabiilsusele ja majanduskasvule. Finantskriis juhtis tähelepanu, et riigiti erinevad nõuded finantsaruannetele muudavad kontrollorganitel keeruliseks jälgida ja inspekteerida üleilmselt organisatsioone. Lisaks see, kui oluline on finantsaruannete läbipaistvus ning kui suurt poliitilist mõju peavad taluma standardikehtestajad. Magistritöö autor soovis erialaste teadusartiklite kaudu leida vastust küsimusele, kas rahvusvahelised finantsaruandluse standardid põhjustasid finantskriisi. Peamisteks kitsaskohtadeks standardites peetakse õiglase väärtuse ning finantsinstrumentide kajastamise keerukust ebastabiilsetel ja mittelikviidsetel turgudel. Vaatamata süüdistustele finantskriisile kaasaaitamises, on õiglase väärtuse ja finantsinstrumentide arvestuse meetodite kasutamisel märkimisväärsed eelised ja toetajaid. Töö autor arvab, et finantsaruandluse standardite koostajad ja pangandust reguleerivad asutused peavad tegema koostööd läbipaistvate ja kvaliteetsete finantsaruannete nimel, sest sellest saab kasu majandus tervikuna. Kõigest hoolimata vastutavad finantsüsteemi stabiilsuse eest pangandust reguleerivad asutused, mitte finantsaruandluse standardite koostajad. Töö autor ei arva, et standardid olid finantskriisi põhjustajaks, sest tehingute taga, millele järel olid ettevõtted ja pangad maksejõuetud, olid inimesed, mitte standardid.

Magistritöö autor tõi välja audiitorite arvamused rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite arengu kohta töös käsitletud perioodil. Audiitorid arvasid, et standardite koostamise ja muutmise aeg pikeneb aastast aastasse, seoses järjest suureneva IFRS-i kasutuselevõtuga ning sellega kaasneva arvamuste paljususega standardite koostamisel. Standardite muutmise ja arendamise

peamised vajadused on seotud üleilmsete muutustega ühiskonnas ja majandusruumis ning minevikus toimunud sündmuse tagajärjel, näiteks finantskriisi järel. Standardid on muutumas järjest hinnangulisemaks. Eesmärk on peegeldada äritegevuse kõiki detaile, riske ja äritegevuse olemust. Juhtkond peab andma väga palju hinnanguid ning neid põhjendama. Kriitikat pälvis pikk standardite koostamise aeg ja standardite liigne keerukus, näiteks finantsinstrumentide standard. Audiitorid ja aruannete koostajad soovivad, et standardid oleksid lihtsamad ja arusaadavamad. Audiitorid pooldasid IASB ja FASB koostööd ning selle tulemusena tehtud muudatusi standardites ja standardite lähendamist, aga pidid kahjuks tõdema, et IFRS-ist ei saa lähiajal ainsat üleilmset standardit.

Arvestades magistritöö mahulist piirangut ei ole käsitletud mitmeid töö käigus esile kerkinud rahvusvaheliste finantsaruandluse standarditega seonduvaid küsimusi:

1. Kas finantskriisi ajal tehtud standardite muudatused on ennast õigustanud?
2. Kas IASB, kes kaotas oma usalduse ja poliitilise sõltumatuse finantskriisi perioodil, on selle taastanud?
3. Lobitöö ulatuse mõju standardite koostamisele.
4. Millised võiksid olla konkreetset kvaliteedi mõõdikud, määramaks kas IFRS aruanded on läinud kvaliteetsemateks ja läbipaistvamaks?
5. Miks katkes IASB ja FASB-i koostöö?
6. IFRS *for* SME kasutamise ulatus, kasutegurid ja kriitika.

Töö autori arvates võib nimetatud teemade edasi arendamine huvi pakkuda neile, kes soovivad saada ülevaadet rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite arengust, IASB ajaloost ning standardite koostamise protsessist.

SUMMARY

THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS (IAS/IFRS) IN 2005-2015

Iriina Kangur

The International Financial Reporting Standards are becoming the most important standards regulating financial accounting in the world. The IFRSs have been designed to become a common global business language in order to ensure that financial statements would be internationally understandable and comparable. The need for harmonised standards arises from the continual globalisation and growing cross-border trading. (Tyler 2012, 1239) The difference between financial statements is an increasing problem for investors who would like to compare financial statements and interpret their content unambiguously. The development of international financial reporting standards still remains a topical issue being under discussion all over the world.

The aim of the master's thesis was to give an overview of the history of the IASC and IASB and to analyse the development of the International Financial Reporting Standards in the years 2011-2015. For that reason the main factors influencing the development of the standards have been brought out. The impact of the financial crisis on the development of the standards has been analysed and the probable effect of the standards on the financial crisis has been dealt with. In addition, the common opinions of Estonian auditors from international auditing companies have been highlighted.

The master's thesis consists of three chapters. Chapter 1 gives an overview of the history of the standard setting. The background of the foundation of the IASC and its development into the IASB has been looked into. The structure of the IASB and its surveillance institutions were introduced, the principles and processes of standard setting and the lobbying methods influencing them were described. While writing the master's thesis it was discovered that the IASB was also under political pressure as was its predecessor the IASC. The process of electing the members of the board of the IASB and the IASCF, the background of funding the organisation and justifications

for revising the standards as well as the impact of lobbying while setting and revising the standards have been criticised. The author of the thesis finds that the process of electing the members of the board of the IASB and the IASCF is not fully independent or reliable if the members can virtually propose themselves as candidates and the members themselves have the right to appoint the suitable candidates. The author of the thesis thought that the IASB revised their standards in accordance with the economic and political events, not for the justification of the existence of their organisation as a large number of the critics thought. The author of the given thesis has realised that at present several activities are influenced by politics, the process of standard setting is not an exception, the standards are a result of political compromises and pressure.

Chapter 2 gives an overview of the development, achievements and problems of the standards in the years 2005-2015. The harmonisation of financial reporting standards in several countries and the development of cross-border trade has been the main evolving trend of the IFRS in the given period. According to the author of the given thesis the main achievements of the IASB in the period under discussion were the cooperation between the IASB and FASB trying to harmonise the IFRS and the US GAAP and to enhance the quality of the financial reporting standards, the EU decision of 2002 to make the IFRS compulsory for the consolidated statements of listed companies starting from 2005 and the introduction of the IFRS for SMEs. In the opinion of the author of the thesis the success story of the IASB can be measured by a wider and wider adoption of the IFRS throughout the world.

The author of the master's thesis analysed the potential advantages and disadvantages arising from the adoption of the International Financial Reporting Standards. In addition, the main hindrances and their possible reasons were dealt with in the thesis. The author of the thesis has found that several advantages and disadvantages may arise from the adoption of the IFRS, such as economic benefit, increased reliability, simplification of international activities, simplification of the preparation of financial statements, improved information for making managerial decisions, flexibility, lower cost of capital, better quality of bookkeeping, fewer differences in financial statements, increased comparability of statements, and economic growth. As a disadvantage, the author has brought out the prolonged period for working out a standard, the complexity and high cost of adopting the standards. The IFRS is an excessively comprehensive set of principle-based standards, the standards are not applied in the same way everywhere, the ones preparing the financial statements and reviewers do not have adequate knowledge of the IFRS, the IFRS do not

take account of the legal and cultural particularities of different countries, it is too complicated to determine fair values.

The author of the thesis has realised that inevitably the globalisation of the IFRS has not been fully successful, diverse factors have a negative impact on the harmonious development of the standards. The IFRS are likely to be of greater significance for multinational companies, and of much less importance for local small and medium-sized enterprises and organisations that are not business entities. The excessive complexity of the standards was criticised, and the quality of the standards was questioned, with regard to hurrying while converging the standards and the US GAAP. The author of the thesis was of the opinion that the process of the preparation of the standards had prolonged in time, which was actually a logical consequence in accordance with the valid procedures of the preparation of an IASB standard. The use of the IFRS has been increasing throughout the world, thus an increased number of stakeholders who would like to express their opinion and make suggestions in the process of standard setting. The author of the thesis is of the opinion that we cannot speak about the development of the harmonised global standards if the countries that have adopted the IFRS will adapt them according to their circumstances. The author thinks that such an approach is not beneficial to the progress of the IFRS; it is rather a regress. If the standards are not applied on the same basis, it is not possible to perform straightforward analyses and draw conclusions about the convenience or problems while using the standards and use the given conclusions to improve the standards. The author of the thesis hesitated if it was possible to achieve the harmonisation of the standards if different countries did not have similar structures for enforcing and implementing the standards, or the same level of auditing, and the level of education of financial accounting specialists was different in different countries.

Chapter 3 deals with the financial crisis and the related problems in the standards. Some experts were of the opinion that the International Financial Reporting Standards had a direct negative impact on the financial crisis and the standards caused the crisis. The transparency and reliability of financial statements is a crucial factor in global financial stability and economic growth. The financial crisis has highlighted that different requirements for financial statements in different countries make it difficult for controlling bodies to follow and inspect international organisations. In addition, it has shown the importance of the transparency of financial statements and the high political pressure that the standard setters have to bear. By using professional scientific articles the author of the thesis tried to find an answer to the question if the International Financial Standards had caused the financial crisis. The main drawbacks in the standards were supposed to be the

complexity of reporting fair value and financial instruments in unstable and illiquid markets. In spite of the accusations of having contributed to the financial crisis the methods of reporting fair value and financial instruments have remarkable advantages and supporters. The author of the thesis thinks that the setters of financial reporting standards and the institutions regulating banking have to cooperate on behalf of transparent and high-quality financial statements, which will benefit the economy as a whole. Nevertheless, the institutions regulating banking, not the setters of financial reporting standards, have responsibility for the stability of the financial system. The author of the thesis thinks that the standards did not cause the financial crisis, the transactions that led to the insolvency of entities and individuals were made by people, not by standards.

Finally, the author gave an overview of the common opinions about the development of the International Financial Reporting Standards in the years 2005-2015 expressed by the Estonian auditors in international auditing companies. The auditors thought that the period of setting and revising the standards would lengthen year by year due to the increasing adoption of the IFRS and the consequent diversity of opinions in the standard setting process. The principal needs for revising the standards arise from the global changes in society and the economic environment and the events that have occurred in the past, e.g. as a result of the financial crisis. The standards require making more and more estimates. The aim is to show all details and risks of business activities as well as their nature. Managers have to make many estimates and give reasons for them. The long time needed to set the standards and the excessive complexity of the standards, such as the standard on financial instruments, was criticised. Auditors and those preparing the standards would like the standards to be simpler and more understandable. Auditors approved of the cooperation between the IASB and FASB, and the consecutive changes made in the standards and their harmonisation. However, they had to admit that the IFRS would not be the sole global standard in the nearest future.

Qualitative research methods were used in the master's thesis – text analysis and semi-structured individual interviews.

The master's thesis could be of interest to those who would like to have an overview of the development of the International Financial Reporting Standards, the history of the IASC and the IASB and the standard setting process as well as of the opinions about the underlying issues by the Estonian auditors in international auditing companies.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Alver, J., Alver, L. (2011a). *Majandusarvestus ja rahandus: leksikon*. I (A-L) Tartu: Deebet.
- Alver, J., Alver, L. (2011b). *Majandusarvestus ja rahandus: leksikon*. II (M-Y) Tartu: Deebet.
- Armstrong, C. S., Barth, M. E., Jagolinzer, A. D., Riedl, E. J. (2008). *Market Reaction to the Adoption of IFRS in Europe*. Kättesaadav: https://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/09-032_14c75e39-118d-491c-acac-2b4a251f728d.pdf, 25. jaanuar 2018.
- Ball, R. (2006). International Financial Reporting Standards (IFRS): pros and cons for investors. – *Accounting and Business Research*, Vol. 36, 5–27.
- Barth, M. E., Landsman, W. R., Lang, M. H. (2008). International Accounting Standards and Accounting Quality. – *Journal of Accounting Research*, Vol. 46, No. 3, 467–498.
- Barth, M.E., Landsman, W.R., (2010). How did Financial Reporting Contribute to the Financial Crisis? – *European Accounting Review*, Vol. 19, No. 3, 399–423
- Beke, J., (2010). Business Management by International Accounting Standards. Perspectives of Innovations. – *Economics and Business*, Vol. 6, No. 3, 87–90.
- Baker, C.R., Barbu, E.M. (2007). Trends in research on international accounting harmonization. – *The International Journal of Accounting*, Vol. 42, 272–304.
- Benston, G.J., Bromwich, M., Litan, R.E., Wagenhofer, A. (2006). *Worldwide Financial Reporting. The Development and Future of Accounting Standards*. New York: Oxford University Press.
- Bloom, R., Schirm, D. (2010). The Report of the Financial Crisis Advisory Group, Advice to Standards Setters. – *The CPA Journal*, Vol. 2, 36–38.
- Birău, R., Birău, G., Trivedi, J. (2014). The Economic Consequences of IFRS Adoption in the Latin American Countries. – *International Journal of Business Quantitative Economics and Applied Management Research*, Vol. 1, No. 1, 1–11.
- Camferman, K., Zeff, S.A. (2006). *Financial Reporting and Global Capital Markets: A History of the International Accounting Standards Committee 1973-2000*. Oxford University Press.
- Camferman, K., Zeff, S.A. (2015). *Aiming for Global Accounting Standards: The International Accounting Standards Board, 2001-2011*. Oxford University Press.

- Chamisa, E. E. (2000). The Relevance and Observance of the IASC Standards in Developing Countries and the Particular Case of Zimbabwe. – *The International Journal of Accounting*, Vol. 35, No. 2, 267–286.
- Daske, H., Hail, L., Leuz, C., Verdi, R. (2008). Mandatory IFRS reporting around the world: early evidence on the economic consequences. – *Journal of Accounting Research*, Vol. 46, No. 5, 1085–1142.
- Due Process Handbook*. The IFRS Foundation. Kättesaadav: <http://www.ifrs.org/-/media/feature/about-us/legal-and-governance/constitution-docs/due-process-handbook.pdf?la=en&hash=E301B3030818C11E7E5A8A256745C66145E9C480>, 25. jaanuar 2018.
- Euroopa Komisjon. (2015). Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule. 19. juulil 2002. aasta määruse (EÜ) nr 1606/2002 (Rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite kohaldamise kohta) hindamine. Brüssel, 18.6.2015 COM(2015) 301 final.
- Euroopa Komisjon. (2016). Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule. IFRSi sihtasutuse, EFRAGi ja PIOB tegevuse kohta 2015. aastal. Brüssel, 9.6.2016 COM(2016) 559 final.
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1606/2002. Vastu võetud 19. juulil 2002. aastal, rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite kohaldamise kohta.
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 258/2014. Vastu võetud 3. aprillil 2014. aastal, millega luuakse liidu programm, toetamaks teatavaid tegevusi finantsaruandluse ja auditeerimise valdkonnas aastatel 2014–2020, ja millega tunnistatakse kehtetuks otsus nr 716/2009/EÜ.
- Euroopa Parlamendi raport. (2008) A6-0032/2008 Rahvusvahelised finantsaruandlusstandardid (IFRS) ja rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite nõukogu (IASB) juhtimine (2006/2248(INI)).
- Euroopa Parlamendi töedokument PE 386.323v01-00. (2007). Rahvusvahelised finantsaruandlusstandardid (IFRS) ja rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite nõukogu (IASB) juhtimine.
- Hlaciuc, E., Grosu, V., Socoliuc, M., Maciuca, G. (2014). Comparative study regarding the main differences between US GAAP and IFRS. – *USV Annals of Economics & Public Administration*, Vol. 14, No. 2, 140–145.
- How we set IFRS Standards*. The IFRS Foundation. Kättesaadav: <http://www.ifrs.org/about-us/how-we-set-standards>, 25. jaanuar 2018.
- IASB, IASCF, and IASC Defined*. 4G Accounts. Kättesaadav: <http://www.4gaccounts.com/iasb-international-accounting-standards-board-iascf-international-financial-reporting-standards-foundation-iasc-international-accounting-standards-committee>, 12. veebruar 2018.

- IFRS Foundation Constitution*. The IFRS Foundation. Kättesaadav: <http://www.ifrs.org/-/media/feature/about-us/legal-and-governance/constitution-docs/ifrs-foundation-constitution.pdf?la=en&hash=6152EE0474D3331AC616CDA581DDE9FF3E2A3450>, 10. jaanuar 2018.
- Jermakowicz, E. K. (2004). Effects of Adoption of International Financial Reporting Standards in Belgium: The Evidence from BEL-20 Companies. – *Accounting in Europe*, Vol. 1, 51–70.
- Jermakowicz, E. K., Gornik-Tomaszewski, S. (2006). Implementing IFRS from the perspective of EU publicly traded companies. – *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Vol. 15, No. 2, 170–196.
- Kotlyar, J. (2008). The advent of the International Financial Reporting Standards: a catalyst for changing global finance. – *Journal of International Affairs*, Vol. 62, No. 1, 231–238.
- Lambert, R., Leuz, C., Verrecchia, R. E. (2007). Accounting Information, Disclosure, and the Cost of Capital. – *Journal of Accounting Research*, Vol. 45, No.2, 385–420.
- La Porta, R., Lopez-De-Silanes, F., Schleifer, A., Vishny, R. W. (1997). Legal Determinants of External Finance. – *Journal of Finance*, Vol.52, No. 3, 1131–1150.
- Larson, R. K., Street, D. L. (2004). Convergence with IFRS in an expanding Europe: progress and obstacles identified by large accounting firms' survey. – *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Vol. 13, 89–119.
- Larson, R. K., Street, D. L. (2011). IFRS Teaching Resources: Available and Rapidly Growing. – *Accounting Education: an international journal*, Vol. 20, No. 4, 317–338.
- Leuz, C., Verrecchia, R. E. (2000). The Economic Consequences of Increased Disclosure. – *Journal of Accounting Research*, Vol. 38, 91–124.
- Mala, R., Chad, P. (2012). Effect of the global financial crisis on accounting convergence. – *Accounting and Finance*. Vol. 52, No. 1, 21–46.
- Mallet, R. (2008). *Making sense of the credit crunch fair value debate*. Chartered Institute of Management Accountants (CIMA). Kättesaadav: <http://www.cimaglobal.com/Pages-that-we-will-need-to-bring-back/Old-site-pages1/Old-site-pages/Thought-leadership/Newsletters/Insight-e-magazine/Insight-July-2008/Making-sense-of-the-credit-crunch-fair-value-debate>, 5. märts 2018.
- Martinez-Diaz, L. (2005). Strategic Experts and Improvising Regulators: Explaining the IASC's Rise to Global Influence, 1973-2001. – *Journal of Business and Politics*, Vol. 7, No. 3, 1–26.
- Measuring and disclosing the fair value of financial instruments in markets that are no longer active*. IASB Expert Advisory Panel (2008). Kättesaadav: http://aece.es/old/faif/documentos/IASB_Expert_Advisory_Panel_October_2008.pdf, 12. jaanuar 2018.

- Mir, M. Z., Rahaman, A. S. (2005). The adoption of international accounting standards in Bangladesh. – *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol. 18 No. 6, 816–841.
- Nair, R. D., Frank, W. G. (1981). The Harmonization of International Accounting Standards, 1973-1979. – *International Journal of Accounting*, Vol. 17, No. 1, 61–78.
- Niinepuu, E. (2016). Ameerika Ühendriikide üldtunnustatud raamatupidamispõhimõtete ühildamisest rahvusvaheliste finantsaruandluse standarditega. (Magistritöö) TTÜ Majandusarvestuse instituut. Tallinn.
- Orens, R., Jorissen, A., Lybaert, A., Van Der Tas, L. (2011). Corporate Lobbying in Private Accounting Standard Setting: Does the IASB have to Reckon with National Differences? – *Accounting in Europe*, Vol. 8, No. 2, 211–234.
- Othman, H.B., Kossentini, A. (2015). IFRS adoption strategies and theories of economic development: Effects on the development of emerging stock markets. – *Journal of Accounting in Emerging Economies*, Vol. 5, No. 1, 70–121.
- Pacter, P. (2003). Convergence of IFRS and U.S. GAAP. – *CPA Journal*, Vol. 73, No. 3, 67.
- Paela, V. (2013). IAS/IFRS and financial reporting quality: Lessons from the European experience. – *China Journal of Accounting Research*, Vol. 6, No. 4, 247–263.
- Report of the Financial Crisis Advisory Group*. (2009). The IFRS Foundation. Financial Crisis Advisory Group. Kättesaadav: <http://www.ifrs.org/-/media/feature/groups/consultative-groups/fcag/report-of-the-fcag.pdf>, 16. veebruar 2018.
- Škoda, M., Slavikova, G. (2015). Fair value measurement after financial crunch. – *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, Vol. 213, 241–247.
- Stice, E.K., Stice J.D., (2012). *Intermediate Financial Accounting*, 18th ed. South-Western: Cengage Learning.
- Street, D.L. (2006). The G4's role in the evolution of the international accounting standard setting process and partnership with the IASB. – *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Vol. 15, 109–126.
- Soderstrom, N. S., Sun, K. J. (2007). IFRS Adoption and Accounting Quality: A Review. – *European Accounting Review*, Vol. 16, No. 4, 675–702.
- The Future of IFRS. Information for Better Markets Initiative*. ICAEW (2012). Financial Reporting Faculty Chartered Accountants' Hall. Kättesaadav: <https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/financial-reporting/information-for-better-markets/future-of-ifrs.ashx>, 4. jaanuar 2018.
- Tyler, W. (2012). A New Universal Language: An Overview of Adopting the International Financial Reporting Standards in the United States. – *UMKC Law Review*, Vol. 80, No. 4, 1239.

- Tyrrall, D., Woodward, D., Rakhimbekova, A., (2007). The relevance of International Financial Reporting Standards to a developing country: Evidence from Kazakhstan. – *The International Journal of Accounting*, Vol. 42, 82–110.
- Wagenhofer, A. (2009). Global accounting standards: reality and ambitions. – *Accounting Research Journal*, Vol. 22, No. 1, 68–80.
- Zaidi, S. K., Huerta, E. (2014). IFRS Adoption and Enforcement as Antecedents of Economic Growth. – *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, Vol. 4, No. 1, 1–27.
- Zeff, S.A. (2012). The Evolution of the IASC into the IASB, and the Challenges it Faces. – *The Accounting Review*, Vol. 87, No. 3, 807–837.
- Zeghal, D., Mhedhbi, K. (2006). An analysis of the factors affecting the adoption of international accounting standards by developing countries. – *The International Journal of Accounting*, Vol.41, No. 4, 373–386.

LISAD

Lisa 1. Intervjuu audiitoriga A, transkriptsioon

Intervjueeritav: audiitor A

Intervjuu toimumise aeg: 06.04.2017

Küsija: *Kas standardite koostamise protsess on liiga pikk, lühikene, paras?*

Vastaja: Eestis on lühikene ja kiire. IFRS koostamine on kohati liiga veninud, näiteks IFRS 16, seda on plaanitud ning tööd tehtud aastaid. Mingis vormis on kokku lepitud ja siis jälle otsutatakse ringi. See standard on ajas teinud läbi mitmeid uuenduskuure, standard, mis lõpuks vastu võeti ei olnud see, millega alustati. Lisaks jäi sisse erinevus US GAAP-ga. Tegelikult ju taheti, et nad oleksid sarnased, aga lõpuks jäid erinevused ikka sisse. Mõne standardi puhul on koostamise protsess liialt pikk. Samas standardi muutmise ja väljatöötamise aja jooksul majandus- ja poliitiline keskkond muutub väga palju. Lisaks kui standardite koostamises osaleb nii palju huvigruppe siis pikk koostamise aeg ongi paratamatu. Mõni asi võtabki rohkem aega, pole mõtet teha kiirustades standardit, mida hiljem igal aastal muutma peab, see pole ka kellelegi kasuks. Pigem nurisetakse selle üle, et asju tehakse liiga keeruliselt. Tahetakse, et standardid oleksid lihtsamad. Lisaks on alati seltskond, kes sõdib kõige uue vastu.

Küsija: *Kas standardiloome protsess võib olla poliitikast mõjutatud?*

Vastaja: Võib küll olla kaudselt mõjutatud. Oleme arutanud, kindel ei saa olla, aga asjaolu, et miks RTJ ei viidud SME põhiseks ning miks riigiasutustelt eeldatakse, et nad teevad pigem RTJ järgi aruandeid ja mitte IFRS järgi, sest sihtfinantseerimiste järgi saab suunata või mõjutada, kuidas kujuneb ettevõtte jaotamata kasum, millisel hetkel midagi tulusse kantakse ning sealt edasi on mõju juba dividendide saamise võimalustel. Selles mõttes võivad kindalsti teatud asjaolud olla poliitikast mõjutatavad. Eestis ei maksustata kasumit selle tekkimisel vaid alles väljamaksel. Seega peab hindama, millal keegi dividende maksab, aga teistes riikides saab küll läbi dividendide tulumaksu ja maksupoliitika

standardite koostamist mõjutada ja prognoosida, millal siis tekib maksustatav tulu. Linki otsese mõjutamise kohta välja tuua ei saa.

Küsija: *Millised on tähelepanekud standardiloome tulevikusuundades või kuhu poole standardid liiguvad? Standardite põhilised arengusuunad?*

Vastaja: Lähitulevikus on kolm standardit, mis hakkavad muutuma ning kehtima 2018. ja 2019. aastal. Need on tekitanud hästi palju arutelu ja poleemikat. IFRS 9, IFRS 15 ja IFRS 16, finantsinstrumendid, tulu ja liisingud, nende kõigi ühine nüanss või mille poole nad muutuvad on see, et paljud asjad lähevad hinnangulisemaks kui täna. Juhtkond peab hästi palju hinnanguid andma ja hinnangud on alati sellised kahtlased asjad, eriti veel kui neid auditeerida. Hinnangutes on nii palju sisendeid ja „kõhutunnet“. Standardite koostajate soov on, et põhiaruannete numbrites oleks kohe näha võimalikult selge pilt ettevõtte kohta, millised siis on tulud, kulud, nõuded ja kohustised. Iseenesest mõte on väga hea, aga see ei pruugi praktikas nii lihtsalt õnnestuda, sellepärast et neid hinnanguid on keeruline anda ja nad on hästi subjektiivsed. Kui panna kaks sama tegevusala ettevõtte aruannet kõrvuti ja vaadata, kuidas juhtkond hindab täpselt sama asja, kas ühte moodi või hoopis erinevalt. Saab siis näha, kui võrreldavaks aruanded muutuvad või mis probleemid sealt siis tekkima hakkavad.

Küsija: *Te ütlesite, et sama tegevusalaga ettevõtete aruanded võivad olla täiesti erinevad. Mida see investori jaoks võiks tähendada? Kuidas investorid peaksid aruandeid lugema ning nendest aru saama?*

Vastus: Kui investor oskab aruannet lugeda, siis on väga hea. Hinnagute kohta kehtib see, et need ongi ettevõtetel erinevad, vastavalt konkreetse ettevõtte juhtkonna arvamusele ja ettevõtte spetsiifikast lähtudes. Ettevõtete numbrid bilansis või kasumiaruandes ei ole päris võrreldavad, aga kui kirjeldada detailselt ja IFRS nõuab väga detailset kirjeldust, kõiki kasutatud meetodeid, sisendeid ja nende sensitiivsust. Näiteks, kui muuta ühte sisendit, siis millise mõju avaldab see teisele näitajale jne. Kui investorid oskavad kõik selle info aruandest välja lugeda ning sellest järeldusi teha, siis on aruanded muidugi võrreldavad. Pigem on praegusel ajal nii, et peale esimese kahe lehekülje, bilansi ja kasumiaruande väga ei analüüsita. Kui veel vaadata, mida ajakirjanikud meie klientide kohal kirjutavad, siis on näha, et nad ei ole mitte midagi tegelikult õigesti aruandest järeldanud, aga ajakirjanik ei ole ka päris õige sihtrühm muidugi. Näiteks meie audiitorbüroo teeb

koostööd pankadega. Pangad kaardistavad kliente ning neil on vaja asjatundlikku abi, sest nad ise ei oska ettevõtete finantsnäitajaid koos avalikustatud arvestuspõhimõtete ja hinnangutega tõlgendada. 2016. aastal muutus IAS 1 selles suunas, et aruannet on keelatud risustada ebavajaliku teabega, sest võib juhtuda ka nii, et aruanne uputatakse infoga üle ning lõpuks ei ole enam võimalik üheselt aru saada, mis millele viiatb. Aruande risustamist ebavajaliku infoga enam teha ei tohiks. Suund ja mõte on IASB-l õige, et kirjutada ainult sellest, mis on vajalik ning mida nõutakse ja midagi muud ära kirjuta. Ole esitatud infos hästi täpne. Kirjelda selgelt, kuidas hinnangud kujunesid, aga see muidugi ei taga, et bilansis on sarnased asjad erinevatel ettevõtetel samaselt kajastatud. Võib olla ajapikku kujuneb jälle välja praktika ja audiitorid hakkavad nõudma, et vastavas sektoris peavad olema ühed ja teised asjad vastavalt kajastatud. Tegelikult üritatakse seda ka praegu rakendada, aga standardite uuendused on lihtsalt kõigile rasked ning on lihtsalt tarvis aega mõistliku praktika kujunemiseks. Standardite muudatustega seonduvalt võib korraks võib tekkida ajavahemik, kus aruanded ei ole nii läbipaistvad või nii informatiivsed.

Kui öelda ühe sõnaga, siis standardid lähevad aina hinnangulisemaks. Nas peaksid peegeldama äri kõiki detaile, riske, olemust, juhtkonna hinnanguid, mida tulevik toob arvestades ka seda, mis minevikus on toimunud. Selline faktide *judgements and estimates* läheb üha suuremaks. Need ongi praegu kolm suuremat muutuvat standardit. Lisaks tuleb veel kindlustuse sektorile IFRS 4, see rakendub varsti. Need kolm, pluss kindlustuse standard on nõudnud enim tööd ja tähelepanu kõigilt.

Eesti standardite arengu suund on pigem selline, et meie enda tava kaob ühel hetkel ilmselt täitsa ära. Muidugi oleneb sellest, kui SME-s on midagi sellist, mis Eesti konteksti üldse ei sobi, siis SME peale üle ei minda. Praegusel ajal on Eestis kõige keerulisem kohaneda mikro- ja väikeettevõtete lühendatud aruannetega. Rahavoogude aruanne, mis audiitorite silmis on kõige olulisem üldse ja kust loeb pea kõige rohkem ettevõtte kohta välja, siis nüüd seda pole enam üldse vaja ettevõtetel koostada. Sellest on kahju, aga mõte oli hea, et lihtsustada VKE-de aruandeid. Samas ma arvan, et rahavood olid 99 % niguinii valesti tehtud. Ei tea, kas sellepärast, et raamatupidajad teevad seda üks kord aastas või mis on selle täpsem põhjus on, et ettevõtted ei tee rahavoogusid õigesti. Lisaks, kui ettevõtteid ei auditeerita ja aruandeid ei kontrollita, siis mida saakski nende

rahavoogudest välja lugeda? See võis ka olla üks põhjus, miks kohustuslikke aruandeid VKE-dele vähendati.

Küsija: *Millised on standardiloomede kordaminekud ning ebaõnnestumised?*

Vastaja: Kordaminekusk võib lugeda standardite ühildamist, nii riiklike, kui ka US Gaapiga. IASB ja FASB on väga hästi toime tulnud standardite lähendamisega, välja arvatud liisingu standard, mis neil koostöös ei õnnestunud.

Küsija: *Mis põhjustel katkes koostöö IASB ja FASB-i vahel?*

Vastaja: Ei oska öelda. Ühine suund oli neil küll selline, et ühildada standardid, vaatamata sellele, et ühed on reegli-, teised printsiibipõhised. Võib olla kardeti, et IFRS-i globaliseerumine ja kasutuselevõtt USA-s lõpuks „neelab“ US GAAP-i alla. Samas kui standardeid ei ühildata, teeb see ettevõtete elu keeruliseks. Näiteks kellel emaettevõtte on USA-s ja tütarettvõtted on üle maailma laiali, siis raporteerimine eri standardite järgi on ebaeffektiivne. Väga positiivne oleks, kui on globaalselt ühtsed standardid, kus on laialdased valikuvõimalused. Näiteks väikeettevõtted teevad oma punktide järgi, lihtsustatud moel, et ettevõtted saaksid endale valida õiglase väärtuse printsiipe, aga oleks ikkagi üks standard, mis tehakse kõikidele osapooltele selgeks, et ei peaks „mitut keelt rääkima“. Globaalses plaanis hoiaks see kokku väga palju inimeste aega ja raha ja koolitussüsteem oleks ühtne. Näiteks üks tsentraalne koolitaja kasvõi IASB juures, kes töötab välja vastavaid meetodikaid, defineerib ja kes edastab koolitusmudeleid teistele üle maailma.

Küsija: *Mis on standardite arengute peamised taksitused (uute väljatöötamisel ja rakendamisel)?*

Vastaja: IFRS võtmes näitavad nüüd lähiaastad, kuidas uutel standarditel läheb. Hiljuti tekitas elevust IFRS 13, mis rakendus 2013. alguses, mis käsitleb õiglase väärtuse täpset hindamise meetodikat. Sellega seonduvalt tekkisid ka alguses kajastamise ja auditeerimise küsimused, kuid samas läks kõik sujuvalt üle. Aruannete koostajad ja audiitorid on harjunud ning suurt segadust ja küsimusi ei ole. Nüüd kardetakse kolme uut standardit. Meie Head Tava vaadates ja võrreldes, siis RTJ muudatused, mis viidi kiiruga sisse, näiteks see, et laenu kasutuskulutusi ei tohi enam kapitaliseerida ja kinnisvarainvesteeringute kajastamine peab olema ainult õiglasest väärtuses. Neid võib nimetada Eesti ebaõnnestumiseks, sest eelnevalt ei kuulatud piisavalt ettevõtjate ja avalikkuse arvamust. Vastavad muudatused viidi sisse ning alles pärast muudeti kiiresti jälle tagasi. See tekitas ettevõtetele ja audiitoritele ebameeldiva olukorra.

Küsija: *Miks standardeid muudetakse?*

Vastaja: Standardeid muudetakse vastavalt globaalsetele muutustele ja tekkivatele uutele praktikatele. Standardid peavad ka ajaga kaasas käima.

Küsija: *Kuidas standardite muudatused ja uued standardid on audiitorite tööd ja auditeerimise protsessi mõjutanud?*

Vastaja: IFRS ise võib olla polegi nii palju mõjutanud meie tööd, kui auditeerimise standardid ja rahapesuga seonduvad nõuded ja Euroola Liidu direktiivid. Need on viimasel paaril aastal teinud väga suure muudatuse läbi. Standardite puhul ootame hirmuga, kuidas uute standardite rakendamise järgsed auditid hakkavad toimuma. See toob ka kindlasti lisatunde ja kulu kliendile. Mitu aastat oleme juba kliente koolitanud, mis muudatused endast kujutavad, tegema neile selgeks, et nad tõesti peavad hakkama analüüsima. Mida rohkem kliente koolitada, seda lihtsam on pärast auditeerida. Ei ole mõtet auditi käigus avastada, et terve aasta on raamatupidamises valesti kajastatud või et vajalikke andmeid ei ole võimalik saada. Samas väga palju ka ei tohi nõustada. Lubatud on anda ainult üldist infot standardi kohta. Ette ei tohi öelda ega suunata, kuidas ei tohi hiljem samat ettevõtet auditeerida. IFRS-s on ju igal aastal mingid muudatused ja täiendused, millega tuleb ennast järjepidevalt kurssi viia. IASB lubas, et SME-s ei tehta muudatusi sagedamini, kui kolme aasta tagant. SME peaks olema stabiilsem, väikesed ettevõtted pea kartma, et mingi muudatus või uuendus on jäänud kahe silma vahele. Eestis on ka suund sinna poole, et RTJ muudetakse SME sarnaseks. Pikemas plaanis saab vast teoks see, et RTJ kaob üldse ära ja meile jääb SME ja IFRS.

Küsija: *Miks IFRS for SME kohe Eestile ei sobinud?*

Vastaja: Ta ei sobinud, sest olid mõned põhimõttelised erinevused, mis Raamatupidamise Toimkonna arvates meie kontekstis ei sobinud. Seetõttu jäi RTJ. Peamiselt olid need sihtfinantseerimise teema, IT kulude kapitaliseerimine ja teatud spetsiifilised asjad veel. Ettevõtetele sooviti tekitada nii öelda pehmem maandumine või sujuvam üleminek.

Küsija: *Miks oli vaja eraldi üleminekut? Standardite rakendamiseks on alati ajaline puhver, standardi vastu võtmise ja jõustamise vahel?*

Vastaja: Eestis on pigem nii, et muudatused toimuvad väga kiiresti.

Küsija: *Kas IASB muudab standardeid ja teeb uuendusi seetõttu, et õigustada organisatsiooni olemasolu ning saada rahastamist ja kasvada organisatsioonina?*

Vastaja: Mina sellega ei nõustu IASB ise ei genereeri kunstlikult mingeid muudatusi. Standardite muudatuste ja uute välja töötamisega ei tegele ainult IASB inimestest vaid sinna on kaasatud suured huvigrupid. Standardite muutmise vajadus ja soov tuleb pigem mingi sektori poolt või vastavalt olukorrale maailma majanduses. IASB ei suru ennast peale. Pigem on see alatu laim, et IASB pole muud midagi teha, kui oma huvist lähtudes standardeid muuta.

Küsija: *Kas meil kunagi on ühtsed üleilmsed standardid?*

Vastaja: Kunagi ma arvan, et meil on ühtsed standardid ja US GAAP kaob ära. See, et FASB „neelaks“ ülejäänud maailma alla on ebatõenäoline, nad on suured küll, aga IFRS on suurem. Kui vaadata seda tendentsi, et kasvõi Eestis tahavad palju ettevõtteid üle minna IFRS-le. Kunagi Eesti ettevõtteid kartsid üleminekut IFRS-le, aga praegusel ajal tahavad paljud üle minna. Ma olen nõus, et standardite lugemine on keeruline, eriti kui ei ole tõlgendusi, variante ja näiteid ning standardeid ei ole kohalikku keelde kvaliteetselt tõlgitud. Eestis on ikka päris palju raamatupidajaid, kes kardavad, et nad ei saa IFRS-i ja seonduvte muudatustega kursis olla, sest nad ei oska piisavalt keelt ning ei saa aru. Audiitorkogu tegelikult tellis värske tõlke, aga see ei olnud piisavalt kvaliteetne avaldamiseks. Praegused tõlked on aastast 2001, aga sellest ei piisa ning puudub kindlus, kas tõlkematerjal on piisavalt asjakohane.

Küsija: *Mis on IFRS for SME standardi loomise tagamaad. Mis tingis IFRS for SME vajaduse?*

Vastaja: SME vajadus tulenes sellest, et väikeseid ja keskmisi ettevõtteid oli väga palju. IFRS for SME on palju lühem, kui suur IFRS. SME-d muudetakse harvem, teda on lihtsam lugeda, sest IFRS on üle 3000 lehekülje, aga SME on kuni 300 lehekülge. SME peaks väikeettevõtetele tegema aruandluse lihtsamaks. Mõni asi on SME-s sees, millest ma ei saa aru, kuidas see ettevõtte elu lihtsamaks teeks, aga üldine suund on küll lihtsustamise suunas. SME-s ei ole nii detailseid avalikustamise nõudeid ja seetõttu on ta on väikestele sobivam. Samas, kui ei saa vastust SME-st, siis on võimalik ikkagi vastust otsida IFRS-st.

Küsija: *Miks Euroopa Liit ei võta kohe standardeid vastu, peale nende välja töötamist?*

Vastaja: Euroopa Liit teeb omakorda vaheanalüüsi, kas Liidule sobib rakendada IFRS. Neid olukordi, kus Euroopa Liit standardit ei jõusta tuleb ette haruharva. Hetkel on IFRS 14, mis on hästi spetsiifiline. Selle standardi jõustamist on Liit edasi lükanud. IFRS 16 ei ole

veel jõustatud, aga üldiselt võetakse standardid vastu ja rakendatakse Euroopa Liidus mingi aja jooksul.

Küsija: *Kas jõustamisega venitamine ja hilisem rakendamine on tarbetu Euroopa Liidu bürokraatia?*

Vastaja: Jah, siin ma olen küll nõus. Muidugi oleks kiirem, kui IASB võtab standardid vastu ning need kohe kehtivad kõigile, ilma Euroopa Liidu vahelülita.

Küsija: *Kas standardeid saab igal pool üheselt rakendada? (kultuurilised ja poliitilised erinevused, arengumaad, korruptsioon)*

Vastaja: Teoreetiliselt peaks saama IFRS igal pool samaselt rakendada, aga praktikas võib küll ühiskondlik teema ühest rakendamist mõjutada, aga on kindlasti ka muid põhjuseid. Arengumaades võib olla tõesti raskusi IFRS aruannete koostamisega. Kui aruannete koostajad ei ole vastavalt haritud, neil puuduvad IFRS alased kogemused. Samas võib ka seda öelda, et Eestis on aruannete kvaliteet ja võrreldavus kehvem, kui teistes riikides, sest Eestis on suur hulk ettevõtteid, kes saavad audiitoritelt märkusega järelendusotsuse ja aastaaruandes kajastatud numbrid on ebaõiged. Kui ettevõtted lubavad endale märkustega otsuseid kergekäeliselt, siis meie aruannete kvaliteet on halb. Muidugi me eeldame, et standardeid rakendatakse üheselt, aga lõpuks taandub kõik inimeste taha, kes aruandeid koostavad.

Küsija: *Kas IFRS on keeruline ja kulukas rakendada?*

Vastaja: Pigem sõltub sellest, mis valdkonnas ettevõtte tegutseb. Meil on paljud väiksemad kliendid ka IFRS-le üle läinud ja ei ole midagi nii kulukas. Suurem investeering on põhiliselt esimesel aastal, kui peab kõik lisad nullist kirjutama, riskid kirjeldama ja koostama aruandele nõuetekohase põhja. Eesti e-keskkonnas on IFRS keskkond üsna piiratud. Järgnevatel aastatel aruande koostamine tegelikult keerulisem ja kallim ei ole. Peamine põhjus, miks väiksemad ettevõtted IFRS-le üle lähevad, kui nad just pole avaliku huvi objektiks, on see, et nende emaettevõtte on välismaal. Alates 2013. aastast erineb meie Hea Tava IFRS-st ning ettevõtted ei taha topeltraamatupidamist teha, siis teevadki IFRS, et oleks emaettevõttega ühte moodi. IFRS kasutuselevõtt on kulukas suurematele klientidele, näiteks pankadel. Praegu me aitame neil valmistuda üleminekuks IFRS 9-le. Pangandussektorit mõjutab see standardimuudatus kõige rohkem. Kuidas klassifitseerida finantsinstrumente, kuidas kajastada allahindlusi. Pankade üleminekukulud ulatuvad miljonitesse. Nad peavad kõik oma süsteemid ringi

tegema. See kõik ei ole otseselt ainult IFRS-g aseotud. See on paratamatu, et kui mingi regulatsioon muutub, siis tuleb olemasolevad arvestussüsteemid ka üle vaadata. Üldiselt, kui esimese aasta suur töö ja kulud välja arvata, siis IFRS-le üleminek ei ole eriliselt keeruline ja kulukas.

Küsija: *Mitmes uuringus tuuakse välja, et üleminek IFRS-le on kallis ja keeruline.*

Vastaja: Ma arvan, et see oleneb riigi tavast, mille alusel eelnevalt aruandeid koostati. Näiteks Eestis kuni 2013. aastani ei olnud midagi keerulist, sest meie enda tava ka põhines IFRS-l. Vahe oligi peamiselt aastaaruande koostamise formaadis, numbrid olid põhimõtteliselt juba IFRS-i põhised. Praegusel ajal on tõesti keerulisem. On mitmeid erisusi nagu firmaväärtuse amortisatsioon ja muid spetsiifilisi aspekte. Läti praktika on selline, et 2016. aastal Läti GAAP aruande nõudeid lihtsustati olulisel määral, aga teatud valdkondades on neil võimalik valid IFRS põhiseid arvestuspõhimõtteid, põhimõtteliselt saavad lätlased kontopõhiselt valida, millist GAAP-i kasutada.

Küsija: *Kas peale IFRS kasutuselevõttu on ettevõtete raamatupidamise kvaliteet paranenud?*

Vastaja: Aruande kvaliteet sõltub pigem selle koostajast, ükskõik millise tava alusel seda tehakse. Pigem on küsimus, kas aruannete koostajad-inimesed, kui kohusetundlikud, hoolsad, teadlikud, haritud ja kogunud nad selles valdkonnas on? Kui audiitorid kontrollivad aruandeid, siis me näema väga erineva kvaliteediga IFRS aruandeid. Näiteks eile tegelesin ühe aruandega 8 tundi, aga oleks võinud hoopis 3 tunniga vaadata, lihtsalt nii palju tuli ümber teha. Väga positiivne on, et globaalselt liigutakse selles suunas, et aina rohkem riike võtab kasutusele IFRS või IFRS kasutamis alternatiivina oma GAAP-le. US GAAP ja IFRS liiguvad ka aina rohkem ühes suunas ning muutuvad võrreldavamaks. Eesti tegi pisut taganeva sammu oma VKE-dega, nendest aruannetest ei loe enam mitte midagi välja ja pole ka midagi võrrelda. Samas on need nii väikesed ettevõtted, et nende vastu puudub avalik huvi ning ei ole tarvis nii palju infot saada. Kahtlemata on IFRS aruannete võrreldavus paranenud, aga kvaliteet sõltub ikka sellest, kuidas aruandeid koostatakse. Paljuski oleneb kuidas on riigiti auditeerimise piirmäärad sätestatud. Kas aastaaruandeid auditeeritakse või mitte. Eestis tõsteti samuti auditeerimise piirmäärasid 2016. aastal. Näiteks Küprosel peavad kõik ettevõtted oma aastaaruanded auditeerima, erandeid ei ole. Kõik, kes aastaaruande esitavad peavad selle ka auditeerima, nii et on ka vastupidiseid näiteid kontrolli osas. Üldiselt võiks tuua sellise paralleeli, mida paremini

on sätestatud audiitorkontroll ja teised juriidilised aspektid, mida rohkem on ala reguleeritud, seda parema kvaliteediga on aruanded.

Küsija: *Te ütlesite, et osad inimesed on aruannete koostamises hoolsamad, kui teised. Millest see oleneb, kas kultuurilisest erinevusest?*

Vastaja: Ma ei usi, et hoolsus on tingitud kultuurilisest eripärast, see on täitsa subjektiivne. Riigiti küll ei oskaks välja tuua, et mingi riik teeb kehvemini, kui teine. See on puhtalt inimeses endas kinni. Mõnel on kohati selline suhtumine, et midagi suvalist viskan paberile, audiitor nagunii vaatab üle ja parandab. Samas on teine inimene kõrval, kelle on piinlik sellist aruannet üldse audiitorile saata ja teeb kohe nii, et on korralikult tehtud. Aruanded tehakse korda, enne kui need avalikkusele kättesaadavaks tehakse, aga eks seal ka on klientidega aeg ajalt vaidlusi teatud teemade üle, mida kliendid ei taha avalikustada. Teatud asjad on, mis jäävad auditi vea piiridesse, siis nad jäävadki välja, erinevatel põhjustel, kas on mingi ärisaladus või lihtsalt infot on väga raske kätte saada ja kokku panna.

Küsija: *Kuidas on auditeeritavate ettevõtete finantsaruannete kvaliteet paranenud?*

Vastaja: Oleneb muidugi vaatenurgast. Informatiivsust tuleb kindlasti juurde. Kui ettevõtte võtab kasutusele IFRS ja kasutab järjepidevalt, siis see aitab ettevõttel luua õigemalt oma ettevõtte ärietegevusest. IFRS-s on teatud kajastamise võimalused, mis annavad ettevõttele rohkem võimalusi, kui kohalikud tavad. Ettevõtte saab valida sellised nüansid, mis aitavad bilansis näidata tegelikku majanduslikku seisut. Põhilised on näiteks põhivara, IFRS lubab põhivara ümberhindlust. Ettevõtte saab realselt näidata põhivara selles väärtuses, mis ta tegelikult turul on. Soetsumaksumuse puhul on põhivara võib alla amortiseerunud ning on bilansis nullväärtusega. IFRS esmakordsel rakendamisel pisut kardetakse uusi põhimõtteid rakendada, aga mingi aja jooksul kliendid kohanevad ning mõistavad, et IFRS-l on erinevad võimalused ning rakendavad uusi põhimõtteid, kui need aitavad kaasa parema info edastamiseks ettevõtte finantsandmete kohta. IFRS annab ettevõtetele rohkem mänguruumi. Samas, kui IFRS aruanne ei ole auditeeritud, siis minu arust ei ole aruanne väga tõsiselt võetav.

Olen aja jooksul täheldanud, et mida aasta edasi, seda lihtsam on inimesel IFRS aruannet koostada. Iga aastaga õpitakse midagi audiitorite tähelepanekutest juurde ning selle tulemusena on märgata järgnevate aruannete kvaliteedi paranemist. Samas alati jääb üles teemasid, mille audiitor toob välja, aga mida aastaaruande koostamise jooksul ei suudeta

või ei taheta lahendada. Lisaks on alati ka ajaline surve peal, sellepärast tihtipeale jääb ikka teatud nimekiri laendamata küsimustega. Tavaliselt järgmisel aastal parandatakse jälle ja nii see aruande koostamise kvaliteet ajas paraneb.

Küsija: *Mis võiksid olla need kvaliteedi mõõdikud, mille järgi arvata, et aruanded on läinud kvaliteetsemateks?*

Vastaja: Üks mõõdik, mida oleme aastaid Eesti audiitorite tasandil arutanud on, mida vähem märkusega otsuseid, seda, kvaliteetsemad on aruanded. Kahjuks Eesti on teiste riikidega võrreldas oma märkuste poolest väga esirinnas. Näiteks Soomes ja Rootsis on lihtsalt kultuur ja ühiskond selline, et märkusega aruanne ei ole aktsepteeritav ning klient parandab aruannet nii kaua, kui audiitor saab väljastada märkuseta otsuse. Märkus on väga halb näitaja, mida üritatakse iga hinna eest vältida. Eestis on pigem nii, et ei viitsita rohkem edasi pingutada ja ollakse rahul märkusega otsusega. Kui sellist suhtumist saaks muuta, et märkusega audiitori otsus on normaalne, siis kindlasti läheksid aruanded kvaliteetsemateks. Eestis on on kliente, näiteks kinnisvarasektor, kes kirjutavad aruandes, et hindavad kinnisvara õiglasest väärtusest, aga tegelikult seda ühelgi bilansipäeval ei tee ja siis audiitor küsib, et miks nii? Audiitor teeb ettepaneku raamatupidamispõhimõtte muutuseks või teha vastav ümberhindlus õiglasest väärtusest. Kliendid ei soovi seda ka teha, väidavad vastu, et investor naguini teab, mis selle kinnisvara reaalne väärtus on. Aruannet ei parandata ja nende jaoks ei ole üldse oluline, kas otsus tuleb märkusega või on nõus kasvõi otsusest loobumisega, aga aruannet ei parandata. Loodan väha, et kliendid muudavad oma suhtumist.

Küsija: *Miks kliendid ei soovi korralikult aruandeid koostada? Kas IFRS on liiga raske rakendada? Kas nõudmised on liiga kõrged? Kas ettevõtted ei taha nii palju panustada, et neil oleks korralik finantsmeeskond?*

Vastaja: Siin on erinevad põhjused. Mõnel puhul tõesti kliendi meeskond lihtsalt ei oska ja ei suuda ning annavad alla ja on rahul märkusega otsusel. Tegelikult kliente on laias laastus kahte tüüpi. Ühed, kes tahavad reaalselt audiitorilt sisulist abi saada ja korralikku aruannet, teised tahavad lihtsalt mingisugustki otsust kätte saada, neil on ükskõik, peaasi, et otsus tuleb odavalt, kiiresti ja lihtsalt.

Küsija: *Kuidas on informatsiooni avalikustamine ajas muutunud?*

Vastaja: Avalikustamise nõudeid tuleb kogu aeg juurde. Kõik otsused ja hinnangud tuleb detailselt kirjeldada, tekstiline maht kasvab. 2016. aastast alates ei tohi mitteolulist teksti

aruandesse kirjutada. Samas on kliendiga raske vaielda, mis siis on ühe või teise jaoks oluline, kus läheb see olulisuse piir?

Küsija: *Kas IFRS printsiibipõhine lähenemine võib soodustada manipulatsioone finantsandmetega? Kas sellist situatsiooni on praktiks täheldatud?*

Vastaja: Kõige lihtsam on manipuleerida hinnangute andmisel, mis tulenevad konkreetse äri olemusest ja loogikast. Näiteks hinnangu andmine nõuete väärtuse langusele. Praegusel ajal tuleb kajastada siis, kui mingi sündmus on aset leidnud, aga tulevikus, tuleb kajastada juba siis, kui on indikatsioon, et nõue ei laeku või tehingu teine osapool võib muutuda maksejõuetuks, nii öelda ennetavalt. Lühidalt tuleb kirledada, et täna klient maksab, aga ilmselt tulevikus võib teatud asjaoludel esineda makseprobleem ning teatud reserv tuleb kajastada. Siin lähebki keeruliseks, audiitorina öelda ja põhjendada, kas kajastatud reserv on piisav või mitte. See on suur väljakutse. Samalaadne probleem võib esineda ka tulu määramisega. Audiitoril on väga raske hakata juhtkonnaga vaidlema, kes tegelikult ju tunneb oma äri kõige paremini. Kes teab, mis on juhtkonna tegelikud eesmärgid? Selles mõttes võib küll mingil määral manipulatsiooni aspekt printsiibipõhises lähenemises avalduda. Manipulatsiooni aitab avastada audiitorite spetsialiseerumine. Suurtes audiitoribüroodes on audiitorid spetsialiseerunud mingile kindlale valdkonnale, siis audiitoril tekib teatud tunnetus, spetsiifiliste valdkondade kohta. Kahjuks praktikas on manipulatsioone finantsandmetega ja hinnangutega ette tulnud, aga õnneks mitte väga tihti. Võimalus manipuleerimiseks oleneb sellest, millised on sisekontrolli süsteemid ettevõttes. Tavaliselt audiitorkontrolli alguses koostatakse auditi plaan ning audiitor määrab vastavad eeldused, millisega kontoga võib midagi valest olla. Üks kontrollitavatest väärtustest on alti juhtkonna tasud. Kas juhtkonnal on motivatsiooni finantsandmetega manipuleerimiseks, näiteks tulude ülepaisutamisega või kulude alakajastamisega? Kas ta saab nendest tulemustest lähtuvalt enda tulemustasu mõjutada? Praegusel ajal on suurtes ettevõtetes sisekontrollid väga paigas ning manipuleerimine on üsna keeruline. Sellele vaatamata on juhtkonna tasustamise struktuur alati audiitoritele kohustuslik protseduur. Pettuste uurimine ei ole finantsaudiitorile omaette ülesanne, aga kui midagi meile silma jääb või me ei usu, et sisekontrolli süsteemid toimivad, siis me sellest kindlasti numbri teeme.

Küsija: *Kas IFRS põhised aruanded on investoritele informatiivsemad ja läbipaistvamad ning seetõttu ka IFRS kasutavad ettevõtted investorile atraktiivsemad?*

Vastaja: Kindlasti on IFRS kasutavad ettevõtted investorile jaoks atraktiivsemad. Näiteks, kui võrrelda Eesti Hea tavaga, siis IFRS on kindlasti palju informatiivsem, sest seal on avalikustamise nõudeid oluliselt rohkem. Vähemalt kaks olulist aspekti on juures, mida meie tavas ei ole. Etteulatavalt peab kirjeldama, millised standardid on muutumas ning milline on nende muudatuste efekt tulevikus. Lisaks veel riskide lisad, õiglase väärtuse info, neid meie tavas üldse pole kunagi olnud. Turu-, likviidus-, krediidiriskidest, kõigest peab põhjalikult rääkima ning selles mõttes on IFRS kindlasti läbipaistvam.

Küsija: *Majanduskriisi mõju IFRS-le. Kas IFRS on majanduskriisis süüdi?*

Vastaja: Mina küll majanduskriisi IFRS süüks ei paneks. Samas võib ta mingil määral seotud olla, kas just ainult IFRS aga teinekord on standardite muutusel suur mõju finantsaruannetele. Näiteks RTJ muudatus sihtfinantseerimise kajastamise kohta. Varem kajastati tulu sihtfinantseerimisest kenasti lineaarselt tulus ja kasumiaruanne oli stabiilne. Nüüd, kui seda enam lineaarselt teha ei saanud, pidid ettevõtted kajastama kas kohe kogu tulu sihtfinantseerimisest või pidid ära ootama teatud aja, näiteks 5 aastat ja tulu sihtfinantseerimisest kajastati sihtfinantseerimise perioodi lõpus. Kokkuvõtvalt tekib olukord, kus kasumiaruanne läheb täiesti volatiilseks. Kuidas näiteks pangad vaatavad sellise olukorra peale? Üks analoogse olukorraga klient läks pankka ning selgitas olukorda. Küsis, kas pank analüüsib, mis on numbrite taga? Mis saab sellisel juhul laenu marginalist? Klient käis kolmes pangas ning kõik ütlesid, et panga asi ei ole vastavat süvaanalüüsi teha. Pangad ütlesid, et tõstavad marginaali, mis tähendab, et ettevõttele oleksid intressid tõusnud. Kui niisuguses valguses vaadata, siis võiks mõelda, et standarditel võiks olal roll finantskriisis, aga see on kõik väga spekulatiivne. Üldiselt arvan, et standardid ei ole süüdi. IFRS ei ole süüdi, et finantsaruannete tarbijad ei ole või ie taha oll apiisavalt teadlikud. Küsimus on jälle selles, kes oskab mmillist infot aruannetest välja lugeda? Kas vaadatakse kaugemale ka kui põhjaruannete numbritele? Kas lisadel on mõtet? Tegelikult pigem ma paneks süü lugejate harimatusele. Muidugi ei saa eeldada, et kõik on finantseksperdid, samas kriis eskaleerus finantssektoris, kus peaksid vastavad spetsialistid olemas olema ning investoritel võiksid ju ka olla pädevad nõunikud, kui ise ei osata aruandeid lugeda. Minu lõplik vastus on, et standardid ei ole majanduskriisis süüdi.

Küsija: *Kas õiglase väärtuse arvestust kuritarvitati?*

Vastus: Õiglase väärtuse hindamine on keeruline, kuid õiglasest väärtusest kajastatud varad ja kohustised annavad ettevõttest selgema pildi. Finantsinstrumentide kajastamine ei ole võib olla nii keeruline. Näiteks IFRS 13 tundus ka esialgu liialt keeruline, ta elimineeris õiglase väärtuse hierarhia, nüüd kõik kolm meetodit on lubatud. Sellega tuli manipulatsiooni võimalus sisse ja keerukus ka suurenes. Raske on muidugi hinnata, mis on mingi asja õiglane väärtus.

Küsija: *Mida Te arvate IASB-st kui organisatsioonist, kui finantskriisi ajal muudeti standardit kolme päevaga?*

Vastaja: IASB on usaldusväärne organisatsioon. Näiteks standardite koostamisel on kaasatud erinevad huvigrupid aruteludesse ning IASB reaalselt ka võtab arvesse erinevate huvigruppide arvamusi. Ma arvan, et IASB eesmärk kiireks standardimuutuseks oli õilis. Mingi organisatsioon peab ju standardeid koostama. Väga palju on sisendeid ning lõpuks tuleb leida kompromiss ning selle põhjal standard kokku panna. Mina arvan, et IASB teeb head tööd. Samas on loogiline, et mõnikord tehakse vale otsus, ei saa eeldada, et keegi on eksimatu. Kiire standardimuudatus näitab pigem IASB pädevust ja vastutust. IASB ei jäänud oma standardite koostamise ajakava juurde, ja muutis erandkorras oma põhimõtteid, maailma majanduse huvides. Tegelikult olukord oli ju väga hull.

....transkriptsiooni lõpp

Lisa 2. Intervjuu audiitoriga B, transkriptsioon

Intervjueeritav: audiitor B

Interjuu toimumise aeg: 07.04.2017

Küsija: *Kas standardite koostamise protsess on liiga pikk, lühike, paras?*

Vastaja: Mõnel puhul koostatakse standardeid nii kaua, et nad jäävad juba oma koostamise protsessis vanaks. Siin peab minu jaoks eristama kahte asja, ma ei oska tegelikult detailselt kommenteerida IASB protsessi, küll aga seda, et standardid ei lähe EFRAG-st piisavalt kiiresti edasi. Seda võiks küll kristiseerida.

Küsija: *Miks ei lähe EFRAG-st edasi?*

Vastaja: Kahjuks ei oska täpselt öelda. EFRAG ei peaks standardit nii kaua kinni hoidma. Tükk aega olid *hedged*, IAS 39 raames EFRAG-s jõustamisel ja neid ei kinnitatud, teatud aja pärast lõpuks kinnitati ära, aga kas selle pärast IAS 39 muutus või mitte? Minu arust mitte. Ma ei tea, kas EFRAG vaidles, et asjadest arua saada või mis need põhjused olid, et protsess nii kaua aega võttis, aga praegusel ajal peaks olema nõnda, et IASB kinnitatud standardid on kõik ka EFRAG-i poolt kinnitatud. Enam seda vahet ei ole, aga varem oli. Standardeid ei saa koostada kiirustades. Aga mis on normaalne aeg? Mida globaalsemaks IFRS muutub, seda suurem on huvigrupp, kes standardite koostamise protsessis kaasa tahab rääkida ning see pikendab ka koostatamise protsessi. Lisaks mida keerulisem on standard, seda rohkem selle üle vaieldakse. Mida globaalsemaks IFRS muutub, seda pikemaks muutub ka tema koostamise protsess. Mida demokraatlikum, seda pikem.

Küsija: *Kas siis on standard kvaliteetsem kui nii palju arvamusi on arvesse võetud?*

Vastaja: Jah, tavaliselt on. Kui standardid ananvad vastuse võimalikult paljudele küsimustele, tänu diskussioonile, siis ta on kvaliteetsem.

Küsija: *Kas standardiloome protsess võib olla poliitikast mõjutatud?*

Vastaja: Igas riigis on erinevad huvigrupid ning neil on erinevad võimalused lobitöö tegemiseks. Kui suures riigis võetakse IFRS vastu ning äriühingonnal ei ole otsest mõju standardi vastuvõtmise takistamiseks või muudatuste sisse viimiseks, siis mõnes väiksemas riigis, kus ettevõtjatel on piisavalt suur sõnaõigus ning neile ei meeldi teatud teemad standardites, siis nad „lobistavad“ oma riigi valitsuse ära ja nii ei saagi globaalseid standardeid kunagi olema.

Küsija: *Millised on tähelepanekud standardilooime tulevikusuundades või kuhu poole standardid liiguvad? Standardite põhilised arengusuunad?*

Vastaja: Vastavalt olukorrale majanduses liiguvad kaasa ka standardid. Tegeledes tagajärgedega, õppides minevikuvigadest, näiteks finantsinstrumentide standard, tahab parandada varem tehtud vigu. IAS 39 töötab, kuid mitte piisavalt hästi, ta ei ole piisavalt läbipaistev, sellepärast IASB koostab IFRS 9. Samas, kui vaadata IASB koosseisu ning mõelda erinevatele huvigruppidele, kes standardite koostamises osalevad, kasvõi eri riikidele, siis need huvigrupid koosnevad erinevate majandussektorite, audiitorbüroode ja teadlaste kogumist. Tavaliselt on keegi grupi liider, temal on fookuses teatud teemad, liikmetel on jälle omad teemad ning siis otsutatakse, kuidas mingi muudatus või uuendus standardisse jõuab. See kuidas huvigrupi sümbioos parasjagu toimib, seda ei oska kunagi ette aimata. Minu avates on kujunemas paremini või eesmärgipärasemalt kasutatavad standardid. Kui vare oli ainult Suur IFRS, mis on sisuliselt loodud börsiettevõtetele, või kõigile ettevõtetele, kes peavad investorite jaoks olema superläbinähtavad. IFRS ei ole mõeldud ettevõtetele, kes tahavad olla rahvusvahelised ja läbipaistvad. Seda läbipaistvuse detaili ei ole tavalisel ettevõttel vaja. Näiteks kui firma otsib aktsionäri välismaalt või tahab saada laenu välismaalt, siis tal ei ole vaja seda detailsust, mis on vajalik börsiettevõtetele.

Mina: *Kas Te mõtlete avalikustamise poolt?*

Vastus: Just, avalikustamist. IASB andis välja SME ja see lihtsustab asju hästi palju. Eestis on olukord võrreldes teiste riikidega pisut erinev. Eesti ütles, et SME on meie GAAP-i alus. Praegusel ajal ei oskakski võrrelda, kui ettevõtte, kes koostab aruandeid SME järgi ja eelnevalt koostas näiteks Eesti Hea Tava järgi, siis kui palju tema koormus kahanes või ei kahanendud, aga lihtsustas ta kohe kindlasti.

Mina: *Kas võrreldas suure IFRS-ga?*

Vastus: Jah võrreldes suure IFRS-ga. Näiteks SME-s on finantsinstrumente puudutavad asjad sisuliselt välja jäetud, võib olla mingi baasmõõtmise asjad on sees. Lisaks ei ole SME-s segmendiaruandlust ja on ära võetud teatud arvestuspõhimõtete valikud. Kui ühte asja võib mõõta erinevalt, siis meetodeid on vähendatud. Kasutajale on lihtsam, kui on konkreetne mõõdik või meetod ette antud. Kui standardis on meetodite valik, siis arvestuse seisukohalt tuleb valikut põhjendada. Miks just see konkreetne valik, kuidas see on sobivam kui teine ja kui soovid eelnevat valikut muuta, siis tuleb jälle põhjendada. SME on väiksematele ettevõtetele lihtsam. SME võimaldab halduskoormuse

mõistlikumat jaotust. Ettevõtted, kes koostavad IFRS aruandeid, siis nede aruannete koostamine läheb kogu aeg keerulisemaks, eelkõige finantssektoril. Samas see ei tulene ainult IFRS-st vaid Euroopa keskpangast ja ESMA-st ning kõikidest lisainstitutsioonide nõuetest, kes võtavad IFRS-i Euroopa Liidu siseselt tõlgendada. Nende tegevustega kaasnevad ettevõtetele lisategevused, mis on kohustuslikud.

Küsija: *Kas lisakoormus pankadele võib olla tingitud sellest, et pangandussektor süüdistas finantskriisis IFRS-i, kuna standardid võimaldasid manipulatsioone finantsandmetega? Kas sellest tuleneb suurem avaliksutamise nõue?*

Vastus: Mina ei julgeks sellele süüdistusele kuidagi alla kirjutada. Nii vanasti, kui ka praegusel ajal räägivad standardid sellest, et kõiki tehinguid tuleb kajastada võimalukult õiglaselt. See, kuidas mõned pangad võtavad ja ütlevad, et nende jaoks on üks asi õige ja teine vastupidi, on panga hinnang. See ei ole standardi süü, et pangad valesti õiglast väärtust hindasid. Nüüd on küsimus võimalikest tõlgendustest, millele kindlasti aitab kaasa IFRS 9 just pankadele. Standard aitab täpsemalt määratleda, missugused on aktsepteeritavad viisid, selle õiglase väärtuseni jõudmiseks. IAS 39 ütleb, hinda tuleviku rahavoogusid ja hinda kas on aset leidnud mingisugune kahjusündmus või mitte. Kuidas hinnata, kui pangal on näiteks miljon laenulepingut? Väga raske. Nüüd tuleb appi IFRS 9, mis annab ette täpsema relemendi, aga samas ta kahandab arvestushinnangute tegemise subjektiivsust, aga paneb rohkem konteksti. Ma arvan, et IFRS 9 on majanduskriisi tagasiside tulemus. Jõudu pankadele! Nemad maksavad miljoneid, et vastavat arvestusmudelit koostada ja vajalikke andmeid oma laenuportfellist saada. Lõpuks tehakse mudeli alusel arvutus ja näiteks üks kanne kvartalis. Ettevõtted teevad väga palju erinevaid arvestushinnanguid ja need ei ole kunagi 100% täpsed, sest need on ju hinnangud ning see on normaalne. See, kas ettevõtte paneb hinnangutega täppi 90% või 0%, see juba toetub hinnangu andja kompetentsile. Kui ei ole piisavalt kompetentsi, siis standard ei saa selles süüdi olla.

Kuhu poole liigub standardite areng? Minule meeldiks, kui mõned standardid kaoksid ära, sest kogemuslikult võin öelda, et need ei ole aruannete koostajatele kasulikud. Kui standard oleks kasulik, aga võibolla ma ei ole näinud selliseid ettevõtteid, kelle puhul, kui teha näiteks segmendiaruandlust, siis see oleks kellelegi kasulik. Kui näiteks Ameerikas on suur korporatsioonid ning seal tehakse segmendiaruandlust ja seal on suured tehased, mis toodavad sarnaseid tooteid. Eestis ei ole taolisi ettevõtteid näinud,

segmendiaruandluse standard ei ole kellelegi kasulik - tühine. Võibolla on standardite kasulikkuse inventeerimine hea mõte? Tegelikult enamuses osas turg dikteerib standardite muudatsute ja uuenduste vajaduse, seadusanjad ka muidugi. Vastavalt sellele, milliseid apsakaid ette tuleb, seejärel neid hakatakse lahendama läbi läbipaistva aruandluse. Järgmine krahh on ees, vaatame millise järeldused ning järgmised mõjukad standardimuudatused see endaga kaasa toob. Põhimõtteliselt sündmused globaalsel finantsturul tingivad standardite muudatuste vajaduse.

Kahju, et IASB ja FASB-i koostöö katkes. Kõik audiitorid arvavad, et IFRS ja US GAAP-i ühildamises oleks kasu maailma majandusele. Minu arvates ei ole IFRS ja US GAAP omavahel väga erinevad, tegelikult on võimalik isegi paralleelle luua, vaatamata sellele, et ühed on printsiibi- ja teised reeglipõhised. Oma kogemusest võin öelda, et kui vanasti ei olnud audiitorbüroode IFRS tõlgenduste raamatuid nagu praegusel ajal, siis kui neid ei olnud ja ma ei leidnud IFRS-st vastust, siis ma läksin US GAAP-i ja leidsin sealt vastuse. US GAAP-s on erinevad olukorrad detailideni läbi mängitud. Nii, et IFRS ja US GAAP ei ole nii erinevad, et mitte ühilduda. IFRS ja US GAAP-i ühildumine oleks suur võit maailma majandusele. Näiteks USA või New Yorki börsil noteeritud ettevõtted koostavad aruandeid US GAAP-i alusel ja IFRS alusel samuti. Mida see siis tähendab? Kui palju börsiettevõtteid aruannete koostamiseks ressursse kulutavad? Ebamõistlik.

Viimase 10 aasta jooksul reguleeriti ära finantsinstrumendid. Näiteks IFRS 9 on finantssektoris hästi suur edusamm. Järgnevalt võetakse vastu uus rendistandard, see on samuti suur progress. Rendistandardi koostamisele on kulutatud väga palju aega, aga samas selle aja jooksul on ettevõtetel antud võimalus oma arvestust vastavalt muuta. Esiteks suurendab rendistandard ettevõtete halduskoormist, nad peavad eraldi sisse seadma rendilepingute arvestuse. Mina arvan, et uus rendistandard on väga hea. Kui natukene spekuloida ja mõelda stsenaariumile, et Eesti Tavassee kirjutatakse IFRS 16 sisse. Mis siis muutuks? Eesti riigiettevõtteid ei tohi kajastada kapitalirendi lepinguid ning sellepärast kajastavad teadlikult kasutusrendi lepinguid, eeldan, et isegi siis, kui sisuliselt on tegemist kapitalirendiga. Paneme need kaks asja kokku ning kõik, mida Eesti riik rendib ühel või teisel moel, tuleb kajastada D vara K kohustis. Kuidas käitub Eesti riigi võlakoormus, mille üle ollakse tohutult uhked? Ma arvan, et võlakoormus tõuseb olulisel määral. Arvan, et uus rendistandard on väga kasulik. Kui aruanne on koostatud uue standardi järgi, siis näeme adekvaatset pilti ettevõtte, kohustiste suuruselt. Ma kardan, et

RTL ei muudeta, see on kuidagi poliitiliselt vastunäidustatud. Samas kui IFRS 16 jõustub, siis oleks päris huvitav Eesti riigi võlakoormus välja arvutada.

Küsija: *Millised on standardiloome kordaminekud ning ebaõnnestumised?*

Vastaja: Mina arvan, et IASB peamine kordaminek on IFRS for SME väljatöötamine. Suur kordaminekud on see, kui suudetakse kokku leppida mingites uutes kontseptsioonides. Näiteks uus rendistandard või uuendatud müügitulu standard on IASB suur töövoit. Muudatused tagavad standardite progressi ja elu. IFRS 13 on ka suur õnnestumine õiglase väärtuse arvestuses. Standard annab oluliselt parema tõlgenduse, õiglase väärtuse definitsioonile, on konkreetsem ja parem. Kellelegi ei tule kasuks, kui standardid ei arene ega muutu vastavalt ajale.

Küsija: *Mis on standardite arengute peamised taksitused (uute väljatöötamisel ja rakendamisel)?*

Vastaja: Täiesti häbiväärne on, et aastaid ei ole suudetud lõpuni välja töötada IFRS 4, mis reguleerib kindlustusi. Kui töös on projekt, mis ei saagi kunagi valmis, siis on küsimus selles, kas seda teevad ebakompetentsed inimesed või tõesti mis kindlustuse standardis viltu on? Kas leiutatakse mingit imemudelit? Kui IASB arvab, et kõik küsimused ei ole lõplikult vastust saanud ja seda juba aastaid, siis ilmselgelt ainult teoreetilisel pinnal lõplikku vastust ei leitagi. Standard tuleks vastu võtta ja rakendamise praktika järgi saab viimased kitsaskohad likvideerida ja vastavalt standardit parendada.

Küsija: *Miks standardeid muudetakse?*

Vastaja: Standardeid muudetakse selleks, et paremini vastata ühiskonna vajadustele. Lisaks uued standardid ja standardite muudatused annavad tööd konsultantidele, mis omakorda elavdab majandust. Praktikas ei ole situatsioon, kus kõik osapooled on rahul. Standardid ei saa muutumatult seista, sest ühiskond ja majandus muutuvad. Kahjuks peab tõdema, et mõned punktid standardites on küll nii öelda „pastakast imetud“.

Küsija: *Kuidas standardite muudatused ja uued standardid on audiitorite tööd ja auditeerimise protsessi mõjutanud?*

Vastaja: Tööd on rohkem. Meie büroos on töö on rahvusvaheline. IFRS tõlgenduse või muudatuse asjus saab pöörduda vastava töögrupi poole konsultatsiooniks või diskussiooniks. Eestis lahendadme valdavalt lihtsamaid küsimusi, võttes paralleele Eesti GAAP-st. Tegeledes rahvusvahelise ettevõttega on tarvis ka rahvusvaheliselt konsulteerida. Rahvusvaheline suhtlus intensiivistub igapäevaselt. Audiitorkontrolli seisukohast tuleb rohkem dokumenteerida ning erinevaid analüüse läbi viia. Ühesõnaga tööd on rohkem.

Auditeerimisprotsess on mahukam ja keerukam ning võtab rohkem aega ja kindlasti on see kliendile kallim. On ju suur vahe, kas kontrollida põhiaruandeid ja 15 lisa või põhiaruandeid ja 25 lisa, see on suur töömahu vahe.

Küsija: *Kas meil kunagi on ühtsed üleilmsed standardid?*

Vastaja: Kas meil on midagi, mis on igal pool maailmas ühesugune? Globaalsed standardid oleks siis esimene asi. Ma arvan, et meil ei ole kunagi ühtseid globaalseid standardeid.

Küsija: *Mis on IFRS for SME standardi loomise tagamaad. Mis tingis IFRS for SME vajaduse?*

Vastaja: SME võimaldab halduskoormuse mõistlikumat jaotust VKE-dele.

Küsija: *Miks Euroopa Liit ei võta kohe standardeid vastu, peale nende välja töötamist?*

Vastaja: Kahjuks ei oska täpselt öelda. IASB ei ole Euroopa Liidu alluvuses ja Liit tahab enne standardite vastuvõtmist veenduda, kas see üldse Liidule sobib. Lisaks võib olla mängus ka võimu näitamise aspekt.

Küsija: *Kas standardeid saab igal pool üheselt rakendada? (kultuurilised ja poliitilised erinevused, arengumaad, korruptsioon)*

Vastaja: Võiks ju saada, aga praktiliselt on rakendamises kindlasti mingi vahe. Ma arvan, et üks suurimaid mõjureid on IFRS alane pädevus või pigem selle puudumine. Suur tähtsus on ka vastava riigi audiitorkontrolli tasemel. Need on vast kaks põhitegurit, mis mõjutavad standardite ühest rakendamist eri riikides.

Küsija: *Kas IFRS on keeruline ja kulukas rakendada?*

Vastaja: See sõltub ettevõtte tegevusest. Kui ettevõttel on vaja teha andmeanalüüsi või majandustehinguid tükeldada, siis on kindlasti kallis ja keeruline. Ettevõttel peab olema vastav tarkvara, mis võimaldab saada finantsinfot erinevatest vaatenurkadest, reaajas, tagasiulatuvalt ja tulevikuproгноosina. Kallis? Kindlasti on vaja inimest, kes on koolitatud ja oskab IFRS alast arvestust. Lisaks on vaja süsteeme ja protsesse, mis aruandlust toetavad.

Küsija: *Kas peale IFRS kasutuselevõttu on ettevõtete raamatupidamise kvaliteet paranenud?*

Vastaja: Defineerige kvaliteet.

Küsija: *Kvaliteedi all pean silmas seda, et ettevõtted oskavad oma finantstulemusi arusaadavamalt kajastada, et sellest oleks kasu erinevatele aruannete tarbijatele.*

Vastaja: Ma arvan, et on küll paranenud. Vastav kompetents ei tõuse muidugi hüppeliselt, see tuleb aja jooksul. Kõige tavalisem, näiteks üleminekul Eesti GAAP-lt IFRS-le on see, kui Eesti GAAP-s on mingi küsimus reglementeerimata, siis näiteks audiitori seisukohast ei

ole seal konkreetset paragrahvi kliendile ette näidata, mis tal on täitmata. IFRS-s leiad kindlasti vajaliku paragrahvi. Näiteks meie klientidest kõige viimane Eesti GAAP-lt ülemineja oli XXX. Ettevõtte läks 201X. aastal börsile, 201Y. aastal registreerisid ennast pangana, enne seda oli tavaline ettevõtte ja rakendas Eesti GAAP-i. Pangana hakkasid IFRS rakendama ja esimene ülemineku aruanne, 201Y ja 201X aruanded näitavad ära, kui palju oli tarvis algsaldosid korrigeerida, intressiarvestust, allahindluseid, tüürettevõtete kajastamist, firmaväärtuse testimist ja palju muud. Muudatused ja korrigeerimised puudutasid põhimõtteliselt ettevõtte kõiki valdkondi. Lisaks, kui Eesti GAAP alusel oli 15 lisa, siis IFRS alusel oli 201X. aasta aruanne 100 lehekülge pikk. Aruande tarbimiseks tuleb osata seda lugeda.

Küsija: *Kas aruande mahukus on kvaliteedi näitaja?*

Vastaja: Ei, kindlasti mitte. Kvaliteet oleneb eeskätt avalikustatud info kvaliteedist ja lugeja pädevusest. Kui inimene ei oska aruannet lugeda, siis ta ei oska ka lühikest aruannet lugeda. Aruane läbipaistvuse hulk kasvab tänu lisadele. Audiitoritel on alati küsimus, kes oskab neid aruandeid lugeda? Kui audiitor panustab aruande lugemisele oma parima teadmise, ta on selleks aastaid treeninud ja siis kõrvutada pädevust näiteks investoriga. Investorile ei pruugi teatud nüansid aruandes midagi öelda, mis samal ajal audiitori jaoks on aasta töövõit.

Küsija: *Kelle jaoks avalikustatakse aruande info ja lisad, kui pädevad aruannete tarbijad on audiitorid ja heal juhul koostajad ise?*

Vastaja: See on huvitav tõesti. Teoreetiliselt on aruanded mõeldud teadliku kasutaja jaoks majandusotsuste langetamiseks. Audiitorite eesmärk on, et aruandes oleks kõik tähtis info olemas. Teadlikult ei tohi ühtegi infokildu aruandest välja jätta. Omaette küsimus on, kas aruande tarbija leiab vastava info üles või mitte ning kas see talle midagi tähendab. Seda ei saa audiitor kahjuks kuidagi juhtida. Paralleelina toon näite. Ennem, kui inimene avab endale investeerimiskonto, peab ta täitma küsimustiku, kui pädev kasutaja ta on. Kahjuks audiitor sarnast testi aruannete kasutajatele teha ei saa. Tänu sellele ei saa ka eeldada või aimata, kas investor oskab aruannet lugeda ning näeb seal mingit ohu märki, kui näiteks aruande koostaja kirjutab, et ta on pank ning andis välja 250 aktsia optiooni kolmandatele isikutele. Samas, kui vastavat infot ei ole avalikustatud, siis on see ilmselge petmine. See ongi dilemma. Igatahes on info avalikustamisega lugejale võimalus antud. Samas ma arvan, et ettevõtetel, kelle ei ole avalikke investoreid ja koostavad IFRS

aruandeid täismahus, siis nemad täielikult raiskavad oma resursse, samas neid ettevõtteid on.

Küsimaja: *Kas ettevõtted koostavad IFRS aruandeid seetõttu, et neil on ärid eri riikides ning soovivad aruandeid võrrelda ja konsolideerimist lihtsustada?*

Vastaja: Grupi ettevõtete võrreldavuse jaoks on olemas arvestuse süsteemid ja konsolideerimisprogrammid. Tänapäeval enamusel rahvusvahelistel ettevõtte on link tarkvarasse. Vanasti võis see küll sellepärast olla?

Küsimaja: *Kas asi võib olla prestiižis?*

Vastus: IFRS on prestiiži asi pigem slaavi juurtega ettevõtetes. Nendel peab kõik asi kallis ja üle võlli olema. Mõndade ettevõtete puhul on see tõenäoliselt vana aja taak. Näiteks kui vanasti ei suudetud seletada, et Eesti Hea Tava tuleneb IFRS-st, siis täna on selleks ilmselge link loodud. Regulaatiivselt, tegelikult ei ole mingit põhjust IFRS aruannet koostada.

Küsimaja: *Miks Eesti ei lähe üle IFRS põhisele arvestusele?*

Vastaja: Miks Eesti võttis aluseks SME ja kirjutas sellest omad juhendid? Kahjuks seda ma ei oska öelda miks. Eesti GAAP-s on mõned punktid, mis ei kattu SME-ga ning teatud teemad kirjutati veel juurde, näiteks Eesti tulumaksu tõlgendus, mikro-, väike- ja keskmise suurusega ettevõtete tõlgendus ning veel mõned erikäsitlelused, mida Eesti Raamatupidamise Toimkond tahtis ise adresseerida, näiteks kinnisvarainvesteeringute hindamine. SME ütleb, et ainult õiglasest väärtuses, aga Eesti GAAP ütleb, et kui ei ole mõistlik õiglasest väärtuses hinnata, siis võib ka soetusmaksumus kajastada. Võib olla proovitakse SME-d veelgi lihtsustada.

Küsimaja: *Kas IFRS osaline kasutuselevõtt ja riigiti modifitseerimine risustab IFRS-i ja pärsib standardite arengut?*

Vastaja: Võib olla tõesti, aga samas peab ettevõtete halduskoormusesse ka mõistvalt suhtuma. Ago Vilu käest peaks küsima, miks SME ei tulnud tervikuna üle, seda oles küll väga lihtne teha olnud. Ausalt öeldes ei oska ma seda kommenteerida. Võibolla eestlastel peab alati mingi oma „asi“ olema.

Küsimaja: *Kuidas on auditeeritavate ettevõtete finantsaruannete kvaliteet paranenud?*

Vastaja: Tegelikult sõltub see konkreetsest ettevõttest, üldistada ei oskaks. Ettevõtted, kes on juba aastaid IFRS aruandeid koostanud või kellel on tugev kontserni IFRS funktsioon taga, nendel on väga head aruanded. Samas mõni ettevõtte teeb siin põlve otsas ja aruanne on

selline, et ei kannata lugemist. Üldistada võib nii, et mida aast aedasi, mida kauem inimene praktiseerib, seda paremaks aruanne läheb. Kui ettevõtte tegevus on stabiilne, siis võtab aruande koostamine vähem aega. Kui tegemist on areneva ettevõttega, siis võtab aruande koostamine palju aega. Näiteks ühel aastal on pank, teisel aasta kuulutab välja aktsia optioonid, kolmandal aastal lisandub veel midagi uut, näiteks ostab väärtapberi portfelli. Põhimõtteliselt, kui äritegevus muutub igal aastal, siis peab kõiki tegevusi ja mõjureid kirjeldama edasi- ja atagasiulatavalt.

2018. aastal jõustub uus rendistandard, IFRS 9 ja uus müügitulu standard. Standardid muutuvad kogu aeg, mingid aspektid tulevad juurde. Standardite rakendajad peavad muutused oma raamatupidamises lahendama, implementeerima ning vastavalt ka aruanded koostama.

Oluline aspekt, mis kujundab IFRS imagot on see, et konsultandid müüvad IFRS konsulteerimise teenust. Konsultantide ülesanne on kliendile selgitada, et IFRS on keerukas ning nad ei saa selle rakendamisega üksinda hakkama. Kahjuks taolise kuvandiga võetakse finantsinimeselt ära positiivselt vihane motivatsioon, et ta saab ise hakkama. Jah, see võetakse standardite maniekujundusega ära. Kui ühiskond ütleb, et IFRS on raske, siis konsulteerimise teenus on üks kindel koht, kus sõnum tuleb läbi, miks on raske.

Küsija: *Mis võiksid olla need kvaliteedi mõõdikud, mille järgi arvata, et aruanded on läinud kvaliteetsemateks?*

Vastaja: Kvaliteedi mõõdikud? Kui minnakse (väidetavalt) üle IFRS-le, aga aruanne jääb põhimõtteliselt samaks nagu Hea Tava järgi koostatud, siis kindlasti ei ole kvaliteet paranenud. Kui muuta aruandel pealkiri ja arvestuspõhimõtete sissejuhatust, siis see ei tähenda veel, et aruanne on koostatud IFRS-le vastavalt. Kui see on ainuke muutus, siis tegelikult sisulist muutust ju toimunud ei ole, see on kindel. Teistpidi, mille järgi vaadata, et aruanded on kvaliteetsemad?

Küsija: *Kas üheks mõõdikuks võiks olla märkusetu audiitori järeldusotsus?*

Vastaja: Kujutad ette, et meil oleks mõni börsiettevõtte või pank, kes lubaks endale märkusega audiitori järeldusotsust? Täiesti lubamatu. Lõpparuandes ei ole muidugi näha, kui pikk on olnud tee selleni, et jõuda märkusetu lõpparuandeni, aga kui aruanne avalikustatakse, siis ta ei ole märkusega.

Küsija: *Aga ettevõtted kes ei ole börsil?*

Vastaja: Meie büroos töötame kliendiga nii kaua, kuni saame anda märkusteta otsuse, muidugi kui klient tahab koostööd teha. Samas, kui aruande esitlusviisis on mingi jäme viga või on mõõdetud valesti, siis loomulikult tuleb märkus. Vähemalt minu jaoks, audiitori puhas järeldusotsus ei ole mitte kvaliteedi etalon vaid aktsepteeritavuse näitaja. Kui aruanne ja eriti IFRS oma, on selgsti loetav, sisaldab adekvaatset narratiivi, kui seal on lisa, kus on selgitatud millega täpselt tegemist on, mitte lissasse ei ole punnitatud kolm lühilauseid vaid on selge analüüsiv seosega jutt. See on hea aruanne, loed ja saad aru. Aruanne on kvaliteetne, kui lisa ei ole tehtud lisa pärast vaid seal on sisulised selgitused. See oleks unistuste aruanne.

Küsija: *Miks ettevõtted ei koosta aruandeid korralikult? Kas ei viitsi või koostajad ei ole pädevad?*

Vastaja: Tihtipeale ei saa ettevõtted aru lisade vajalikkusest. Suures IFRS-s on palju selliseid punkte, mis ei anna aruande lugejale infot ettevõtte kohta juurde. Näiteks, kui Eesti ettevõttel on üks välismaine aktsionär, siis aruande koostaja ei saa aru, miks ta peab mingit bulletäni kirjutama. Miks peab õiglaseid väärtuseid kolme tasandisse jagama. Sellel infol ei olegi tegelikult väärtust, kui ettevõttel ei ole avalikke investoreid. Ma saan sellest täiesti aru, et kui teha asja mittemillegi pärast, siis tulemus ongi selline punnitatud.

Küsija: *Kuidas on informatsiooni avalikustamine ajas muutunud?*

Vastaja: Üldiselt avalikustatakse aina rohkem informatsiooni.

Küsija: *Millest tingituna?*

Vastaja: Peamiselt tuleneb normatiivide nõuetest, lisaks tekib käsitluse tõlgendusi juurde. Näiteks maailmas tekib mingisugune situatsioon, leiab aset mingi sündmus. Küsimus on, kas peaks avalikustama või mitte? Standard pole võib olla alati üheselt mõistetav. Kui toimub sündmus, kas IASB võtab selle töösse, et lahendada? Kas sellest tuleb mingi vaheprojekt? Tegelikult igal aastal tulevad uued täiendused standarditele. Standardite muudatused ja täiendused on abivahendid aruannete koostajatele ja audiitoritele, et standardeid oleks võimalik täpsemalt rakendada ning selle tagajärjel valmiks arusaadavamad aruanded. Muidugi tähendab see ka suurema infohulga avalikustamist. Igal aasta meie ettevõtte toodab IFRS *checklisti*, kus kõik nõuded on järjestatud. Igal aastal koostatakse uus ja ma ei ole täheldanud, et neid nõudeid oleks vähemaks jäänud, pigem vastupidi,

avalikustatava info hulk ajas suureneb. Ma ei tea ühtegi küsimust, mis oleks ära kadunud, ikka tuleb neid juurde.

Küsija: *Kas IFRS printsiibipõhine lähenemine võib soodustada manipulatsioone finantsandmetega? Kas sellist situatsiooni on praktiks täheldatud?*

Vastaja: Jah, saab küll, aga igal pool saab manipuleerida. Ma ei tea valdkonda, kus ei saa manipuleerida. Näiteks kaks kõige lihtsamat asja: raha ja kapital. Isegi seal on võimalik igasuguseid asju teha. Kahjuks olen korduvalt näinud, *how to cook the books*.

Küsija: *Kas IFRS põhised aruanded on investoritele informatiivsemad ja läbipaistvamad ning seetõttu ka IFRS kasutavad ettevõtted investorile atraktiivsemad?*

Vastaja: Vastus on jah, kui oskad lugeda, siis saa saad aruande sisust aru. Kogenud audiitoril on väga raske panan ennast tavalise investori kingadesse, sest audiitor loeb finantsaruannet ja see kas ütleb talle kõik või mitte midagi. Kui investor kohtub mittemidagi ütleva aruandega, kas ta oskab sellega midagi peale hakata? Ma ei tea, aga see on pigem ametist tulenev järeldus.

Küsija: *Majanduskriisi mõju IFRS-le. Kas IFRS on majanduskriisis süüdi?*

Vastaja: IFRS ja IASB ei saa vastutada selle eest, et pangandusasutused ei täitnud neile sätestatud finantsregulaatorite nõudeid. Kui IFRS 13 oleks olnud olemas 10 aastat tagasi, kas siis pangad oleksid vähem laenanud? Ma arvan, et ei oleks. Kas kõik finantspettused, mis on krahhini viinud oleksid olemata olnud? Ma arvan, et ei oleks. Need olid ju kuritahtlikud otsused, mitte IFRS-st tingitud. Paljud ettevõtted ja pangad ei koosta aruandeid ainult IFRS järgi vaid annavad aru oma ala regulaatoritele. Näiteks pankadel on REP-d, selle alusel otsustatakse kas pangaga on hästi või ei ole, mitte IFRS aruande järgi. Isegi võiks küsida nõnda, et miks peavad üldse pangad tegema IFRS aruannet, kui neil on olemas REP ja Euroopa Keskpanga mudelid, mille järgi nende jätkusuutlikkust hinnatakse?

Küsija: *Kas õiglase väärtuse arvestust kuritarvitati?*

Vastaja: Kindalsti manipuleeriti, eriti kui finantsnäitajad olid juba väga halvad. Viimase ölekõrrena kasutati legaalseid meetmeid olukorra parandamiseks. Samas annab õiglasest väärtusest kajastatud asjad õigema pildi.

Küsija: *Mida Te arvate IASB-st kui organisatsioonist, kui finantskriisi ajal muudeti standardit kolme päevaga?*

Vastaja: IASB-d muidugi survestati, aga ma arvan, et lõpuks nad langetasid õige otsuse ja muutsid standardi erakorraliselt kiiresti. Kes teab, kui hulluks oleks olukord läinud, kui vastavaid

muudatusi ei oleks tehtud. Vaevalt et ulatuslikud pankrotid kuidagi majanduskriisi paranemisele oleksid kaasa aidanud.

...transkriptsiooni lõpp

Lisa 3. Intervjuu audiitoriga C, transkriptsioon

Intervjueeritav: audiitor C

Interjuu toimumise aeg: 04.04.2017

Küsija: *Kas standardite koostamise protsess on liiga pikk, lühike, paras?*

Vastaja: Kindlasti on läinud standardite koostamise protsess aastate jooksul pikemaks, aga ma arvan, et see tuleb sellest, et nõuandjaid, huvigruppe ja kommenteerijaid, kes saavad osaleda standardite koostamise protsessis on rohkem. Mida enam riike võtavad kasutusele IFRS, seda enam riike tahavad ka sõnaõigust saada, mis teebki standardite koostamise protsessi pikemaks. Kas protsess liiga pikk? Sellele on keeruline vastata. Mõned standardid võetakse kiiremini vastu, mõned aeglasemalt, näiteks IFRS 16. Keskmine aeg varieerub mõnest aastast kuni aastakümneteni. Osaliselt on see pikem protsess ka natukene ettevõtjasõbralikum, et neil on aega ennast muudatustega kurssi viia. Ettevõtteid ise standardite koostamise protsessi ei jälgi, nende jaoks on standard olemas siis, kui see on vastu võetud. Vastuvõtmise hetkest jääb ettevõtjale tavaliselt kolm, kuni neli aastat, et vaadata ja mõelda, kuidas uut standardit või standardi muudatusi praktikas rakendada. Loomulikult on mõned väga spetsiifilised standardid, näiteks kindlustuslepingud, mida peavad kindlasti kindlustusettevõtjad nõustama, sest see on nii spetsiifiline valdkond. Ettevõtetele on kasulik, kui rakendamise aeg on pigem pikem, kui lühem.

Küsija: *Kas standardiloome protsess võib olla poliitikast mõjutatud?*

Vastaja: Mingil määral kindlasti on. Eks see ole ajalooliselt kujunenud, et on mingi hulk inimesi, kes arvamust avaldavad ja kelle arvamust võetakse rohkem kuulda. Väga paljud asjad tänapäeval on poliitikast mõjutatud, sest isegi, kui seesama rahastus sõltub nendest samadest ettevõtetest, organisatsioonidest ja inimestest, kelle jaoks neid standardeid koostatakse. Lobitöö on igal pool, standardid ei ole siinkohal kuidagi erakordsemad.

Küsija: *Kas standardiloome organisatsioonide rahastajatel on suurem võimalus standardite koostamist mõjutada?*

Vastaja: Ei päris nii see ka ei ole. Õnneks, on huvigruppe, kes standardite koostamisega tegelevad päris palju, aga kindlasti tehakse lobitööd kuskil kõrgemal tasandil ja tahetakse suunata standardite koostamist mingis valdkonnas.

Küsija: *Millised on tähelepanekud standardiloome tulevikusuundades või kuhu poole standardid liiguvad? Standardite põhilised arengusuunad?*

Vastaja: Hetkel kõik ootavad 2013. ja 2015. aastal vastu võetud uute standardite järgi koostatud aruandeid. Hiljuti need standardid jõustusid ning ettevõtted pidid neid rakendama IFRS 10, 11 ja 12. Need käsitlesid hästi palju konsolideerimist, kontrolli ja informatsiooni avalikustamist, juhul, kui ettevõttel on investeringuid erinevatesse ettevõtetesse või kui mul on näiteks tütaretevõtte, kus ma oman kontrollivat osalust, aga lisaks on veel olemas vähemusosalus. Nad käsitlesid hästi palju seda, et kuidas määrata, kas ma kontrollin ettevõtet või mitte ja hästi palju tuli lisanõudeid lisainfo avalikustamiseks aastaaruandes. Need on siis need viimased suuremad muudatused, millega ettevõtted on pidanud silmitsi seisma.

2014–2016 on olnud väiksemaid standardite muudatusi, igal aastal tehakse standardites väiksemaid või suuremaid uuendusi, muudatusi, selgitusi. Hetkel kõik ettevõtted ootavad ja 2017. aastal jõuliselt tegelevad ja peavadki tegelema, on see, et 2018. aastal jõustub uus müügitulu standard IFRS 15 ja 2019. aastal rentide standard IFRS 16. Lisaks 2018. aastal jõustub finantsinstrumentide standard, mis küll mõjutab rohkem finantsasutusi, näiteks pankasid, kui tavapäraseid ettevõtteid, kellel on näiteks nõuded kolmandate osapoolte vastu. Ma arvan, et IFRS 9 ja IFRS 15 on praegu kindlasti paljudele ettevõtetele suur väljakutse. Meie audiitorid aitavad klientidel hinnata, kuidas IFRS 15 võiks mõjutada müügitulu kajastamist järgmistel perioodidel. Uueks standardiks või standardi muudatuseks tuleb eelnevalt valmistuda. Nii ei ole võimalik standardi nõudeid täita, et näiteks 01.01.2018 hakkab standard kehtima ja siis 2019. aastal, kui 2018. aasta aruannet koostatakse, alles vaadatakse, kuidas 2018. aasta andmed uue standardi formaati mahuvad. Uuele standardile vastava info kokkupanek nõuab väga palju eeltööd. Tegevust tuleb alustada juba palju varem. Näiteks IT süsteemide võimaluste uurimisega, nende seadistamisega. Kuidas oleks võimalik aruande koostamise ajaks vajalik info kokku saada. IT süsteeme tuleb vajadusel ümber teha, et võimaldada vajaliku info kogumine. Kõige suuremad muutused viimase kümnendil on IFRS 9, 15 ja 16, need on kindlasti ka kõige suurema mõjuga.

Minu arvates on IFRS peamine kasutusel olev standardite kogumik maailmas. US GAAP on samuti suure osatähtsusega, aga see on peamiselt USA turu jaoks. Lihtsalt, kuna USA on nii suur, siis on ka tema GAAP maailmas teisel kohal. Sama hästi võiks mõelda, et suurte riikide omad GAAPid võiksid ka olla IFRS-ga konkureerivad. Kui välja arvutada, et kui palju ettevõtteid kasutab mingit kindla riigi GAAPi või IFRS, kas siis oleks ka US

GAAP endiselt teisel kohal? Ma mõtlen kohe tükide arvu? Sama hästi võiks ju ka Hiina teisel kohal olla? USAs on palju poliitilisi põhjuseid, miks nad ei saa IFRS-le üle minna. USA ei taha kõike võimu käest ära anda IASB-le, organisatsioonile, kes on küll rahvusvaheline, aga kelle osas ei ole täpselt teada, kellele ta allub või kes seda kontrollib. Peamine standardite kogumik maailmas on IFRS, mida aktsepteerivad paljud riigid. Vastupidiseid näiteid ma ei tea. Mis riigid veel aktsepteeriksid näiteks USA GAAPi või Hiina GAAPi? Ma arvan, standardite kasutusala mõttes praegu IFRS-l konkurente ei ole. IASB ja FASB-i koostöö oli teatud aastatel suurem ja IASB-l oli kindlasti väike lootus, et nad kas teevad FASB-ga ühised standardid või USA läheb IFRS-le üle. IASB-l ei läinud ootuspäraselt ja see on vast suurim põhjus, miks kahe organisatsiooni koostöö katkes.

Küsija: *Millised on standardilooma kordaminekud ning ebaõnnestumised?*

Kordaminek ning samas ka ebaõnnestumine võib olla ka huvigruppide arvamuste paljusus standardite koostamise protsessis, aga tänu sellele on ka head standardid. Kõik arvamused tuleb ju läbi töötada. Miks mingi standard ei saagi teoks on see, et ju ta polnud algusest peale kõige säravam idee ja võib olla praktikas sellist probleemi ei esine ja mõnda asja või valdkonda ei ole vaja üle reguleerida ning seetõttu kõike, mida arutatakse ei võeta vastu. Standardite kasutajate arv on kasvanud ning sellega seonduvalt ka inimeste hulk, kes arvamust avaldavad ja läbi selle on standardite koostamise protsess läinud pikemaks.

Küsija: *Kas on parem, kui osapooli on rohkem, kes tegelevad standardiloomega või vastupidi?*

Vastaja: demokraatlikust vaatevinklist vaadatuna on ikkagi nii, et kui on rohkem, siis on parem, siis peaksid standardid saama võimalikult objektiivsed ja mõistlikud. Samas ma ei eita, et kindlasti on teatud huvigruppide mõjud teatud standarditele.

Küsija: *Mis on standardite arengute peamised taksitused (uute väljatöötamisel ja rakendamisel)?*

Vastaja: Minu enda praktikas on põhiliseks kitsaskohaks informatsioon, kuidas standardit rakendada. Näiteks kõik rendid tuleb bilansis kajastada kapitalirendina. Selleks tuleb välja töötada enda jaoks see õige mudel või konkreetselt arvestusvalem, mille järgi hakata oma rendilepingute üle arvestust pidama. Teoorias on kõik ilusti standardis välja toodud, kuiva tekstina, aga keegi reaalselt peab mudelid ju välja töötama. Ettevõtted peavad ja on võimelised seda tegema, neil ei ole muud võimalust. Nad peavad standardit lugema ja selle järgi piltlikult öeldes näiteks rentide puhul excelsisse mingi mudeli koostama. Mis puudutab finantsinstrumente, siis finantsinstrumendid näiteks nõuavad

aga juba isegi tehniliste IT lahenduste väljatöötamist ja see on ettevõtete jaoks väga suur ja kulukas töö, eriti pankadele, näiteks IFRS 9.

Küsija: *Miks standardeid muudetakse?*

Vastaja: Näiteks IFRS 16 muudatuste kohta, olen kuulnud, et toleaeagne IASB esimees ütles, et ta tahab teha rentide standardi sellepärast ringi, sest tahab ükskord näha, et lennukid, millega ta iganädalaselt lendab oleksid kellegi bilansis üleval. Lennukid ei ole lennufirmade bilansis, sest nad ütlevad, et nad rendivad neid kasutusrendi tingimustel ning neid ei ole ka ettevõtete bilansis, kellelt lennukeid renditakse. Vastaspool ütleb, et me oleme need välja rentinud kapitalirendi tingimustel ja meil on ainult kapitalirendi nõue. Piltlikult öeldes, näiteks rentide standardi puhul, kaob ära kasutusrent. Varad tuleb kellegi bilansis näidata kui kapitalirenti, et näidata tõepärasemalt seda, mis on ettevõtte varad ja kohustised, et võtta need asjad kõik kuidagi bilanssi üles, see oli üks põhjuseid IFRS 16 tegemisel. IFRS 16 on ka üks kõige pikemaid projekte üldse. Rentide standardit hakati muutma 2000. aastate alguses ja nüüd 2019. aastal hakkab kehtima. Lisaks IFRS 15 muudeti väidatavalt selleks, et uus standard peaks olema lihtsam ning koondama endas kokku mitmeid teisi varasemaid standardeid IAS 11, 18, mõnde IFRICud. IFRS 15 peaks looma ühe mudeli, kogu müügitulu kajastamiseks, asendama senised mitmes erinevas standardis laialioleva informatsiooni. Lisaks andma selgemaid juhiseid, mida teha olukordades, kus müügituluga on seotud näiteks boonusskeeme, allahindlusi, muid lisatingimusi ja -tasusid. IFRS 15 on selleks, et tuua oluliselt rohkem juhiseid ühte standardisse ja koondada kokku üks müügitulu mudel, senise kahe kolme mudeli asemel, et muuta müügitulu arvestus lihtsamaks või selgemaks või rohkem reguleeritumaks. Kui võrrelda IASB ja FASBi standardeid, siis IASB ei ütle kunagi ette rahaliselt, et võta arvele vara n X väärtusest, seevastu FASB on palju rohkem reguleeritud, seal on täpselt öeldud mingitele asjadele ette kindlad väärtused ja summad. Näiteks IFRS 16 on ka üks väheseid standardeid, kus on toodud sisse rahaline summa või piirang. Näiteks, kui rendilepingute väärtus jääb alla 5000 dollari, siis neid võib arvestada lihtsustatud moel nagu kasutusrenti. Muidu tavapäraselt IFRS ju rahalisi väärtusi oma standardites ei sätesta.

Küsija: *Kuidas standardite muudatused ja uued standardid on audiitorite tööd ja auditeerimise protsessi mõjutanud?*

Vastaja: Uued standardid ja standardite muudatused mõjutavad päris palju audiitorite tööd. Näiteks Eestis on audiitoritel päris suur roll ka klientide koolitamisel. Kuna turg on hästi

väike ja meie turul keegi teine ei paku IFRS alast koolitust Eesti kohalikule kliendile eesti keeles. Audiitoritest on saanud ka natukene aruande koostajate koolitajad. Millised uued standardid on tulemas, millised on muutused, nende põhimõtted. Audiitorid saavad anda suuniseid, kuidas ettevõtte peaksid hakkama muutustega toimetuleksuks ettevalmistusi tegema. Seega muudavad standardite muudatused ja uued standardid audiitori tööd väga olulisel määral. Lõppkokkuvõttes peavad audiitorid pärast koostatud aruanded ise ka üle vaatama. Kui klient on uut arvestuspõhimõtet rakendanud, tuleb vaadata, kas ta on seda teinud korrektselt ja õigesti. Uutel standarditel ja standardite muudatustel on väga suur roll audiitorite töös.

Küsija: *Kas meil kunagi on ühtsed üleilmsed standardid?*

Vastaja: Ma arvan, et ei ole, nagu meil ei ole ka ühtset ülemaailmset Euroopa Liitu või Ameerika Ühendriike. Riikide piirkonnad, taustad, kultuurid on erinevad. Ühtseid kindlasti ei ole, sest Ameerika Ühendriigid ei ole kindlasti nõus oma GAAP-st loobuma, aga IFRS-l on potentsiaali ning juba on väga palju saavutatud. IFRS on rahvusvaheliselt aktsepteeritud standardi maine ja ka USA börsil noteeritud ettevõtte, kuigi nad teevad oma FASB-i, siis nad teevad väga sageli sinna kõrvale IFRS aruandeid, et investoritel oleks parem aruandeid lugeda ning nad saaksid ettevõttest parema pildi. IFRS jääb pikaks ajaks enim kasutatud standardiks. Praegu ei ole näha, et kellelgi teisel oleks ambitsiooni nii suuremahulisi standardeid arendada.

Küsija: *Mis on IFRS for SME standardi loomise tagamaad. Mis tingis IFRS for SME vajaduse?*

Vastaja: SME loodi sellepärast, et suur IFRS oli paisunud liiga suureks ja mahukaks üle 2500 lehekülge. Väiksele ettevõttele, kus ei ole tervet finantsosakonda, vaid ongi võib olla kaks, kolm raamatupidajat, siis kõikide IFRS nõuetega kursis olemine on ettevõtte jaoks väga koormav ja ajamahukas. SME loodigi selleks, et väiksematel ettevõtetel oleks lihtsam. IFRS for SME-s ei ole ka IFRS-le tavapäraselt defineeritud summaliselt, vaid jällegi ainult kvalitatiivselt. Lihtsustamine tingiski vajaduse IFRS for SME järgi, mis on suurusjärgus kordades väiksem, kui Suur standard, aga mis kätkeb endas samu häid tavadid, mis on olemas Suures IFRS-s, aga seda on lihtsam rakendada, sest avalikustamise nõudeid on vähem ja vähem, on ka valikuvariante, kuidas ühte, teist või kolmandat vara või kohustist kajastada. Variantide arv on viidud miinimumini, selleks et mitte tekitada segadust või väga palju erinevaid praktikaid, kuidas rakendada. Seda ei tea, kas SME oli edukas projekt või mitte, seda on keeruline hinnata. Euroopa Liit seda vastu ei võtnud,

Liidule see ei sobinud, sest pidasid seda ikkagi liiga keerukaks väikestele ettevõtetele. Euroopa Liidu arusaam väikeste ettevõtete aruannetest oli midagi veel lihtsamat ja lühemat. IASB kindlasti lootis, et Euroopa Liit võtab SME ka vastu, sest suur IFRS ju kehtib Euroopa Liidus. Mõte oli hea, aga kahjuks ei tea, kuidas see praktikas realiseerus.

Küsija: *Miks Euroopa Liit ei võta kohe standardeid vastu, peale nende välja töötamist?*

Vastaja: Euroopa Liidus on riike, kes tahavad säilitada seda näilikku kontrolli, aga ametlik versioon on see, et EL valitsemismehhanism ei luba aktsepteerida otse mingite teiste organisatsioonide poolt koostatud mingeid asju. Valitsemismehhanism nõuab seda, et me peame need standardid ise läbi töötama ja heaks kiitma, aga täna tegelikult ka on neid erisusi, mis on Euroopa Liidu poolt aktsepteeritud ja IFRS 9 jõustub, mis on ka Euroopa Liidu poolt vastu võetud, siis peaks vist äkki kõik standardid olema ka Liidu poolt vastu võetud. Siis IAS 39 vist jääb ainsana, kus on erinevused sees. See heakskiitmise protsess on teistes riikides ka, see ei ole ainul Euroopa Liidus. Kohalik valitsus peab kõigepealt standardid heaks kiitma ja vastu võtma, aga riigi tasandil on bürokraatiat vähem ja on võimalik kiiremini tegutseda, kui seda saab Euroopa Liidu tasandil teha. Sealt tekib viite aeg sisse, et miks standardi jõustamine nii kaua aega võtab. See ei ole Euroopa Liidu usaldamatus vaid pigem on küsimus suures bürokraatiamasinas.

Küsija: *Kas standardeid saab igal pool üheselt rakendada? (kultuurilised ja poliitilised erinevused, arengumaad, korruptsioon)*

Vastaja: Idee poolest peaks IFRS standard olema ikka standard. Minul endal teiste riikide, näiteks India või Austraalia standardite järgi koostatud aruannete kohta kogemus puudub ja siis näiteks võrrelda sinna kõrvale IFRS põhiseid aruandedi. Pigem sõltub ikkagi sellest, et millega ettevõtte tegeleb, mingid sama valdkonna aruanded võiksid olla sama nägu, aga see sõltub ka paljustki olulisusest. Näiteks 2016. aastal jõustunud materiality – olulisuse standard. Aruannetes peab ikkagi olema oluline info, see sõltub ka väga palju juhtkonna tõlgendustest, et mis siis on selline oluline informatsioon, mis tuleb avalikustatda. Ma olen näinud palju aruandeid, mis tegelikult on ebaolulist informatsiooni täis. Kui lähtuda ebaolulisusest, siis see on ka auditeerimisel oluline teema või valdkond. Võib olla ka nii, et on sama valdkonna aruanded, aga üks on 30 lehekülge ja teine 60 lehekülge pikk, see sõltub mida ja kui palju on lisasid, kus on kirjeldavat informatsiooni ja kui jutukas siis juhtkond täpselt on. Tegelikult on keeruline lihtsalt pikkuse järgi kvaliteeti hinnata, pigem

peaks ikkagi lähtuma asja sisust. Kuidas on põhilised asjad ja põhilised nõuded, mida IFRS nõuab aruandes kajastatud.

Küsija: *Kui IFRS põhiseid aruandeid koostatakse riikides, kus on hästi reguleeritud audiitorkontroll ja õiguslik pool, kas, siis on aruanded usaldusväärsemad? Või siis vastupidi, kus ei ole või näiteks arengumaades, kus on ka korruptiivne pool hoopis teisel tasemel. Kas siis kasutades IFRS standardeid sama kvaliteedi ja läbipaistvusega informatsiooni ettevõtte kohta ei saa?*

Vastaja: Selle võib isegi, mingi tõepõhi all olla, kui uuringuid vaadata. Kuna minu kogemused on peamiselt seotud Eesti ettevõtete IFRS aruannetega ja Eestis ei ole korruptsiooni taseme poolest kuulus, siis auditite tase ka on Eestis pigem hea ja IFRS aruandeid ja börsiettevõtteid auditeerivad ikkagi väga suured ja rahvusvahelised audiitorbürood, kellel peaks olema vastav kompetents, et neid aruandeid auditeerida. Siis ma aravn, et ma neid probleemi ei näe, mis osades uuringutes on välja toodud, mis aga ei tähenda, et teistes riikides nii olla ei või.

Küsija: *Kas IFRS on keeruline ja kulukas rakendada?*

Vastaja: Kui esimesel aastal hakata IFRS rakendama, siis kindlasti saab esimene aruanne kõige rohkem tähelepanu, sest et sellega peab kõige rohkem vaeva nägema, aga mida aasta edasi, seda kvaliteetsemaks aruanded lähevad ning seda kergem on kliendil neid koostada.

Küsija: *Kas peale IFRS kasutuselevõttu on ettevõtete raamatupidamise kvaliteet paranenud?*

Vastaja: Eesti Hea Tava ja IFRS on erinevad ning nende miinimumnõuded on samuti erinevad. Ei saa öelda, et üks on kvaliteetsem, kui teine. Ei ole oluline millise tava järgi aruandeid koostada, kui need on koostatud seda tava järgides, siis juba ongi tegu kvaliteetse aruandega. Eesti Hea Tava järgi koostatud aruanne ei ole vähem kvaliteetne, kui IFRS järgi koostatud. Lihtsalt IFRS järgi koostatud aruande avalikustamisele kuuluv informatsiooni hulk on oluliselt suurem ja mahukam, kui Eesti Hea Tava oma, nende vahele kvaliteedi võrdusmärki panna ei saa, neid tuleb vaadata eraldi. IFRS aruannete maht võib varieeruda 30-st kuni 200 leheküljeni, aga aruande maht ei näita selle kvaliteeti. Maht sõltub paljustki sellest, millega konkreetne ettevõtte tegeleb ja millised varad, kohustised tal bilansis on. Tavalise teenuse või müügitgevusega tegeleva ettevõtte IFRS põhjal koostatud aruanne võib olla samas mahus, kui seda oleks koostatud Hea Tava järgi. Aruande mahukus sõltub sellest, kas ettevõttel on keerulisi finantsinstrumente, õiglase

väärtuse arvestust, töötajatele antud hüvitisi ja pensione, mida Eestis väga palju ei ole, aga mis paisutavad oluliselt aruande mahtu, kuna vajavad avalikustamist. Sõltub ka sellest, kui palju on juhtkond panustanud tegevusaruande koostamisele ning kui üksikasjalikult oma tegevust kirjeldanud. Keeruline on hinnata aruande kvaliteeti lehekülgede arvu põhjal. Peab teadma ja tundma, millega ettevõtte tegeleb ja peab suutma siis ridade vahelt lugeda, et mis siis veel peaks seal aruandes avalikustatud olema ja mis on jäetud avalikustamata ning selle põhjal andma esialgse hinnangu aruande kvaliteedi kohta.

Küsija: *Kuidas on auditeeritavate ettevõtete finantsaruannete kvaliteet paranenud?*

Vastaja: Iga aastaselt kliendid natukene saavad uute standardite osas targemaks, saavad standardite nõuetest natukene rohkem aru ning saavadki igal aastal paar lauset juurde kirjutada või lihtsalt paremini sõnastada.

Küsija: *Mis võiksid olla need kvaliteedi mõõdikud, mille järgi arvata, et aruanded on läinud kvaliteetsemateks?*

Vastaja: Arvatavasti kvaliteet kasvab, kuna avalikustatava informatsiooni hulk kasvab. On ka aruandeid, kus on väga palju infot avalikustatud ja aruanded on mahukad, aga kas lihtsalt kirjutatud tekst loob investorile lisandväärtust, see on küsitav.

Küsija: *Kuidas on informatsiooni avalikustamine ajas muutunud?*

Vastaja: On ikka muutunud, aga pigem uute standardite tulekuga ja info avalikustamise nõuete muutumisega. Enda praktika koha pealt võin öelda, et siis kui 2013. aastal tulid IFRS 10, 11, 12, 13, siis kindlasti tuli informatsiooni avalikustamise informatsiooni juurde, aga see tulenes pigem sellest, et standardid ise muutusid, tuli uus standard.

Küsija: *Kas IFRS printsiibipõhine lähenemine võib soodustada manipulatsioone finantsandmetega? Kas sellist situatsiooni on praktiks täheldatud?*

Vastaja: Mina ei nimetaks IFRS printsiibipõhist lähenemist manipulatsiooni võimaluseks. IFRS-l on paljudes valdkondades mitu arvestuspõhimõtet, kuidas midagi kajastada. Kui ettevõtte valib, mõne meetodi, mis võib olla tema tegevusharus ei ole tavapärane või mis isegi ei ole tavaliselt number üks variant, mida valitakse ja ettevõtte valib number kaks. See ei tähenda kohe automaatselt, et ta hakkaks andmetega manipuleerima. Kui tehtud valik tema hinnangul annab ettevõtte majandustulemustest õigema ja õiglasema pildi, siis tegelikult selline variant on lubatud. Kuidas siis seda tõlgendada? Kas arvestuspõhimõtte valiku tegemine on manipuleerimine finantsandmetega? Siit võib tekkida ka küsimus, kas neid

valikuvarians peaks standardites olema hoopis vähem? Või hoopis standardite rakendamise osas peaks oleme veel selgemad ja täpsemad juhised.

Küsija: *Kas IFRS põhised aruanded on investoritele informatiivsemad ja läbipaistvamad ning seetõttu ka IFRS kasutavad ettevõtted investorile atraktiivsemad?*

Vastaja: Muidugi on IFRS põhised aruandeid tegevad ettevõtted investori jaoks atraktiivsemad, sest rahvusvaheline investor teab mis asi on IFRS ja oskab seda lugeda. Investor ei tea mis on Eesti Hea Tava, ta oskab IFRS põhiseid aruandeid võrrelda. IFRS loob investorile võrreldavuse baasi ning läbi selle loob investoritele olulist väärtust. Küsimus on selles, et mis need konkreetsed kvaliteedi mõõdikud on, mille järgi arvatakse, et aruanded on läinud kvaliteetsemateks ja läbipaistvamaks?

Küsija: *Majanduskriisi mõju IFRS-le. Kas IFRS on majanduskriisis süüdi?*

Vastaja: Kriisis on süüdi ikka ettevõtted. IFRS on hästi kvalitatiivne ja kirjeldav, ta annab juhised läbi kirjelduse, ta ei ütle ette väga palju näidissituatsioone nagu US GAAP näiteks. IFRS annabki sellised üldised suunised ja juhised ja see on ettevõtete asi, kui nad ei suuda neid tõlgendada. Kui osad ettevõtted seda kuritarvitasid, näiteks pangandussektor, siis pigem on küsimus pangandussektoris. Sellele tuli ka pärast finantskriisi konkreetne IASB vastus läbi IFRS 9, ehk üritati teha paremaid juhiseid ja suuniseid, kuidas paremini finantsinstrumente kajastada. Pigem ei ütleks, et standardid olid kriisis süüdi. „Loomingulist“ raamatupidamist saab alati teha, aga see sõltub ikka ettevõtetest endast.

Küsija: *Kas õiglase väärtuse arvestust kuritarvitati?*

Vastus: Õiglases väärtuses hindamine on keeruline protsess, sest nõuab juhtkonna poolt väga suurt hinnangute andmist. Kui me määrame õiglase väärtuse, siis väga palju on see seotud juhtkonna hinnangutega ja IFRS 13 standardi, mis õiglase väärtuse määramist käsitleb, sellega ma arvan, et väärtuse määramise printsiibid läksid oluliselt selgemaks ja seda infot, mida tuleb avalikustada vastavalt sellele, millist põhimõtet sa oled kasutanud või millised tasemed on. Ma arvan, et IFRS 13 andis õiglase väärtuse kajastamisele positiivseid aspekte juurde. Ta muidugi ei võta ära subjektiivsust õiglase väärtuse hindamisel. Kindlasti on ettevõtted, kes seda võivad teha, näiteks nagu seda oli finantskriisi ajal, aga ma arvan, et see sõltub ettevõtte juhtkonnast, tema aususest või kuritahtlikest kavatsustest, mitte standarditest.

Küsija: *Mida Te arvate IASB-st kui organisatsioonist, kui finantskriisi ajal muudeti standardit kolme päevaga?*

Vastaja: Mina ei ole selle teemaga väga kursis. Kindlat arvamust ei ole, aga vastukaaluks IASB süüdistajatele arvan, kui IASB kiire tegutsemine hoidis kokkuvõttes mingite pankade kokkuvarisemise ära, mille tulemusena oleks võinud majanduskriis veel rohkem süveneda ning tuhanded inimesed oma töökoha kaotada. Las ta siis tegi selle muudatuse ära. Kui ettevõtted selle ära avalikustasid, ja kui see informatsioon ei eksitanud investorit ja hoidis ära suurema kahju, siis las ta olla. Üks erandlik samm IASB ajaloos.

....transkriptsiooni lõpp

Lisa 4. Intervjuu audiitoriga D, transkriptsioon

Intervjueeritavad: audiitor D1 ja D2

Intervjuu toimumise aeg: 28.04.2017

Küsiija: *Kas standardite koostamise protsess on liiga pikk, lühike, paras?*

Vastaja 1: Ühelt poolt kõigil peaks olema õigus standardiloomes kaasa rääkida. Teisalt jälle, kui on palju arvamusi, siis mõjutab see ka standardite koostamise aega. Protsess on pikk, aga samas, kui ta oleks lühem, siis ei jõuaks ju kõiki arvamusi arvesse võtta ja see ei tuleks standardi kvaliteedile kasuks. Kui protsess oleks väga lühike, siis võiks ta ettevõtetele liiga koormav olla. Ettevõtted ei jõuaks vajalikeks muudatustaks piisavalt ette valmistuda. Kindlasti peab vaatama, kui pikk on standardi koostamise aeg, teisalt kui pikk on selle rakendamise aeg. Need on olulised asjad.

Küsiija: *Kas standardiloomes protsess võib olla poliitikast mõjutatud?*

Vastaja 1: Migil määral kindlasti.

Vastaja 2: Jah, ikka.

Küsiija: *Kuidas Eestis on? Kas Eestis tehakse palju lobitööd, et mingid ringkonnad saaksid oma muudatusi standardites läbi suruda?*

Vastaja 1: Mina ei tea, kas palju, aga see on tuntav. Kui näiteks SME võeti üks ühele üle, siis mingi aja pärast tehti sinna muudatused. Isegi öeldi välja, et tulles vastu reaalsele kasutajatele, mis iganes seal need muudatused olid, immateriaalsete varadega ja mingid muud asjad veel. Küsimus ongi lõpuks, kelle jaoks standardeid siis koostatakse? Standard peab rahuldama erinevate kasutajate vajadusi. Ma ei usu, et Eesti majandus sellest ebastabiilsemaks muutus, et siin mingeid erandeid tehti. Muidu on pigem jälle vastupidi, kui seal on mingisuguseid asju, mida praegu saab kapitaliseerida, aga enne ei oleks tohtinud, IT arendused näiteks. Kui ettevõttel on hea äriidee, kas puhtalt standardi pärast oleks pidanud sellest loobuma? Kui ettevõttel näiteks ei ole mingeid lisavahendeid millega miinust katta. Samas rahavoogu see ju kuidagi ei mõjutanud.

Küsiija: *Millised on tähelepanekud standardiloomes tulevikusuundades või kuhu poole standardid liiguvad? Standardite põhilised arengusuunad?*

Vastaja 2: Põhiline suund on lihtsustamine ja vähem erandeid standardites. Kasvõi rendiarvestsu on hea näide. Samas erandite vähendamine on olnud aktuaalne teema vähemalt viimased 30 aastat.

Vastaja 1: Lõpuks eesmärk omaette ei saa ju olla kohutavalt pika ja mahuka aruande koostamine, millel ei ole, ei saa öelda, et mingit väärtust, aga infoga liialdamine ei täida finantsaruande eesmärki. Aruande lugejad peavad suutma aruande põhjal vastavaid otsuseid teha.

Vastaja 1: Ajas muutub ka see, millist infot kasutatakse. Näiteks kogu finantsinstrumentide osa läheb kogu aeg keerulisemaks, mis omakorda nõuab suuremal hulgal info avalikustamist. Kuidas kajastada ning seejärel avalikustada, need on kindlasti teemad millele edaspidi keskendutakse.

Küsija: *Millised on standardiloomede kordaminekud ning ebaõnnestumised?*

Vastaja 1: Finantsinstrumentide standard on liiga keeruline. Aruannete koostajad ei saa aru, mida standardis nõutakse. Kui juba aruande koostajad ei saa aru, mida tegema peab, siis mida veel lugejatelt loota? Mingid muud üldiselt levinud standardid ei tea, et oleks keerulised rakendada. Uus müügitulu standard tundub ka praegu lihtne, aga vaatame kuidas rakendamine kujuneb. Samas majandustehingud lähevad ajas aina keerulisemaks. Kui sa mingit asja ostad, siis mida sa tegelikult ostad? Kasvõi telefonid ja tasuta kõneajad, kuidagi neid tehinguid tuleb mõõta. Lisaks erinevad lojaalsusprogrammid ja paljud muud veel. Need ei ole muidugi nii keerukad, kui finantsinstrumendid.

Küsija: *Mis on standardite arengute peamised takistused (uute väljatöötamisel ja rakendamisel)?*

Vastaja 2: Kõige suurem takistus võib olla IASB sõltumatus. Lisaks muidugi see, et inimesed ei jõua mingites küsimustes kokkuleppele ja erimeelsuste lahendamiseks kuluv aeg pärsib standardite ajakohast vastuvõtmist ja rakendamist.

Küsija: *Miks standardeid muudetakse?*

Vastaja 1: Maailm muutub, äritegevus muutub ning standardid peavad muutustega kaasas käima.

Vastaja 2: Mingil määral muudetakse standardeid lihtsalt muutmise pärast, et organisatsioonil oleks tegevust. Kui vaadata, kui kiiresti mingid asjad maailmas muutuvad, siis tegelikult me näeme, et ikkagi suhteliselt aeglaselt.

Vastaja 1: Tihtipeale on standardite muutmine suhteliselt pikaleveninud tegevus. Kindlasti üks mõjuritest on see, et teatud teemadele on väga suur vastuseis. Näiteks rendiarvestuse standardit muudeti aastaid, ja mitmeid kordi kokkulepeteni ei jõutud. Uus rendiarvestuse standard viib paljud asjad võrreldavamaks, mis praegu on suhteliselt võrreldamatud.

Vastaja 2: Olenemata soovist, et standardid oleksid objektiivsed, siis lõpuks standardite koostajatel on erinevad taustad, neil on oma subjektiivne arvamus. Kasvõi asjaolu, et meil ei ole ühte ülemaailmset standardit, sest ikkagi on mitmeid inimesi erileeridest, kellel on täiesti erinevad vaated ja arusaamad. Objektiivset vastust ei ole, et mis on siis see kõige parem, seega tegelikult on see ikka mingil määral subjektiivne. Tulevad jälle uued inimesed, kellel on omad arvamusel, vaatavad uuesti asjad üle. Sõltumatus on ka kindlasti teema, inimesed on oma taustast mõjutatud.

Vastaja 1: See sama IASB standardi muutmise lugu, kus kolme päevaga muudeti. Kui mingil hetkel sul kriitiline standardi muudatuse vajadus, siis tuleb seda teha. Muutmisel peaks enamasti olema konkreetne vajadus. Teatud asjad, mis senimaani ei ole võrreldavad, muutuksid võrreldavaks.

Vastaja 2: Nõustun, muutuv maailm, inimestel on uued ideed, on mingi kindel vajadus, kui mingi sündmus juhtub, näiteks viimane majanduskriis. Kokkuvõttes aitab standard esitada ettevõtte majandustulemusi, mitte see ei anna ühelegi ettevõttele raha juurde ning ei võta seda ka ära.

Küsija: *Kuidas standardite muudatused ja uued standardid on audiitorite tööd ja auditeerimise protsessi mõjutanud?*

Vastaja 1: Viimasel ajal suuremaid muudatusi olnud ei ole, need on ees, kui rakenduvad rentide ja müügutulu standard.

Küsija: *Kas audiitorite jaoks muutub töö peale seda, kui satandard on vastu võetud ja rakendamine on jõustunud?*

Vastaja 2: Tegelikult audiitorid teevad juba varakult tööd muudatustega. Kasvõi seadistavad oma programme ning töötavad välja uusi protseduure. Valmistuvad uue standardi või standardi muudatuste kontrollimiseks. Samas standardite muudatustega käivad kaasas ka auditeerimise standardite muudatused, vähemalt Eestis.

Vastaja 1: Enim muutub töö finantsinstrumentidega seonduvalt. Meie büroo koolitab ennetavalt kliente. Näiteks rendistandard, see on ju ainult aja küsimus, millal ta meie tavasse jõuab. Iga audiitorkontrolli käigus anname mõista, et parem praegu kohe muudatus arvestuses ära teha, hiljem tuleb seda naguini teha.

Vastaja 2: Klientide koolitamine on kindlasti tähtsal kohal. Kuigi viimasel ajal on olnud pigem maksumuudatused väga aktuaalne teema. Kui me otseselt koolitust ei korralda, siis vähemalt infokirjad klientidele saadame ikka.

Küsija: *Kas meil kunagi on ühtsed üleilmsed standardid?*

Vastaja 2: Mina arvan, et meil pigem ei tule ühtseid üleilmsed standardeid.

Vastaja 1: Kas on üldse tehtud detailseid analüüse, kui palju on IFRS-s ja US GAAP-s sisulisi erinevusi? Me küll nimetame neid erinevalt, neil on erinevad numeratsioonid ja definitsioonid, aga paljuski on nende sisu ju sama. Ega aruanded nüüd niipalju teistmoodi ka välja ei näe.

Vastaja 2: IFRS ja US GAAP päris öö ja päev ei ole. Pigem, on küsimus selles, mida rohkem on globaliseerumise tulemusena suuri rahvusvahelisi ettevõtteid, kellel on palju tütarettevõtteid eri riikides, seda keerulisem on nendel oma finantsaruandeid ühtlustada. Ühest standardist teisendamise ning numbrite tõlgendamine, kuigi sisuliselt võib olla polegi väga suuri erinevusi. Kogu suur töö aruannetega, et viia nad teise formaati on ettevõtetele suur ajaline ja rahaline lisakulu. Samas paljud inimesed jääksid lihtsalt tööta, kui seda tegema ei peaks, aga mingit suurt väärtust see küll ei oma. Jälle üks põhjus, miks standardeid lähendada.

Vastaja 1: Ameeriklased tahaksid hoida mingisugust iseseisvust ning võib olla on neil soov rohkem oma majanduse järgi joonduda.

Küsija: *Mis on IFRS for SME standardi loomise tagamaad. Mis tingis IFRS for SME vajaduse?*

Vastaja 1: Sama, mis suureski, lihtsustamine ja alternatiivide vähendamine. Tulevik on ka pigem seal et suur IFRS on väga suuritel ja börsiettevõtetel ja teistel on SME või mingi muu analoogne standard. Väikestele ei ana IFRS seda väärtust nii palju juurde, kui mingeid tohutuid nüansse aruannetes taga ajada. SME reeglites või põhimõtetes on sisse kirjutatud kolme aastane periood, kus standardite ei muudeta. See on väiksematele ettevõtetele mõistlikum lahendus, nad ei pea kogu aeg kartma, et jälle tuleb mingi muudatus. Eelnevalt on teada, et kui tuleb muudatus, siis kindla aja pärast. SME on väikestele rakendamise mõttes lihtsam, stabiilsem, just avalikustamise nõudeid arvesse võttes ka.

Vastaja 2: Väikeettevõtete puhul ei ole isegi asjakohane, et nad täidaks kõiki IFRS avalikustamise nõudeid. SME-s on kasutatavate arvestuspõhimõtetet alternatiive on vähem, kui IFRS-s. Kuigi lõppkokkuvõttes, kui SME-st vastust ei leia, siis saab IFRS-st vaadata. See on väga positiivne, et IASB töötas välja SME.

Küsija: *Miks Euroopa Liit ei võta kohe standardeid vastu, peale nende välja töötamist?*

Vastaja 2: Mina arvan, et säilitada kontroll Euroopas toimuva üle. Euroopa Liidul on palju sõnaõigust standardite koostamisel ja samas tal on kontroll ka. Peamine viis kontrolli

omada ongi öelda, et standardeid ei aktsepteerita nii, nagu IASB need välja töötas vaid aktsepteeritakse nii ja siis, kui Euroopa Liit seda õigeks peab. Euroopa Liit peab standardid enda jaoks läbi mõtlema, kas standardid sobivad Liidu õigus- ja majandusruumi.

Küsija: *Kas standardeid saab igal pool üheselt rakendada? (kultuurilised ja poliitilised erinevused, arengumaad, korruptsioon)*

Vastaja 1: Idee pollest peaks ju saama igal pool samaselt rakendada. Kui võtta paralleelina Euronõuded, mis Eestis on ülipiinlikult täidetud ning minna näiteks Lõuna-Euroopasse ja vaadata, millega nemad seal tegelevad, siis on suur vahe. Pigem on reeglitest kinni pidamine selline suhtumise küsimus, kultuuriline eripära. Kui standardis on kirjas, olgu sul võivad olla erinevad alternatiivid, aga ei saa ikkagi standardit mingit kolmandat moodi tõlgendada. Pigem kui kuskil ei ole piisavalt kontrolli, on se siis audiitorkontroll või mingi muu regulaator, siis lubatakse endale ka kõrvalekaldumisi standarditest. Mina arvan, et standardeid võiks igal pool ühte moodi rakendada.

Vastaja 2: Mina olen ka olen nõus, et standardeid peaks saama igal pool üheselt rakendada. Omaette küsimus on, kas tehakse nii nagu nõudmised on? Põhimõtteliselt ma arvan, et otseselt ei ole mingit probleemi, miks ei saaks standardeid igal pool ühetaoliselt rakendada. Arengumaade puhul on küsimus lihtsalt aruannete kvaliteedis. Põhimõtteliselt saab standardeid vastavalt nõudmistele rakendada, aga nõrga audiitorkontrolli ja suure korruptsioonitaseme pärast seda ei tehta. Arengumaades võivad mingid asjad näiteks IT taga kinni olla. Kui näiteks on vaja väga palju infot töödelda, et saada õige tulemus või avalikustatav info, siis teoreetiliselt see asjaolu võib takistada. Muidu on rakendamise ühetaolisus ikka teadmistel, kogemustel ja eelkõige kontrollil baseeruv. Eeldus on kindlasti olemas. Kui kontrolli ei ole ja aruanded ei ole tegelikult IFRS põhiselt koostatud, siis ei oleks põhjust neid ka IFRS aruanneteks nimetada. Samas, kui korralikult üle vaadata, siis tulebki järeldada, et see ei ole IFRS aruanne. Korruptsioon või mitte, aga mis see alternatiiv tegelikult on? Teist alternatiivi ju ei ole. Ükskõik mis standardit rakendatakse, kui seda ei täideta kohaselt ja kui aruanne ei kajasta ettevõtte tegelikku olukorda, siis selline aruanne on mõttetu.

Küsija: *Kas IFRS on keeruline ja kulukas rakendada?*

Vastaja 1: See tuleks konteksti panna. Kui küsida, kas ta on kulukam, siis jah, tõenäoliselt on, sest aruande koostamisele kulub rohkem aega, audiitorite tasu on ka mõnevõrra suurem, sest

neil kulub samuti rohkem aega aruande kontrollimiseks. Kokkuvõttes ta tõenäoliselt on jah kulukam.

Vastaja 2: Oleneb ka sellest, näiteks kui Eesti Hea Tava pealt minnakse üle IFRS-le, siis esimesel aastal on aruande koostamine ja selle auditeerimine kindlasti aega ja raha nõudvam töö. Samas Eesti Hea Tava on sisuliselt SME, mis on IFRS sarnane, et sellisel juhul need kulutused pole nii hüüratud. Kui aga minnakse üle hoopis teistelt arvestuspõhimõtelt n US GAAP-It, siis tuleb arvestada, et peab juba tarkvarade seadistamisest alustama ja see on juba teises suurusjärgus kulutuste suurenemine.

Vastaja 1: Kui mõelda, sellele, et IFRS-le ülemineku otsus on tehtud, siis on juhtkonna poolt kulutused ka läbi mõeldud ja eeldatavalt on üleminekust saadav kasu suurem, kui selle tegemiseks tehtavad kulutused.

Vastaja 2: Üleminek ongi pikem protsess ja paljuski tarkvaraarendajate kaasabil teostatav. Kindlasti on see keeruline, aga ma arvan, et Eestis, kes kasutab Head Tava, siis üleminek IFRS-le ei ole suur, keeruline ja kallis töö. Pigem see hetk, kui teed aastaruannet tulevad suuremad kulud, aga iseenesest ei pea muutma protsessi, kuidas raamatupidamist teha, kui olemasolevast süsteemist saab kõik vajalikud sisendid kätte. Samas õiglase väärtuse määramine, kui ettevõtte peab hinnanguid andma ja need kuskilt näiteks tellima, siis see võtab omakorda lisaresurssi.

Küsimaja: *Kas peale IFRS kasutuselevõttu on ettevõtete raamatupidamise kvaliteet paranenud?*

Vastaja 1: Miks IFRS aruandeid Eestis üldse tehakse? Meie tüüpiline IFRS klient on see, kes soovib mingeid asju kajastada teistmoodi, kui seda on võimalik Eesti Hea Tava järgi teha. Esimene asi on firmaväärtus, mida ei pea amortiseerima ja teine on põhivarade ümberhindlus, kus põllumajandusettevõtted hindavad oma maad ümber õiglasest väärtusest, need on kaks peamist aspekti. Keegi niisama vabatahtlikult endale suuremat avalikustamise kohustust ei võta. Natukene keeruline on, sest osad, kes teevad IFRS põhiseid aruanded proovivad neid suruda meie Äriregistri portaali vormi, mis ei ole IFRS aruande jaoks kõige sobilikum. Teatud asju, isegi ei saa portaali sisestada, kuigi vastavalt IFRS põhimõtetele peaksid kajastatud olema.

Küsimaja: *Kas neid kahte aspekti kasutatakse manipulatsiooni eesmärgil?*

Vastaja 1: See ei ole manipulatsioon, aga pigem legaalne võimalus. Kui näiteks on ostetud suure väärtusega tütaretevõtte siis firmaväärtuse amortisatsioon võib tekitada reaalselt ohtu ettevõtte omakapitalile. Rahalist tulu või kulu sellest tehingust enam ei tule, tehing on

tehtud ja selle eest raha makstud, aga kasumiaruande ja omakapitali mõttes ta tekitaks probleemi.

Minu arust IFRS kasutuselevõtul ei ole suurt mõju raamatupidamise kvaliteet paranemisele. Pigem kui tegemist on börsiettevõttega, siis seal on pädevuse tase juhtkonnas suurem, samuti finantspersonanil, mis võimaldab teha korralikku IFRS põhise aruannet. Kui võtta eelnevalt mainitud ettevõtte, näiteks põllumajandusega tegelevad, siis ettevõtte raamatupidaja on ikka sama, lihtsalt ettevõtte on leidnud variandi kuidas finantaruandluses oma numbreid paremini näidata või siis mitte kehvemana, kui nad tegelikult. Keegi võib olla soovitas, et tee siis IFRS aruanne. Alguses ettevõtte ei kujuta ette, kui võrrelda Eesti Hea Tava ja IFRS *checklisti*, siis kui suur on esitatava info vahe. Tihtipeale avalikustamise ja õige IFRS aruande koostamise probleem on saanud pigem audiitori probleemiks. Audiitor peab kõik avalikustamata detailid üles leidma.

Küsimaja: *Kas ei ole nii, et kui on mindud üle IFRS põhisele arvestusele, siis alustatakse sellest et tehakse endale selgeks standardite olemus ning seejärel standardite detailid ning viimasena hakatakse raamatupidamist vastavalt uuele tavale korraldama? Kas siis sisuliselt Eesti Hea Tava surutakse IFRS raamistikku?*

Vastaja 1: Kahjuks küll. Kui audiitorid ütlevad, siis lisatakse informatsiooni. Kindlasti ei ole see reegel. Paljud suurkliendid on omanike või investorite soovil IFRS-le üle läinud.

Küsimaja: *Kuidas on auditeeritavate ettevõtete finantsaruannete kvaliteet paranenud?*

Vastaja 1: Tuleb täheldada, et inimesed on õppimisvõimelised ning vigu, mis olid eelmisel aastal, suure tõenäosusega enam järgneval aastal ei esine või kui esinevad, siis vähemal määral. Suure pildina on kindlasti aja jooksul paranenud. Tuleb lisada, et väline tarbija ei näe seda esimest versiooni, mis audiitoriteni jõuab. See võib väga kole olla, lõpuks ta võib kogu aruanne suures mahus muutuda.

Vastaja 2: Aastast aastasse aruande kvaliteet paraneb. Inimesed õpivad oma vigadest, saavad rohkem IFRS-st aru. Vilumus ja kogemus on märksõnadeks. Samas kirjandus toob lihtsalt välja, et standardite kasutuselevõtt iseenesest parandab kvaliteeti. Siin mulle tundub, et praktikute ja teoreetikute arvamused lähevad lahku. Aruannete kvaliteedi paranemine on pikemaajalisem protsess. Näiteks, kui standardeid arendatakse, siis sellest ka räägitakse eriala ringkondades, teema on aktuaalsem teema, palju on vastavaid koolitusi. Kõik kokku tagabki selle, et aasta aastalt aruannete kvaliteet paraneb ning võib olla tõuseb ka raamatupidamise üldine tase.

Küsija: *Mis võiksid olla need kvaliteedi mõõdikud, mille järgi arvata, et aruanded on läinud kvaliteetsemateks?*

Vastaja 1: Aruannete maht iseenesest ei ole kvaliteedi näitaja. Kui aruandes on palju sisulisi selgitusi ja põhjendusi, mis aitavad numbreid mõista, siis on aruanne kvaliteetne.

Küsija: *Kuidas on informatsiooni avalikustamine ajas muutunud?*

Vastaja 1: See on kliendispetsiifiline. Mõne kliendi seisukoht on selline, et avaldada nii vähe kui võimalik ja nii palju kui vajalik. Samas meil on klient, kes koostas eelnevalt IFRS aruandeid ning hiljem läks Heale Tavale tagasi, samas enamuse IFRS jutust jäi ikka tema aruandesse, kogu riskide temaatika näiteks. Tegelikult kui minnakse üle IFRS-le, siis esimesel aastal avalikustatakse nii öelda miinimumnõuded, aga igal aasta siis lisatakse midagi juurde. Pigem oleksin optimistlik ja võib küll nii öelda, et ajas info hulk ja kvaliteet paranevad.

Küsija: *Mida Te sellest arvate, et mõnes osas avaldatakse infot rohkem, katmaks teemasid, mida ei soovita avalikustada. Nihutades sündmuse fookust?*

Vastaja 1: Seda ei julgeks öelda. Pigem on tegemist teadmatusena avalikustatava informatsiooni osas. Välistada seda kuidagi ei saa, aga oma klientide kogemuse baasil seda ei julge väita.

Küsija: *Kas IFRS printsiibipõhine lähenemine võib soodustada manipulatsioone finantsandmetega? Kas sellist situatsiooni on praktiks täheldatud?*

Vastaja 1: Pigem mitte, printsiibipõhine lähenemine on pigem valikuvõimalus.

Küsija: *Kas IFRS põhised aruanded on investoritele informatiivsemad ja läbipaistvamad ning seetõttu ka IFRS kasutavad ettevõtted investorile atraktiivsemad?*

Vastaja 1: See on ka pigem jälle teoreetiline aspekt. Praegusel ajal on avalikustamise maht on nii suureks läinud, et kui võtta IFRS aruanne, siis ta on juba nii paks, et keegi ei jaksa seda põhjalikult läbi töötada. Samas avalikustamise eesmärk on ju suurema hulga informatsiooni andmine ning sellega muutuvad aruanded läbipaistvamaks ning investorile atraktiivsemaks.

Vastaja 2: See oleneb paljuski ettevõtte tegevusest. Kui palju on seal riske, mida avalikustada, kui palju on neid välja toodud ja analüüsitud. Minu jaoks ei ole IFRS aruandes tohutult palju rohkem informatsiooni kui tavalises Eesti Hea Tava järgi tehtud aruandes. Pigem, kui ettevõtte on suur, siis temal ongi ülimahukas aruanne. Suure ettevõtte tegevusaruanne on juba terve tavaaruande mõõdus, sest erinevaid riske ongi väga palju. Samas tavalise

keskpärase Eesti ettevõtte puhul ei olegi nii palju lisaaspekte, mida avalikustada, mida IFRS nõuab. Kui võtta riskide lisad, siis tihtipeale on need koopiad börsiettevõtete aruannetest. Ettevõtted ei ole ise tahtnud nendega vaeva näha ning lihtsalt kopeeritakse teiste aruandeid, sest IFRS järgselt need lihtsalt peavad aruandes olema. Reaalselt keegi väikeettevõttes kapitalijuhtimisele konkreetselt ei mõtle.

Küsija: *Sellisel juhul tegelikult ükskõik, kui paks on aruanne, aga kui tal sisu ei ole, siis lehekülgede arv ei anna ka kavaliteedile midagi juurde?*

Vastaja 2: Seda küll, aga kui otseselt ei ole midagi öelda. Kui tegemist on väikese ettevõttega, aga ta peab riskid välja tooma ning see pikendab aruannet. Riskide lisa on oluline pigem suurte ettevõtetel.

Küsija: *Majanduskriisi mõju IFRS-le. Kas IFRS on majanduskriisis süüdi?*

Vastaja 1: Kudas standard ise saab majanduskriisis süüdi olla? Üldjuhul on algpõhjuseks ikka hoopis midagi muud.

Vastaja 2: Sellisel juhul peaks samamoodi ütlema, et US GAAP on samamoodi majanduskriisis süüdi. Viimane finantskriis sai alguse USAS-t. Pigem ei ole standardid süüdi, või siis süüdistada mõlemaid koos. Oli küll kaks suurt standardit, aga ikkagi nii Euroopas, kui USA-s oli majanduskriis. Pigem on see mingi patuoina otsimine. 1929. aasta kriisis süüdistati ka standardeid, nüüd on täpselt sama, ajalugu kordub. Standardid, aruannete esitlusviis või kajastamine on patuoinad, aga pangad tegid kõik õigesti?

Vastaja 2: Kui tekitati mingi tehingute jada, kus lõpuks katteid taga ei olnud, siis kui tagasi mõelda, kui standard oleks teistsugune olnud, kas siis oleks ennem sellele jaole saanud? Lõpuks ikkagi, standard ei teinud ju neid tehinguid?

Küsija: *Kas õiglane väärtuse arvestust kuritarvitati?*

Vastaja 1: Õiglane väärtus oma definitsiooni mõttes juba ütleb, et see on kõige õigem. Õiglasel väärtusel on omad tasemed ja see peaks ju õiget pilti kajastama. Pigem on siis eksitud juba mingite eeldustega, kui see vale on.

Vastaja 2: küsimus on selles, et kuidas see õiglane väärtus sadakse. Kas selleks rakendatakse mingeid väliseid sõltumatuid eksperte? Sellisel juhul ma arvan, et see kuritarvitamine ei ole probleem. Pigem, kui tegemist on mingi sisemise hindamisega, siis võib küsida, kas sellega manipuleeritakse? Kindlasti on manipuleerimine võimalik. Samas tihtipeale ei saa ettevõtted ise ka aru, et kas nad on õiglast väärtust kuritarvitanud või oma hinnangute andmisega lihtsalt eksinud. Kuritarvitamine võib olla pahatahtlik aga võib olla ka lihtsalt

eksimine, oleneb inimeste heatahtlikkusest. Kui minna standardite koostamise ajalukku, siis standardite koostajad idee oli, miks meile nii palju alternatiivse kajastamise võimalusi pakuti, et iga ettevõtte saaks endale valida temale kõige sobilikuma arvestuspõhimõtte, eeldusel, et see, näitab kõige objektiivsemalt ettevõtte majandustulemusi. Väga raske on inimestega, kes tahavad manipuleerida, need ka selle võimaluse leiavad. Selle vastu võidelda on keeruline. Siit tuleb välja ka reeglite ja printsiibipõhise vahe. Sa võid teha hästi palju detailseid reegleid, et manipulatsiooni vastu võidelda, aga siis tekivad teised probleemid. Alati annab tehinguid endale sobivasse reeglisse suruda, mis on samamoodi manipulatsioon.

Vastaja 1: Pettuse moment küll jääb, aga alati tuleb õiglane väärtus panna konteksti. Mõelda sedapidi, kuidas õiglane väärtus aitab paremini näidata ettevõtte vara ja kohustisi. Pigem liigume õiglase väärtuse arvestuse poole poole, samas ta ei ole stabiilne kindlasti.

Küsija: *Kumb variant on audiitorite arvates parem näitaja, kui ettevõtte on stabiilse või volatiilse kasumiaruandega?*

Vastaja 1: Õiglane väärtus peegeldab igal juhul paremini investeringu väärtust. Vahe on kas tegemist on turul kaubeldav vara või kohustisega või on see genereeritud mingite eelduste baasil. Ka need kliendid, kes sellepärast kasutavad IFRS, et firma väärtust mitte amortiseerida, peavad ka prognoosima ja põhjendama, kuidas hindavad oma õiglast väärtust. Samas standard ütleb seda, et tuleb avaliksutada kõike nüansse, tundlikkust ja kui mingi sisend muutub, et mida see siis ettevõtte finantsandmetele tähendab?

Küsija: *Kui standardis oleks „duaalsüsteem“, kus kajastad vara või kohustisi ühe põhimõtte järgi, aga võrdluse tood teise põhimõtte järgi välja. Kas sellisel juhul saaksime kvaliteetsema informatsiooni?*

Vastaja 2: Teoreetiliselt see annab parema pildi, aga kui võrdluseid hakkab kuhjuma, siis ettevõtete halduskoormus ja kulu suureneb. Pigem ei ole tarvis kahte arvestuspõhimõtet samaaegselt kajastada.

Küsija: *Mida Te arvate IASB-st kui organisatsioonist, kui finantskriisi ajal muudeti standardit kolme päevaga?*

Vastaja 2: Liiga lühike aeg.

Vastaja 1: Kui seda tehti, siis kuskil pidi IASB-l selleks õigus või volitus olema.

Küsija: *See oli Euroopa Liidu surve.*

Vastaja 2: Siia tuleb jälle sõltumatuse teema sisse. Kõigepealt tuleks kaaluda plusse ja miinuseid.

Esiteks juba see, et kui me hakkame standardeid muutma, siis sellega kaasneb päris suur koormus ettevõtetele. Eelnevalt tuleb kindlaks teha, et vastava muudatuse tasuvus on suurem, kui kulu. Kahtlustan, et tasuvust nädala või kahega ei määra. Arvamused IASB kolmepäevase standardi muutmise kohta on kahte leeri, kas poolt või vastu, sellist vahepealset pehmemat varianti ei ole. Selle järgi näebki, et kui kirglikud on majandustegelased standarditega seonduvate teemade suhtes. Ekstreemne muutus muidugi väga head muljet organisatsioonist ei jäta, aga kindlasti jätab see mulje, et otsus ei olnud väga objektiivne. See paneb mõtlema, et mis edasi saab, et kui peaks tekkima jälle sarnane olukord? Kui IASB juba ühe korra läks seda teed, mis siis edasi saab?

...transkriptsiooni lõpp